

KunstKrant

Informatiekrant voor beeldende kunst

www.kunstkrant.com

NEEM
MEE!

LALIQUE MUSEUM

In dit nummer o.a.

- *Oosters licht op art nouveau*
- *Lakenhal Leiden: verbouwd en heropend*
- *De energie van Jan van Munster*
- *Helende kracht in Museum Volkenkunde*
- *For Real: Britse realisten in Museum MORE*
- *De boeiende kostuum-objecten van Rien Bekkers*
- *Geïnspireerd door Van Gogh in galerie Bonnard*
- *Johann Tischbein, pionier van de romantiek*
- *Tweeluik – Het roer gaat om:*
- *Het HEM neemt afstand van traditioneel museumconcept*
- *24/7 kunst bij Collectie Harms in Hof van Saksen*

POSTUME EXPOSITIE
'Andy Warhol' van Nederland

Ode aan Zutphense kunstenaar **Martien de Kler**

12 SEPTEMBER T/M 5 OKTOBER 2019

BIJ KUNST OF ART IN LAAG-KEPPEL

Hummeloseweg 4 in Laag-Keppel | info@kunstofart.nl | www.kunstofart.nl

Kunst op Nienoord
Poëzie op Nienoord
12 • 13 OKTOBER
11-17 uur
museumnienoord.nl

KUNST op NIENOORD

MUSEUM NIENOORD LEEK

drie maanden lang
in het hele land
op meer dan honderd locaties
tentoonstellingen
lezingen
workshops
demonstraties

met
Grafiek*

tussen oud en nieuw,
tussen traditie en verandering

van Groningen tot Vlissingen
van Amsterdam tot Maastricht

www.grafiek2019.nl

geïnitieerd en
gecoördineerd
door Grafein

* etsen, lino, digitale prints, siligrafie
blauwdruk, gomdruk, houtdruk en meer
van kunstenaars van vroeger tot nu

NHD

In De Buitenplaats: 'Liefde, je kunt me vinden bij de rivier'	5
De Lakenhal in Leiden: verbouwd, uitgebreid en heropend.....	6
Geïnspireerd door Van Gogh bij Galerie Bonnard.....	8
Alle dagen kunst in de Zutphense Musea	12
Jo Spier: verleiden met een glimlach	13
Tweeluik – Het roer gaat om in kunstwereld:	
-Het HEM met nieuw museumconcept	14
-24/7 kunst bij Collectie Harms in Hof van Saksen	16
Johann Tischbein en de ontdekking van het gevoel	19
Kostuum-objecten van Rien Bekkers bij Gallery238	20
De Vier Elementen in Het Depot	25
20 jaar World Art Delft	27
Kunstbeurs FINE op Kasteel Groeneveld in Baarn	31
Kunst aan de Vaart in Assen	31
November Kunstmaand Ameland.....	32
For Real: Britse realisten in Museum MORE	34
Oosters Licht in het Lalique Museum.....	36
Licht op Steen: beeldhouwers bij HazArt in Soest.....	40
Realisme in het kwadraat bij galerie TON	43
Ode aan De Kler in Laag-Keppel	45
De energie van Jan van Munster.....	47
De magie van glas in Leerdam	49
Helende kracht in Museum Volkenkunde.....	51
Emotie in verf bij Annemiki Bok.....	53
Paper Art 2019 en veel meer in CODA Apeldoorn.....	54
Column Kleine Kunstirritaties	7
Column Boszicht	39
Interviewserie talent in de kunstwereld	39
KunstKrabbels.....	33, 59
Expositieagenda	61

MAGNA POSTMA

Stillebens in olieverf
www.magnapostma.nl

Atelierbezoek op afspraak
tel. 06-55336532

ATELIER GALERIE
ANNEMIEK PUNT

40 JAAR
ATELIER
GALERIE
1979 ANNEMIEK
2019 PUNT

KLOOSTERSTRAAT 5, OOTMARSUM

WWW.ANNEMIEKPUNT.NL

Daan Remmerts de Vries in Museum De Buitenplaats

'Liefde, je kunt me vinden bij de rivier'

Van 28 september 2019 t/m 12 januari 2020 presenteert

Museum De Buitenplaats in Eelde tekeningen, collages en schilderijen van Daan Remmerts de Vries.

'Liefde, je kunt me vinden bij de rivier.

*Daar zal ik zijn, zonder verlangen, zonder
wroeging; zonder storende gedachten.'*

Tentoonstelling en boek

In het najaar van 2019 verschijnt het eerste overzicht van het oeuvre van Daan Remmerts de Vries als vrij kunstenaar. Het boek met de titel *Liefde, je kunt me vinden bij de rivier* wordt uitgegeven door Hoogland & Van Klaveren. In een gelijknamige tentoonstelling toont Museum De Buitenplaats een keuze van tekeningen, collages en schilderijen. Behalve de veelzijdigheid van De Vries' werk brengt het museum ook de diversiteit van het tekenen in deze tentoonstelling opnieuw onder de aandacht. Het is voor het eerst dat het vrije werk wordt getoond.

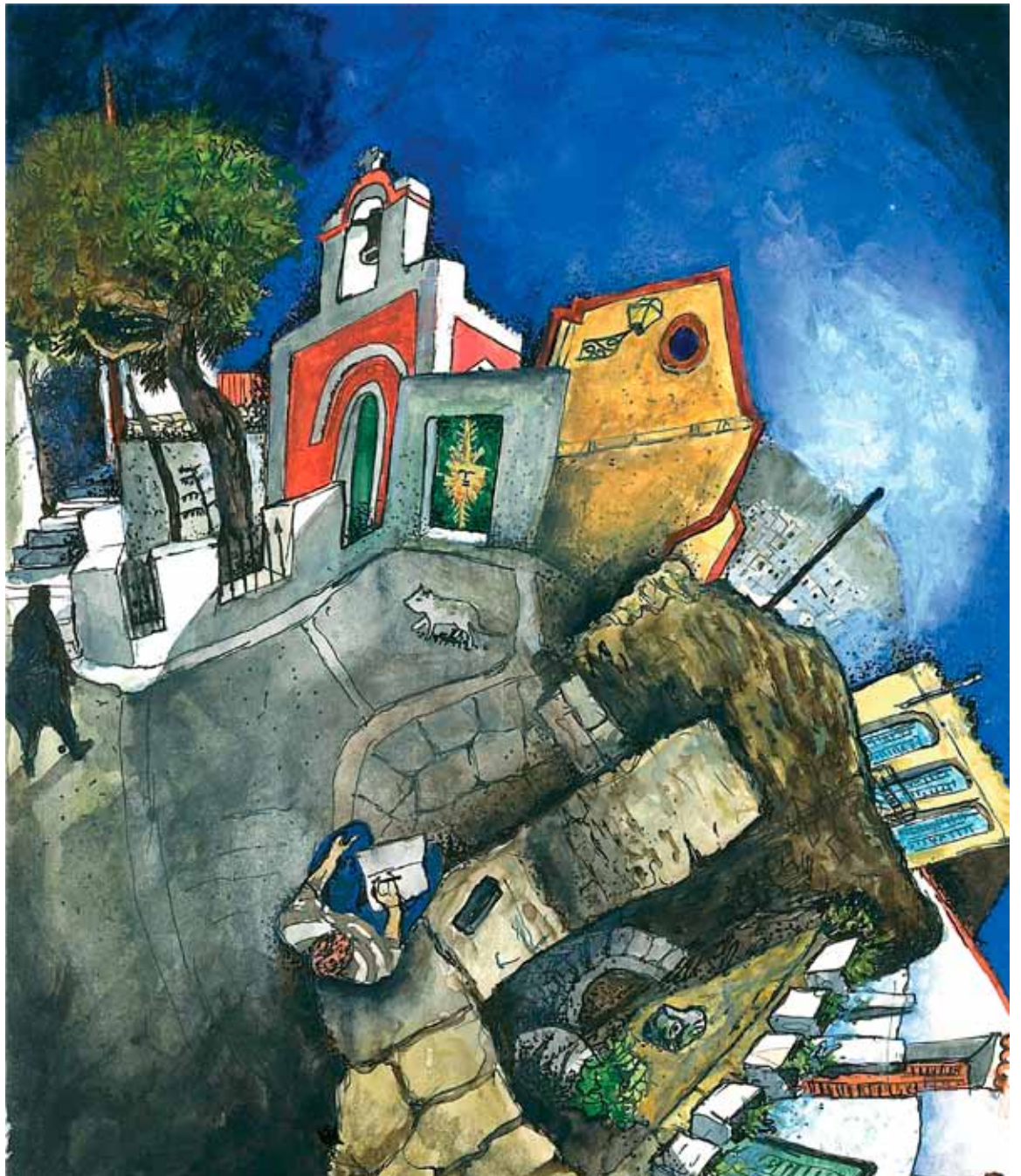
Schrijver, illustrator en beeldend kunstenaar

Daan Remmerts de Vries (1962) heeft veel pijlen op zijn boog. Hij volgde de opleiding Teken en handvaardigheid aan De Witte Lelie in Amsterdam en stond een half jaar lang voor de klas. Hij maakt muziek, schildert, tekent, fotografeert en schrijft. De meeste mensen kennen hem als schrijver en illustrator.

Voor zijn kinderboeken ontving hij vele prijzen, waaronder twee Gouden Griffels, vijf zilveren griffels en een Gouden Lijst (beste jeugdboek). Ook schreef hij onder het pseudoniem A.N. Ryst verschillende boeken voor volwassenen, zoals *De harpij*, een boek waar hij naar eigen zeggen 23 jaar aan werkte.

Vrij werk

Daan Remmerts de Vries' werken tonen zijn beleving van de wereld om hem heen, en de dingen die hij daarin meemaakt. Hierdoor zijn in zijn vrije werk verschillende periodes te herkennen. Hij schildert

Straatje in Ioulida, viltstift, aquarel, 26 x 19 cm, 1992.

Hoogzand (2), viltstift, aquarel, 42 x 30 cm, 1987.

De geliefden (2), collage, 80 x 110 cm, 1989.

ook van tijd tot tijd verhalen: over een bezoek aan een witch-doctor, over een ontmoeting met een walvis, over een liefde van anderhalf uur in een trein en over de herontdekking van de buidelwolf. Volgens de kunstenaar is een goed schilderij een 'uitnodiging tot dromen'. Hij maakt kunst om dingen vast te houden, uit angst dat ze nooit meer zullen terugkomen. 'Wat ik probeer vast te houden zijn momenten van geluk – van liefde voor wat om mij heen is', schrijft hij. Het resultaat is een uitzonderlijke, zinnenprikkelende en zeer gevarieerde tentoonstelling.

■ **Daan Remmerts de Vries. 'Liefde, je kunt me vinden bij de rivier'**
28 september 2019 t/m
12 januari 2020
Museum De Buitenplaats
Hoofdweg 76
9761 EK Eelde
Open: di-zo 11-17
T. 050-3095818
E. info@museumdebuitenplaats.nl
www.museumdebuitenplaats.nl

KNSTNWS

KunstKooplening stopt

De KunstKoopregeling, waarbij onder bepaalde voorwaarden een renteloze lening kan worden afgesloten voor de aankoop van kunst, stopt. ABN AMRO zegt de samenwerking met het Mondriaan Fonds op, omdat de regeling volgens de bank niet meer bij het eigen beleid past. Het Mondriaan Fonds zoekt naar alternatieven, maar tot nu toe zonder resultaat. Aanvragen voor leningen kunnen nog tot 29 februari 2020 worden ingediend. Bestaande leningen lopen gewoon door.

De SRV van VHDG rijdt weer door Friesland

Van 8 september t/m 20 oktober reist de SRV-wagen van VHDG voor de vijfde maal door Friesland. Deze keer zit Bram Kuypers achter het stuur van dit 'mobiele laboratorium'. Hij onderzoekt onder meer de beweeglijkheid van het landschap. De in Arnhem geboren kunstenaar gaat er bovendien op zoek naar zijn Friese wortels. Alle verhalen komen samen in een expositie, vanaf 26 oktober in Kunstruimte H47 in Leeuwarden.

Open Monumenten: Plekken van plezier

In het weekend van 14 en 15 september is het weer Open Monumentendag. Meer dan 4000 monumenten openen dan hun deuren en bieden extra activiteiten. Het thema is dit jaar: Plekken van plezier. Het aanbod varieert van sport en spel tot musea en podiumkunsten.
www.openmonumentendag.nl

Harry Sacksioni herdenkt Nic Jonk

Op 11 oktober is het precies 25 jaar geleden dat kunstenaar Nic Jonk (1928-1994) overleed. Vanaf dat moment zetten Zeger Jonk en zijn vrouw Annelies zijn nalatenschap voort. Daarom is er op 11 oktober een herdenking en tegelijk een jubileum. Gitarist Harry Sacksioni nam het initiatief voor een benefietoptreden in museum Nic Jonk in Grootshermer, ter ondersteuning van het museum en de beeldentuin. Singersongwriter Ad Vanderveen sluit zich hierbij aan. Tevens is dit de opening van twee nieuwe tentoonstellingen, waaronder een collectie aquarellen en tekeningen van Nic Jonk, die nog niet eerder getoond zijn.
www.nicjonk.nl

Beeld van Eddy Roos verloot onder abonnees

De KunstKrant verloot aan het eind van dit jaar een beeld van Eddy Roos onder de abonnees. Het gaat om het werk Marjolein, brons, hoogte 20 cm. In editie 2020-1 van de KunstKrant wordt bekend gemaakt wie dit beeld gewonnen heeft.

Wilt u ook kans maken op dit fraaie en originele kunstwerk? Word abonnee en u krijgt de KunstKrant voor € 23,25 thuisgestuurd. Zie de abonneebon in deze krant of kijk op www.kunstkrant.com

Museum De Lakenhal is weer open

Na twee jaar restauratie, verbouwing en uitbreiding is Museum De Lakenhal in Leiden feestelijk heropend. De oorspronkelijke structuur van het gebouwencomplex is weer tevoorschijn gekomen, nadat alle overbodige voorzetwandjes en verlaagde plafonds zijn weggehaald. De topstukken uit de vaste collectie worden tegen een sobere achtergrond, in helder licht gepresenteerd. Informatieve teksten op de wanden maken de indeling begrijpelijk. Voor tijdelijke tentoonstellingen is het museum uitgebreid met twee spiksplinternieuwe zalen. Overal worden oude en nieuwe kunst moeiteloos gecombineerd.

DOOR AERNOUT HAGEN

Met de armen stevig in de zij kijkt Rembrandt uit over de Oude Singel in Leiden. Ter ere van het Rembrandt-jaar staat het bronzen beeld dat Gabriël Sterk heeft gemaakt hier tijdelijk voor Museum De Lakenhal. De meeste bezoekers kijken de andere kant op, naar de voorgevel. Het voorplein en de gevel van de oude Lakenhal uit 1640 zijn weer open en zichtbaar. Weg is de glazen overkapping van de voorplaats die vanaf 1992 het zicht op de voorgevel grotendeels ontnam. Weg zijn de lagen witte verf waaronder alle beeldhouwde details van de voorgevel jarenlang schuilgingen. De 17de-eeuwse gevelpanelen met uitbeeldingen van de vervaardiging van laken, de wollen stof waarvan de kwaliteit in de Lakenhal werd gekeurd, zijn weer haarscherp zichtbaar. De glazen overkapping was destijds aangebracht om plaats te bieden aan de garderobe, de kassa en de museumwinkel. Die zijn nu allemaal verplaatst naar de hal waar je het museumgebouw binnenkomt.

Looproutes

Voor de restauratie werd de Londense architect Julian Harrap aangetrokken. Deze heeft naam gemaakt met het restaureren van complexe gebouwen met een lange historie, zoals het 19de-eeuwse Soane's Museum in hartje Londen. Hij zorgde ervoor dat de Lakenhal weer een heldere plattegrond kreeg, in de vorm van een H. Als je nu de voorplaats en de hal gepasseerd bent, kom je op een tweede open binnenplaats, de achterplaats. Dit is de centrale plek van waar je kunt kiezen voor verschillende looproutes. Hier kun je ook de verschillende bouwfasen van het gebouwencomplex overzien. Achter je heb je de oorspronkelijke Lakenhal, in 1640 gebouwd door stadsbouwmeester Arent van 's-Gravesande. In 1874 werd het opengesteld als oudheidkundig museum. Later werd het steeds meer een kunstmuseum. Recht voor je heb je de ingang naar de Hartevelt-vleugel, in 1890 gebouwd na een gift van zakenman en letterkundige Daniël Hartevelt. Als je naar rechts gaat, betreed je

De nieuwe gevel aan de Lammermarkt. Foto HCVA.

de Pape-vleugel, gebouwd in 1922, na een schenking van een verzameling kunst en kunstnijverheid door Cornelis Pape. Kies je voor links, dan kom je in de meest recente uitbreiding, het Van Steijngebouw, genoemd naar Carla van Steijn, die in 2018 een erfenis van 5 miljoen euro naliet aan het museum waar zij zelf jarenlang een actief lid van de vriendenvereniging was geweest.

Saai

De eerste verdieping van de oude Lakenhal is geheel gewijd aan de lakenindustrie. De wanden en de houten vloeren zijn sober gebleven. Tentoongesteld zijn niet alleen instrumenten waarmee de stof werd vervaardigd en werd gekeurd, maar ook interieurs van kamers waar bestuurscolleges bij elkaar kwamen. Er zijn kamers voor gouverneurs, voor staalmeesters en werkmeesters. In het laatste kwart van de 16de eeuw introduceerden Vlaamse immigranten 'saai', een lichte wollen stof die goedkoper was dan laken. Isaac van Swanenburgh maakte een serie toepasselijke schilderijen voor de bestuurskamer van de Saaihal, zoals mannen die met hun voeten stampen op pas geweven saai om vuil eruit te halen en de stof te laten vervilt. Isaac was de vader van Jakob van Swanenburgh, de eerste Leidse leermeester van Rembrandt.

Hedendaagse toevoeging

Tijdens de restauratie heeft het museum aan een grote groep kunstenaars opdrachten gegeven waarvan de resultaten in het gebouw worden getoond. Zo ontwierp Edwin Oudshoorn een couturejurk op basis van bewaarde stalen van oude stoffen en patronen. De geweven wol bewerkte hij met chenille-draad, prints, tule, kristallen en kralen. De op een

De couturejurk van Edwin Oudshoorn wordt tijdens de heropening bekeken door o.a. koning Willem-Alexander en museumdirectrice Meta Knol (r.). Foto Monique Shaw.

Lakenhal, voorgevel. Foto Karin Borghouts.

etalagepop getoonde jurk ziet er vrolijk en modern uit. Als je de Hartevelt-vleugel ingaat, zie je direct aan het eind van de grote zaal het drieluik waarop Lucas van Leyden omstreeks 1526 *Het laatste oordeel* heeft verbeeld. Tijdens de verbouwing was het twee jaar uitgeleend aan het Rijksmuseum waar het een plek had in de eregalerij. Haaks op dit drieluik worden werken van verwante kunstenaars getoond, zoals van Cornelis Engelbrechtsz, de leermeester van Lucas van Leyden. De gloeiende kleuren van Cornelis' drieluik met *De kruisiging* komen mooi uit tegen de donkergrijze tint van de wanden van deze zaal. Helder licht valt door het glazen plafond. Een hedendaagse toevoeging is een donkere man, in wit hemdje en rode korte broek, die een groot houten kruis optilt. Deze bedrieglijk levensechte Asmat-man werd door Roy Villevoe in 2009 van silicone gemaakt. In de volgende zalen hangen de werken van beroemde Leidse kunstenaars uit de 17de eeuw, zoals van Steen, vader Frans en zoon Willem van Mieris, Jan Lievens en natuurlijk Rembrandt. Het grijs van de wanden wordt door stempelachtige motieven doorbroken. Licht valt door een gewelfd plafond met glas-in-lood. In het najaar organiseert het museum hier een tentoonstelling met werk van de jonge Rembrandt (vanaf 2 november).

Trekzak

De Pape-vleugel is gereserveerd voor 18de-eeuwse stijlkamers en abstract werk van Jan Wolkers. Via een monumentale trap kom je op de tweede verdieping, die is gewijd aan het 'modernisme' van Leidse kunstenaars uit omstreeks 1900. Bovenaan de trap stuit je op een groot glas-in-loodraam dat in 1927 werd ge-

maakt door Leidenaar Harm Kamerlingh Onnes voor het Algemeen Handelsbladgebouw in Amsterdam. Daarop zijn afdelingen van de krant uitgebeeld, zoals de letterzetterij, redactie en drukkerij. De geometrische figuren lijken sterk beïnvloed door De Stijl. Het Van Steijngedebouw bevat twee nieuwe tentoonstellingszalen, waarvan de grootste via een boograam uitzicht biedt op de Lammermarkt. Daarboven zijn kantoor- en werkruimtes en een bibliotheek. Het ontwerp is van HCVA, een jong, Rotterdams architectenbureau, van Ninke Happel, Floris Cornelisse en Paul Verhoeven. De gele bakstenen gevel aan de Lammermarkt heeft vier naar buiten 'gevouwen' erkers. Ze rusten op puntige consoles. Daartussen kun je silhouetten van puntgevels ontdekken, ongeveer zo hoog als de huizen uit de omgeving. Maar veel Leidnaren moeten nog aan de nieuwe gevel wennen. Door de harmonicavorm hebben zij het gebouw al een bijnaam gegeven: de trekzak.

Tentoonstellingen
T/m 29 september:
Marjan Teeuwen, Karin Borghouts.
T/m 3 oktober:
Rembrandt & de Gouden Eeuw.
2 november t/m 9 februari:
Jonge Rembrandt – rising star.

■ **Museum De lakenhal**
Oude Singel 32, Leiden
Open: di-zo 10-17
www.lakenhal.nl

Achterkant van Lucas van Leydens drieluik en zaaloverzicht. Foto Ronald Tilleman.

COLUMN
KLEINE KUNSTIRRITATIES

De sandwich-theorie

Misschien wist u het nog niet, maar van kunstacademies komen tegenwoordig geheel nieuwe kunstenaars. Sommigen worden er namelijk opgeleid om 'nieuwe rollen binnen een sociale, politieke, educatieve of interculturele context' te vervullen. Daarom doet bijvoorbeeld Anke Coumans, lector aan de Hanzehogeschool te Groningen, onderzoek naar 'de toegevoegde waarde' van kunstenaars voor deze rollen, wat nodig is vanwege de 'maatschappelijke urgentie' om problemen als 'klimaatverandering en migratiestromen' het hoofd te bieden. Kondigt Coumans – en ook anderen (Boekmancahier 118) – het verdwijnen van bekende vormen van kunst en kunstenaarschap aan? Het lijkt raar om het over de 'toegevoegde waarde' van kunstenaars te hebben, alsof zij binnen de academie geproduceerde 'goederen' zijn ten behoeve van de maatschappij. Al enige tijd bestaat er echter een nieuw verhaal over kunst en kunstenaarschap. Vanaf het begin van de 21ste eeuw wordt binnen de kunstwereld over een 'paradigma-wisseling' in de kunst gesproken. Een paradigma omvat geldige opvattingen en methoden die het wetenschappelijk onderzoek naar betrouwbare kennis leiden. Als een paradigma zijn verklaringskracht verliest, neemt een nieuwe zijn plaats in. Het paradigma-verhaal voor de kunst gaat, sterk vereenvoudigd, als volgt: In de 20ste eeuw werd nog het romantische paradigma van de geniale kunstenaar aangehangen. Dat gaat om een bijzonder individu dat een geheel nieuwe kunst voortbrengt, vrij van tradities. Maar aan het einde van de eeuw kwam er filosofische kritiek op de bevoorrechte positie van de 'bijzondere maker', terwijl door het postmodernisme 'makers' toegang kregen tot de hele wereldcultuur. Nu alles mogelijk was, verdwenen de criteria voor goede kunst en adequaat kunstenaarschap. In deze verwarrende situatie leek een nieuwe benadering van cultuur uitkomst te bieden. Aan het einde van de 20ste eeuw kwam het hoge cultuurbegrip, waartoe de kunst behoorde, onder vuur te liggen. Theoretici wilden ook populaire uitingen onder 'cultuur' scharen. Hieruit ontwikkelden zich de 'cultural studies', een verzameling van wetenschappen die de samenhang van betekenisvorming en machtsuitoefening onderzoeken. Binnen deze politiek en ethisch georiënteerde richtingen worden onder andere strategieën van onderdrukking bestudeerd, waardoor er veel aandacht is voor feministische, gender- en postkoloniale theorieën. De academische theorieën bereikten ook het kunstdiscours. Kunst werd als een vorm van betekenis-/kennisproductie gezien. En dit wordt nu niet alleen door academici onderzocht, maar vooral door de producenten zelf, die 'artistiek onderzoek' doen naar hun eigen werk. Het nieuwe paradigma werd uit de volgende aannamen geconstrueerd: kunstenaars zijn gewone cultuurmakers; er zijn geen vaste criteria voor goede kunst en adequaat kunstenaarschap; kunst is een vorm van kennisproductie. Hieruit volgt dat de van haar geschiedenis losgemaakte kunst, met de inbreng van de theorie, een nieuwe rol binnen de maatschappij kan gaan vervullen. In de kunsttheorie en het kunstonderwijs wordt dit verhaal nu gebruikt, maar klopt het wel helemaal? De kunsthistoricus en -theoreticus Camiel van Winkel beweert dat de paradigma-wisselingen in de kunst een soort wensdenken zijn. Binnen de wetenschappen vernietigen latere paradigma's de eerdere, maar in de kunst vormen opvattingen en verhalen een soort sandwich, met opeengestapelde lagen. In zijn artikel 'The sandwich will not go away or why paradigm phifts are wishful thinking' (Open, 2013) schrijft Van Winkel dat geen van de lagen ooit verdwijnt. De sandwich wordt alleen dikker, waarbij de lagen op elkaar reageren. Paradigma's in de kunst lijken op profetieën die men waar wil hebben. De romantische laag van de sandwich is het oudst en het moeilijkst 'verteerbaar'. Het is een spook dat maar niet wil verdwijnen. De volgende, poststructuralistische of postmoderne laag bekritiseert het bijzondere individu, maar al zegt Van Winkel dit niet, zij zorgt ook voor nieuwe mogelijkheden in de kunst. Hoewel hij de derde laag niet afschrijft, ontwaart Van Winkel er ook de invloed van linkse en rechtse populistten in. Zij willen respectievelijk 'politiek activisme en sociale interactie' in de kunst en nuttigheid van kunst en kunstenaar, dus directe relevantie van kunst voor de maatschappij. Theoretisch gezien, sluit Van Winkel aan bij de bedenker van de paradigma-theorie, Thomas Kuhn, die beweerde dat kunst geen echte paradigma's kent. Het werk van Rembrandt zal bijvoorbeeld altijd relevant blijven voor kunstenaars, terwijl in een platte aarde slechts gekkies geloven. Toch vrees ik voor het 'maatschappelijke paradigma' dat mede door de tegenwoordige wereldproblemen een *self fulfilling prophecy* kan worden. Te hopen is dat kunstenaars spoedig hun veerkracht hervinden om, onafhankelijk van ideologen, een voor hen goed smakende laag aan de kunst-sandwich toe te voegen.

Katalin Herzog

Zie weblog <https://kunstzaken.blogspot.com>

KLEINE KUNSTIRRITATIES

Kunstenaars van Galerie Bonnard laten zich inspireren door Vincent van Gogh

1 september t/m 6 oktober

Opening: zondag 1 september om 14.30 uur
met om 14.00 uur live-muziek van Tip Jar

Het NoordBrabantsmuseum in Den Bosch organiseert dit najaar een bijzondere expositie rond Vincent van Gogh: *Van Goghs intimi*. In deze expositie zal Nuenen een belangrijke rol spelen.

Vincent van Gogh leefde en werkte in Nuenen, de sporen hiervan zijn in zijn werk, en ook in Nuenen en omgeving, overal te vinden. In het bijzonder tegenover de galerie; daar bevindt zich het Domineeshuis waar de ouders van Van Gogh, en Vincent zelf een periode, woonden. Reden genoeg voor galerie Bonnard om aan een 30-tal kunstenaars te vragen: 'Wat zou je maken wanneer je denkt aan Vincent van Gogh?'

De expositie belooft een bijzondere te worden waarbij de Moderne Realisten van vandaag buiten hun dagelijkse werkwijze en onderwerpen treden om in de voetsporen te kunnen werken van Van Gogh – zelf een Modern Realist in zijn eigen tijd, sterker nog, een kunstenaar die pas na zijn dood bekeken, bestudeerd, bewonderd en zoals kunstenaar Elvira Dik mooi verwoordt 'geconsumeerd' wordt.

Dit laatste maakt meteen duidelijk dat kunstenaars een eigen interpretatie geven aan het onderwerp 'Van Gogh'. Dat had galerie Bonnard vooraf gedacht en vooral gehoopt. Het is ook echt een bijzonder verrassende en prachtige expositie geworden met zeer uiteenlopend werk. Het karakter van de kunstenaar, zijn kleuren of hoe we er tegenwoordig mee omgaan, alles blijkt voor kunstenaars een uitgangspunt voor het werk te kunnen zijn. Hier geven we enkele voorbeelden. Op de website en uiteraard in de galerie is de bijdrage van alle, ruim dertig deelnemende kunstenaars te zien.

Deelnemende kunstenaars

Dirk Bal, Erik Zwaga, Rutger Hiemstra, Eric Schutte, Mitzy Renooy, Anne-Rixt Kuik, Henrieke de Vries, Anna Maria Vargiu, Keimpe van der Kooi, Ronald Soeliman, Elvira Dik, Jos Leurs, Annelies Jonkhart, Sylvia van Opstall, Peter Durieux, Romee Kanis, Mitzy Renooy, Magna Postma, Ingrid Smuling, Marein Koning, Rineke Engwerda, Esther Schlebos, Corry Kooi, Hermien Buytendijk, Flip Gaasendam.

Hieronder zijn enkele van de dertig kunstenaars uitgelicht en vertellen ze in hun eigen woorden over hun inspiratie door Van Gogh.

Ronald Soeliman

Het kleurrijke werk van Ronald Soeliman trekt meteen de aandacht. Gecombineerd met een stevig verf

Ronald Soeliman.

gebruik doet dit al vermoeden dat de kunstenaar graag te maken heeft met het werk van Vincent van Gogh: „Mijn allereerste olieverfschilderij was een kopie van *De zaaier* van Van Gogh. Ik werd geraakt door de manier waarop hij de zinderende zon had weergegeven. Zelf ben ik constant op zoek naar vibratie in kleur en dit bereik ik door kleuren bij elkaar te zetten die dan optisch licht lijken te geven. Ik creëer dat licht door complementaire kleuren in de juiste toonwaarde tegen elkaar aan te zetten. Alle verftoetsen zorgen voor richting en beweging in het beeld. Samen met de pasteuze toets is dit eigenlijk de rode draad in mijn werk en de link met Vincent van Gogh.”

Ingrid Smuling

Ingrid Smuling is bekend om haar stillevens met potten, aardewerk en bloemetjes. Zij maakt ook hiermee een link naar het werk van van Gogh. „Kijkend naar zijn werk raakte ik vooral geïnspireerd door zijn portretten. Niet alleen van zichzelf, maar ook van al die anderen, die hij met zo'n vlotte toets vastlegde. En de rake, kleurrijke weergave daarvan! De korenbloemen zijn een ode aan Van Gogh.”

Ingrid Smuling, Korenbloemen voor Van Gogh, 18 x 24 cm.

Henrieke de Vries

De psychisch kwetsbare Van Gogh is de persoon die voor de jonge kunstenaar Henrieke de Vries gold als uitgangspunt voor haar werk. Zij zegt hier zelf hierover: „Het verhaal achter het schilderij *Controle* is dat als je de controle niet hebt, dit paniek en angst tot gevolg heeft. Van Gogh was een kunstenaar die last had van angst, paniek en een verstoord zelfbeeld. In de achtergrond heb ik twee schilderijen van Van

Henrieke de Vries, Controle, 156 x 81 cm.

Gogh verwerkt. Eentje van een oude man in treurende houding en een zelfportret van Van Gogh met een verbonden oor; twee schilderijen waarbij de geestestoestand goed zichtbaar is. De angst om controle te verliezen heb ik in de bovenkant verwerkt. In de onderkant van het schilderij, laat ik dat los en probeer tegen perfectionisme en controle in te gaan.

Elvira Dik

De kunstenaar heeft een bijzondere kijk op het kleurrijke leven van de kunstenaar. Haar uitleg hierover is als volgt: „*C'était délicieux*... het was heerlijk! De titel verwijst naar het geconsumeerde leven van Vincent van Gogh. De achtergrond is in zijn geliefde en vaak toegepaste kleur blauw geschilderd. Het was heerlijk..., maar er was ook wanhoop en verdriet in zijn leven. De overbekende dramatische levensgebeurtenissen (zijn oor, zijn levenseinde) zijn als bloedrode resten weergegeven in het schilderij.”

Elvira Dik, C'était délicieux, 50 x 50 cm.

Magna Postma

De textielstillevens van Postma ademen rust en stilte uit. De kleuren geven een bijzondere dimensie aan deze stilte. „Voor dit werk (geel met blauwe stof) heb ik mij laten inspireren door de heldere blauwe en gele kleuren die Vincent van Gogh gebruikte in de periode dat hij in Frankrijk verbleef. In dit stoffenstilleven heb ik geprobeerd het idee van een landschap weer te geven. In veel van zijn landschappen zijn vaak krullen en herhalingen te zien. In de patronen van de stoffen komen deze krullen en herhalingen terug. Het donkere werk is geïnspireerd op de donkere periode van Van Gogh, met stevige, hoekige en brede streken in donkere kleuren.”

Magna Postma. Geïnspireerd op Franse periode van Van Gogh, 40 x 60 cm.

Keimpe van der Kooi

De liefde voor kleur, patronen en reflectie spat van de panelen die Van der Kooi schildert. Wanneer de kunstenaar over Van Gogh spreekt, gaat het ook over deze kleuren: „Voor mij is Van Gogh een schilder die de buitengrenzen van kleur heeft verkend en verlegd. Hij heeft een land vol kleur opengelegd, waar nog veel te verkennen is maar waar ik door Van Gogh kan vertoeven. Hij is niet alleen een meester van kleur

Keimpe van der Kooi, 54 x 54 cm.

maar ook vooral van kleurwérking. Iedereen heeft tegenwoordig in zijn schilderskistje meer kleuren dan Van Gogh had kunnen dromen. Maar om de kleuren

zo naast elkaar op te brengen en zo met elkaar te laten werken als in zijn schilderijen, dan heb je meer dan verf nodig. Dan heb je Van Gogh nodig...”

In Nune Ville en tuinen Domineeshuis

En plein air

Van Gogh schreef in zijn brieven over ‘het ware schilderen’. Dat was buiten. Nergens werkte hij liever dan buiten, in de natuur, om vervolgens deze natuur zo weer te geven als hij hem zag en voelde. Tijdens de expositie is er in het weekend van 14 en 15 september een bijzonder evenement. Een aantal kunstenaars van galerie Bonnard krijgt eenmalig toegang tot de tuinen van het Domineeshuis van Van Gogh en van Nune Ville, het huis waar Margot Begeman, korte tijd de vriendin van Vincent van Gogh, woonde. Zij zullen daar *en plein-air* schilderen en/of tekenen.

Deze dagen zijn de tuinen ook voor publiek toegankelijk. Bovendien worden er zowel op zaterdag als op zondag rondleidingen verzorgd door de bewoonster van Nune Ville. Jacqueline Bekkers, is de eigenaar en bewoonster en tevens kunsthistorica. Zij geldt als een groot kenner van het leven van Vincent van Gogh in zijn Nuenense periode. Haar huis is vrijwel volledig hersteld naar de periode dat de gezusters Begeman hier leefden. Hier zijn onder meer werken te zien van Anton Mauve en andere tijdgenoten, voorbeelden of leerlingen van Van Gogh.

Het programma en meer info hierover vind je op de website www.galeriebonnard.com onder het kopje ‘nieuws’ en ‘agenda’.

Een ander perspectief

Een expositie met Elvira Dik, Michiel Schrijver en Marten Huitsing

13 oktober t/m 24 november

Opening: zondag 13 oktober om 14.30 uur

met om 14.00 uur muziek van Harry Hendriks

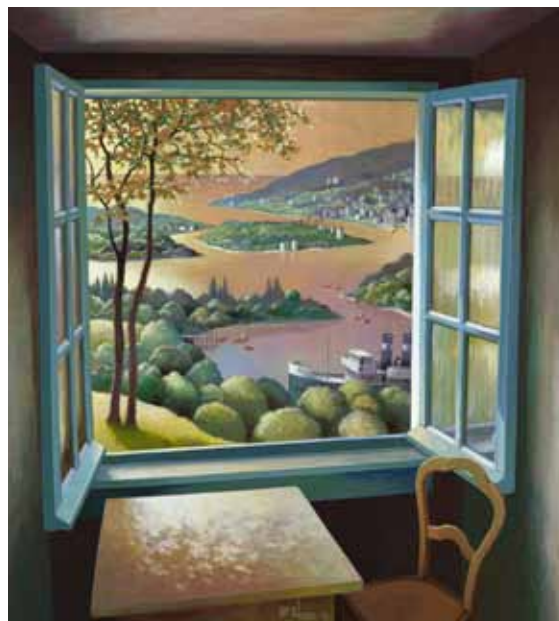
Elvira Dik, Green light, 100 x 180 cm.

De drie kunstenaars die samen in deze groep exposeren hebben een totaal andere aanpak, onderwerp en werkwijze. De perspectieven in hun schilderijen zorgen er op de eerste plaats al voor dat je als toeschouwer een totaal andere rol krijgt toegespeeld. Beschouw je van een afstand het grote geheel? Maak je deel uit van de voorstelling en ben je misschien wel in dezelfde kamer als het onderwerp op het schilderij? Of ben je misschien kleiner dan het onderwerp is en beschouw je alles alsof je een dwerg bent, een klein wezen, dat de grootsheid van het alledaagse op macroniveau tot zich neemt?

De wereld van Elvira Dik bestaat vaak uit lekkere dingen, zoals snoep en gebak, en dan sterk uitvergroet. Haar ‘macro-schilderijen’ maken hebberig en hongerig. Naast de zoete inspiratie laat Elvira Dik zich ook graag inspireren door de plantenwereld. Ook daar geeft ze het idee aan de kijker ‘als een kabouter’ rond te kijken in een grote wereld. De planten zijn uitvergroet een kleurrijk feest vol zonlicht

Marten Huitsing, Different worlds, 32 x 87 cm.

Michiel Schrijver, Het venster van mijn kamer, 100 x 90 cm.

en warmte. Het geeft je het gevoel opgenomen te zijn in de wereld die de kunstenaar creëert.

Michiel Schrijver schildert vergezichten in een zuidelijk aandoende omgeving. Huizen, havens, ergens een horizon en een uitweg naar een land hier ver vandaan. Het kleurgebruik en de bijzondere perspectieven zorgen ervoor dat je niet in een ogenblik alles kunt omvatten, je blijft nieuwe ontdekkingen, nieuwe uitwegen en ingangen zien. De wereld van Michiel Schrijver beschouw je van een afstand, door

een venster, vanaf een reling of misschien wel vanuit je eigen woonkamer.

Marten Huitsing zoomt in op zijn modellen, zonder opdringerig te zijn. De composities maken dat je meteen weet dat er een verhaal speelt. Geraffineerde stofuitdrukkingen, lichtval en huidtinten, omgeven met oog voor detail, gecombineerd met een op de eerste plaats uitgekende compositie, zorgen ervoor dat je in het schilderij kunt blijven ronddwalen. De modellen gaan op in hun emoties of bezigheid en trekken zich niets aan van de toeschouwer. Je kunt ongestoord kijken zonder een indringer te hoeven zijn.

De schilderijen voor deze expositie staan in de week voordat de expositie gaat openen op de website.

Cursussen bij Galerie Bonnard

21 t/m 25 oktober
Anne-Rixt Kuik, portretschilderen

11 t/m 15 november
Mitzy Renooy, de 15 fenomenen bij het maken van een schilderij

info: www.galeriebonnard.com

■ Galerie Bonnard
René Renders en David van der Linden
Berg 9 5671 CA Nuenen
Openingstijden: donderdag t/m zondag van 11-18 uur
06-12400861, www.galeriebonnard.com

Michiel Schrijver, De stad waar zij wonen, 60 x 120 cm.

Verrijking door Keuze

Atelierroute 2019

za 2 en zo 3 november
za 9 en zo 10 november
11.00 - 17.00 uur

Wiebe F. Bosma, Rien Broeckhuijsen, Joan Bruggink, René Kaiser, Joke Koenraads, Co Raatjes, Anneke Verstegen, Helma v.d. Water, Han Bennink, Hanny v.d. Gijp, Rob Koedijk, Eva Lukkenaer, Gerard Molenaar, Harm de Noord, Henk Renting, Betty Simonides, Greet Verschoor, Jos Vink, Ina Zeewuster, Peter v. Zwol

Voor verdere informatie zie
www.kunstcultuur4daagse.nl

Schoondorp
ART
realistische schilderkunst

www.schoondorp-art.com

**GALERIE
HOOGENBOSCH
GORREDIJK**

HEDENDAAGSE - EN TRIBALE KUNST

UITGELICHT:

1 september t/m 6 oktober

Jan Radersma, schilderijen, Krin Rinsema, droge naald en schilderijen
Tjitske Boersma, objecten en schilderijen

13 oktober t/m 17 november

Barteld, aquarellen en schilderijen

open: donderdag t/m zondag 13.30 tot 17.30 uur
Stationsweg 66 - 8401 DS Gorredijk
0513 465178 - 06 22457201

info@galeriehoogenbosch.nl • www.galeriehoogenbosch.nl

Tuinen Mien Ruys Oktober Keramiek

bijzondere tuinen, bijzonder keramiek

Paulien Ploeger (foto)
Renske van Driel
Karel Sterk
Ineke van Beersum
Karen Lok
Joop Cock
Gerreke van Veen
Carla Dijk
Peter van Steenwijk
Jacqueline Bohlmeijer

29 september 2019 t/m 31 oktober 2019

Tuinen Mien Ruys | Moerheimstraat 84 | 7701CG Dedemsvaart

www.tuinenmienruys.nl

openingstijden di-za 10.00- 17.00 uur | zo 12.00-17.00 uur

**OPEN ATELIER
RENS HOEKSTRA**

21,22,28 & 29 SEP

11:00 - 17:00

WWW.RENSHOEKSTRA.NL

FEANSTERDYK 27, AKKRUM

Collectie Harms Rolde op Hof van Saksen

Nieuw te zien in de beeldentuin

Ilse Oelbers
Aleda

Brons, 2017
90 x 40 x 60 cm

Ilse Oelbers
Winner

Lindehout en bladgoud
160 x 140 cm - 2018 - unicum

J. en M. Bremers
La Douce

Brons, oplage 2/3

J. en M. Bremers
Flora Dione

Brons, oplage 3/6

In het hoofgebouw de Havezate tonen wij de topstukken uit onze collectie. Ontdek nu ook ons **nieuwe beeldenpark**, te zien op het terrein van Hof van Saksen.

7 dagen per week geopend van 08.00 tot 22.00 uur

Ook voor lezingen, arrangementen, lunch, diner

Bezoekersadres Hof van Saksen – Borgerderstraat 12 – 9449 PA Nooitgedacht

Contact www.collectieharms-rolde.nl – info@collectieharms-rolde.nl – 088 – 100 31 00

DEELNEMER
PAN
ARTISTEN

Museum Henriette Polak presenteert

Alle dagen kunst • toegepaste kunst & kunst in opdracht

Veel kunstenaars uit de collectie van Museum Henriette Polak hebben naast hun vrije werk, kunst in opdracht gemaakt. Kunstwerken of 'producten' van toegepaste kunst, die het leven van alledag meerwaarde geven. Als smaakmaker en eyeopener nodigt deze tentoonstelling uit om verder te kijken, want overal om ons heen valt dagelijks onverwacht veel moois te ontdekken.

Nan Platvoet, Toren van Babel, omslagontwerp, International Lighting Review, 1959, collectie Museum Henriette Polak.

Alle dagen kunst toont een breed scala aan (toegepaste) kunst in opdracht, van monumentaal wandkleed tot postzegelontwerp door onder anderen Mari Andriesen, Herman Berserik, Jeanne Bieruma Oosting, Piet Esser, Lex Horn, Jan Mensinga, Charlotte van Pallandt, Nan Platvoet, Wendelien Schönfeld, Joop Sjollemma en Nicolaas Wijnberg. Deze Polak-kunstenaars waren – naast hun vrije werk – ook actief als grafisch

Jeanne Bieruma Oosting, De krekel en de mier, collectie Museum Henriette Polak.

Wendelien Schönfeld, De groene kamer, 2006. voor Hôtel Turgot.

ontwerper en/of maakten werk in opdracht voor bedrijven en de overheid.

Aan de hand van de getoonde werken passeren thema's als de balans tussen vrij werk en werken in opdracht, de relatie met de opdrachtgever, idealisme en maatschappelijke betrokkenheid, de revue.

Veelzijdig en eigenzinnig

Ieder van ons heeft oog in oog gestaan met of iets in handen gehad uit deze omvangrijke categorie toegepaste kunst: affiches, reclame, postzegels, penningen, monumentale beelden, boekomslagen van bestsellers of exclusieve bibliotheek uitgaven voor de liefhebber. Veelzijdige kunstenaars als Joop Sjollemma, Lex Horn, Herman Berserik en Nicolaas Wijnberg zochten en vonden hun eigen weg, laverend tussen wensen en eisen van opdrachtgevers en persoonlijke artistieke visie en vrijheid. Eigenzinnigheid kenmerkt Jeanne Bieruma Oosting en Jan Mensinga.

Nan Platvoet, Ontwerp advertentie Philips, collectie Museum Henriette Polak.

Beiden kozen zelf hun onderwerpen en zochten daar later een drukker/uitgever bij. Nan Platvoet combineerde zijn poëtische idioom flexibel met de heersende 'trends & topics' van het (internationale) bedrijfsleven.

Gelaagd

Voor hedendaagse kunstenaars zijn dezelfde thema's nog steeds actueel. Dat laat het werk van Barbara Broekman zien. Broekman maakt monumentale kunst op basis van textielpatronen en -technieken. In haar werk onderzoekt ze de relatie tussen kunst, textiel en universele menselijke thema's. Haar werk is altijd gerelateerd aan de wereld om haar heen, zowel in onderwerp als in werkmethoden, en overstijgt de grenzen tussen autonome en toegepaste kunst. In Museum Henriette Polak is een aantal van haar prachtige, gelaagde wandkleden te zien.

Bij de tentoonstelling hoort ook een beeldenroute door Zutphen, die je oog in oog laat staan met het werk van een aantal van deze kunstenaars in de openbare ruimte.

Alle dagen kunst is van 12 oktober t/m 9 februari te zien in Museum Henriette Polak

Stedelijk Museum Zutphen presenteert

Verleiden met een glimlach • Jo Spier en de reclame

Van 21 september tot en met 9 februari presenteert het Stedelijk Museum Zutphen het werk van tekenaar Jo Spier in de expositie: *Verleiden met een glimlach – Jo Spier en de reclame*.

Marshallplan, ca. 1950, collectie Stedelijk Museum Zutphen.

Een tentoonstelling geheel gewijd aan het reclame-werk van tekenaar Jo Spier, aangevuld met reclame-werk van tijdgenoten én hedendaagse tekenaars. Jo Spier (Zutphen, 1900-1978) noemde zichzelf wel een 'tekenend journalist'. Maar naast een begenadigd politiek tekenaar en illustrator was hij bij uitstek iemand die de reclame-ideeën van bedrijven in beeld kon brengen.

De enorme hoeveelheid aan reclame-uitingen overtreft waarschijnlijk al Spiers tekenwerk voor kranten

Reclame voor Schlumberger, ca. 1950, collectie Stedelijk Museum Zutphen.

en tijdschriften. Onder zijn commerciële opdrachtgevers waren wereldomvattende bedrijven als Shell, Esso, Mobil Oil, Ford, Philips en Schlumberger, maar ook in Nederland wist men hem te vinden: Heineken, KLM, NS, PTT en Amstel Bier waren bedrijven die jarenlang adverteerden met de getekende reclameboodschappen van Jo Spier. Tegelijkertijd gaan de reclametekeningen van Spier veel verder dan een plaatje met een tekst. Zijn vermogen om op een beeldende wijze typografie in te zetten is ongeëvenaard.

Tijdgenoten en hedendaagse collega's

De tentoonstelling toont naast het werk van Spier ook werk van tijdgenoten als Ies Spreekmeester en Eppo Doeve. Daarnaast laten hedendaagse tekenaars als Joep Bertrams, Ien van Laanen, Nanne Meulendijks en TRIK zien hoe zij omgaan met commerciële

Reclame voor Douwe Egberts, ca. 1960, collectie Stedelijk Museum Zutphen.

Reclame voor Curaçao, ca. 1950, collectie Stedelijk Museum Zutphen.

ele en maatschappelijke thema's. Interessant is dat in veel gevallen de getekende reclame in de wereld van deze hedendaagse tekenaars, die bijna allemaal in eerste instantie naar buiten treden als politiek karikaturisten, zich toespitst op de ideale 'reclame' of reclame voor de 'eigen' krant.

"De advertenties van Jo Spier, in de vorm van tekeningen én teksten, verleiden de hedendaagse beschouwer, soms zelfs onbedoeld, nog steeds tot een glimlach."

Verleiden met een glimlach – Jo Spier en de reclame is van 21 september tot en met 9 februari te zien in Stedelijk Museum Zutphen

■ Musea Zutphen
Stedelijk Museum Zutphen & Museum Henriette Polak
's Gravenhof 4
7201 DN Zutphen
Open: di-zo 11-17
+(31) (0)575 516 878
www.museazutphen.nl

Reclame voor Ford, ca. 1960, collectie Stedelijk Museum Zutphen.

Tweeluik: Het roer gaat om - I

Het HEM neemt succesvol afstand van traditionele museumformules

In de strijd tegen het vergrijzende museumpubliek worden allerlei concepten ontwikkeld die van het museum een aantrekkelijke plek moeten maken voor nieuwe en vooral jongere doelgroepen, die bij voorkeur worden benaderd als 'consumenten'. Dat blijkt een lastige opgave. Het beseft dat het anders móet en anders kán wordt breed gedragen. Toch slagen de traditionele musea er niet voldoende in om het roer drastisch om te gooien. Het HEM in Zaandam werkt nieuwe formules en concepten uit die wél succesvol lijken te zijn. Enkele maanden geleden was het tijdens de officiële opening dringen geblazen om binnen te komen in de voormalige kogelfabriek op het Hembrugterrein. Onder de honderden bezoekers die geduldig in lange rijen op toegang wachtten, waren opvallend veel jongeren die zelden een museum van binnen zien. Het HEM bereikte daarmee de eerste doelstelling: een ontmoetingsplek zijn voor 'communities'. Deel 1 van het tweeluik over nieuwe strategische verkenningen in de wereld van de beeldende kunsten.

TEKST: WIM VAN DER BEEK. FOTO'S: HET HEM.

Het HEM is een nieuw huis voor eigentijdse cultuur. Samen met toonaangevende *influencers* en visionairs van deze tijd ontwikkelt een team onder leiding van directeur Kim Tuin multidisciplinaire concepten en kunstprogramma's die een ander licht laten schijnen op de wereld om ons heen. Onconventionele aanpak en vrije benadering van kunst staan centraal. De onorthodoxe visie is makkelijker uitvoerbaar doordat het nieuwe centrum niet aan het infuus hangt van overheden waaraan verantwoording moet worden afgelegd. Het betreft een initiatief dat door een particuliere stichting gefinancierd wordt. De besluitvorming is daardoor minder stroperig en wordt niet voortdurend getoetst aan maatschappelijke belangen of politieke agenda's en besluitvorming. Richtinggevend is de doelstelling om iets totaal nieuws neer te zetten. Naast expositieruimtes heeft Het HEM een huiskamer met bibliotheek, koffiebar en leestafel, een restaurant met terras en een hifi-bar. De komende jaren wordt daar, na een ingrijpende verbouwing, een hotelfunctie aan toegevoegd.

Snijpunt

„Cultuur ontstaat in gemeenschappen”, benadrukt Kim Tuin. „Ons programma beweegt mee met de seizoenen. Vier keer per jaar brengen we een nieuw *chapter* waarin we iedereen meenemen in de wereld van de creatieve makers en denkers van nu: individuen die door hun persoonlijke verhaal, professionele praktijk of perspectief onze blik verruimen. Met hen als gesprekspartner ontwikkelen we een uniek programma op basis van hun filosofie, als gids voor nieuwe denkrichtingen. Daarbij bieden we een podium aan uiteenlopende disciplines zoals beeldende

kunst, dans, muziek, licht- en geluidskunst, theater en film, maar ook wetenschap, politiek en levensfilosofie.”

Het HEM ontwikkelt en produceert een multidisciplinair programma dat zich grotendeels binnen de voormalige kogelfabriek op het Hembrugterrein in Zaandam afspeelt en een breed cultureel aanbod omvat dat zowel bij een lokaal als nationaal en internationaal publiek tot de verbeelding spreekt. Binnen het programma staan experiment, menselijke waarden, nieuwe kunstbeleving en het gebouw centraal. Gelegen op het snijpunt van wereldstad en dorpsgemeenten, natuur en industrie, verleden en toekomst, is de locatie uniek gepositioneerd om uit te groeien tot een uitvalsbasis voor iedereen die behoefte heeft aan inspiratie, verdieping en ontmoeting als klankbord voor de huidige tijdgeest. Met zijn programma luidt Het HEM een nieuwe beweging in die het artistieke experiment ondersteunt en de drempel voor de kunst verlaagt met als doel het structureel vergroten van cultuurparticipatie en publieke betrokkenheid bij maatschappelijke vraagstukken.

Vuurwerk

Tijdens de spectaculaire vliegende start in juni werd al onmiddellijk duidelijk dat alles in Het HEM anders gaat dan in de Nederlandse musea voor eigentijdse kunst, die vanuit bestaande structuren proberen nieuwe ontwikkelingen of veranderingen op gang te brengen. De geschiedenis van het gebouw en het omliggende terrein garandeert zowel letterlijk als figuurlijk vuurwerk. Op het Hembrugterrein produceerde Defensie sinds 1895 vuurwapens, artillerie en munitie voor het Nederlandse leger. In 2003 werden de militaire functies opgeheven en vestigden zich op het terrein de eerste kunstenaars en creatieve geesten. Een decennium later volgden enkele ondernemers en gaf de overheid het startsein om het gebied te ontwikkelen tot woon- en recreatiegebied. Sinds 2017 is Amerborgh International eigenaar van de voormalige kogelfabriek: een tweehonderd meter langgerekt gebouw uit 1957 aan de oever van het Noordzeekanaal op de gemeentegrens met Amsterdam, de stad waar Stichting Amerborgh eveneens belangwekkende culturele projecten entameerde. De ambities die de eigenaar met Het HEM heeft, bleken in de hoofdstad moeilijk te realiseren. Omdat het Hembrugterrein vanaf het Centraal Station met een veerdienst binnen 20 minuten te bereiken is, blijkt het 'Zaandamse alternatief' een gouden greep. In 2018 werd definitief besloten de kogelfabriek te transformeren tot een ontmoetingsplek voor eigentijdse cultuur. De historie en oorsprong van het industriegebied biedt een contrastrijk kader voor het bevragen van de positie van de mens in de maatschappij. Ook de uitbreiding van de stad Amsterdam naar Zaandam en het gentrificatieproces dat daarmee gemoeid gaat, daagt uit tot het zoeken naar vernieuwende alternatieven in opzet en programmering.

Hilarische video

Het verzetten van de bakens was de primaire doelstelling van Kim Tuin toen zij aantrad als directeur van Het HEM. De slogan 'real culture happens in communities' is een schot in de roos, want dat is precies wat er gebeurt. Ook musea beseffen dit, maar zij kunnen zich vaak moeilijk losmaken van knellende structu-

ART
THE HAGUE

ART THE HAGUE
2 T/M 6 OKTOBER 2019

2 TOEGANGSKAARTEN
VOOR DE PRIJS VAN 1

betaal nu 10 euro ipv 20 euro
Email info@artth Hague.nl voor kaarten

FOKKER TERMINAL DEN HAAG
WWW.ARTTHEHAGUE.NL

Medusa © Koen Vanmechelen

Béa Verheul
Grafiek

Stadshuis Markt 3
Lochem
Ma t/m Za
07-09 t/m 25-10
14.00 - 17.00 uur

www.beaverheul.nl
www.grafiek2019.nl

ren en stroperige regelgeving. Beeldend kunstenaar Erik van Lieshout maakt dit op hilarische wijze duidelijk in een video-installatie *BEER*, 2019, die hij speciaal voor de opening van Het HEM maakte van hout, karton en bierkratten: verplichte kost voor iedereen die zich met hedendaagse kunst bezighoudt. Verpletterend open en eerlijk, maar ook onthutsend en ontluisterend onthult een HD-video die ruim een half uur duurt, de mechanismen die het regime in de huidige kunstwereld dicteren. De kunstenaar stelt essentiële vragen over de huidige financiële ontwikkelingen in de beeldende kunst en cultuur en hoe multinationals hier een stempel op drukken. Hamvraag: Hoe kan een kunstenaar binnen de westerse kunsttraditie nog vrij, maatschappijkritisch en compromisloos zijn? Ook andere deelnemers aan de openingsmanifestatie (onder anderen Michele Aboro, Quentley Barbara, Sanford Biggers, Gabriel Lester, Dana Lixenberg, Fantastic Man, Navid Nuur, Rammellzee, Farida Sedoc, Boris Tellegen en The Black Archives) garanderen vuurwerk. Kim Tuin benadrukt: „We willen dat bezoekers zich thuis voelen, geïnspireerd raken en zich openstellen voor nieuwe ervaringen. Door middel van kunst stellen we belangrijke vragen over de hedendaagse maatschappij. Het HEM wil kunst dicht bij verschillende gemeenschappen brengen en een klankbord zijn voor de samenleving. De seizoensgebonden *chapters* worden ontwikkeld door gastcuratoren die niet per definitie een band met beeldende kunst hebben, maar vanwege hun persoonlijke verhaal of uitzonderlijke expertise een bijzonder perspectief bieden op de tijd waarin wij leven.”

Chapter 1NE en 2WO
Chapter 1NE vertelt onder meer het verhaal van Edson Sabajo en Guillaume Schmidt: een creatief on-

dernemersduo dat bekend werd door het *streetwear*- en *lifestyle*-merk Patta. Sabajo en Schmidt zijn diep geworteld in de hiphopcultuur en kunnen worden beschouwd als culturele voorlopers. Ze staan voortdurend in contact met hun artistieke en muzikale omgeving en vertegenwoordigen een generatie van universele geesten en veelzijdige makers die niet worden geleid door conventies maar zelf de voorwaarden scheppen om hun ideeën te verwezenlijken. Spectaculair is ook de in opdracht gemaakte locatiegebonden kunstinstallatie *Still life* van RAAAF (Rietveld Architecture-Art-Affordances). Het kunstwerk bestaat uit vier gigantische staalplaten die constant door de enorme fabrieksruimte bewegen. De associatie met de platen waarop vroeger (toen Het HEM nog een munitiefabriek was) testkogels werden afgevuurd op schietschijven, is in dit kunstwerk verankerd. Zo wordt cultureel erfgoed vindingrijk geïncorporeerd in actuele kunstbeleving: letterlijk een schot in de roos. Aria Dean (VS, 1993) is een beeldend kunstenaar, curator en journalist uit Los Angeles. In analytische teksten en kunstwerken onderzoekt ze de structuren die de betekenis en perceptie van ‘zwarteheid’ (Engels: *blackness*) bepalen. Het ‘collectieve zijn’ in de zwarte gemeenschap van de VS gaat verder dan het collectieve bewustzijn. De geluidloze film *But as one doesn’t know* is een compilatie van Amerikaanse hiphop-video’s waarbij de aandacht niet geconcentreerd is op de muziek maar op dansende mensenmassa’s die groepsdynamiek, broederschap en morele support openbaren. Iedereen is hier onderdeel van de *community*, precies zoals dat ook Het HEM voor ogen staat.

Harde zekerheden
Voor het tweede *chapter* transformeert de Amerikaans/Chileense producent en componist Nicolás Jaar vanaf 20 september Het HEM in een interdisciplinair, experimenteel onderzoekscentrum. Tijdens zijn tien weken durende verblijf in Zaandam verkent hij het Hembrugterrein. Met *Shock forest group* doet hij onderzoek naar dit gebied waarbij historische, sociologische, archeologische en geografische data als bronmateriaal dienen voor een muziekstuk over de locatie waar het wordt gespeeld. Ons huidige tijdsgewricht wordt gedomineerd door rationele (maar ook gemanipuleerde!) data en feiten. Harde zekerheden en alternatieve feiten zijn moeilijk uit elkaar te houden. Hoewel we steeds meer meten en zien, lijken we te vergeten hoe we dingen kunnen weten. Muziek kan hierbij een rol spelen als communicatievorm die verder gaat dan feiten, woorden en gebaren. Muziek dringt diep tot ons wezen door en raakt een universele, emotionele snaar in ons. Zo verbindt Nicolás Jaar lokale gegevens en actuele data met immateriële vondsten die samensmelten tot een nieuwe vorm van ‘luisteren’.

Tentoonstellingen
- **momenteel Chapter 1NE (waarvan een deel te zien blijft)**
- **20 september t/m 1 december: Chapter 2WO**
Het HEM
Warmperserij 1, Zaandam
Open: do-zo 12.00-0.00
www.hethem.nl.

KNSTNWS

Videoshow op de gevel van Westfries Museum

Tot 22 september is de gevel van het monumentale Westfries Museum het decor van de video *Twee graden*. De film vertelt het verhaal over Hoorn in de Gouden Eeuw. De titel verwijst naar de verandering van het klimaat, toen het 400 jaar geleden twee graden kouder werd. De met spectaculaire muziek begeleide film duurt 20 minuten en is dagelijks gratis te zien om 21.00 uur op de Roode Steen, het plein waar het museum aan staat.

App Van der Elsen

Het Nederlands Fotomuseum heeft een app ontwikkeld bij de tentoonstelling *Lust for life – Ed van der Elsen* (t/m 6 oktober; zie ook artikel in KunstKrant 2019-4). Met de app kan de bezoeker als het ware door de lens van Van der Elsen kijken en ervaren hoe hij de foto’s heeft gemaakt. Zijn foto’s komen tot leven door bijvoorbeeld de opnames die Van der Elsen er vlak voor of erna nam, of door films die hij van dezelfde setting maakte.

Pop-up Museum in Oud Amelisweerd

Landhuis Oud Amelisweerd bij Bunnik ging vorig jaar failliet, maar enkele oud-mederwerkers hebben ervoor gezorgd dat het afgelopen zomer weer geopend is. In samenwerking met Museum Huis Doorn is er een Pop-up Museum gekomen met een tentoonstellingsplan. Tot eind oktober is er de expositie *Utrechtse wonderkamers: door de tijd*. Het is een opvallende combinatie van oude kunst, nieuwe ontwerpen en bijzondere alledaagse voorwerpen. Zie www.popupmoa.nl

Bo Lumen van Ameland naar Waalkens’ plaats

Op 20 september opent galerie Bo Lumen de deuren op een roemruchte plek: de voormalige galerie Waalkens in Finsterwolde. Na 18 jaar Ameland verruilde kunstenaars en galeriehoudster Bea van Twillert de wadden voor Oost-Groningen. Op deze afgelegen locatie opende boer Albert Waalkens begin jaren ’60 in zijn stal een galerie voor experimentele kunst. Hij verwierf er landelijke bekendheid mee. Bo Lumen opent met een viertal hedendaagse kunstenaars: Huub en Adelheid Kortekaas, Krin Rinsema en Julia Gubitz.

Ridder Erwin Olaf

Erwin Olaf is benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Dit gebeurde op 2 juli – tijdens de officiële opening van de tentoonstelling *12 x Erwin Olaf* in het Rijksmuseum in Amsterdam (t/m 22 september), en tegelijk ook de zestigste verjaardag van de fotograaf. Olaf ontving de onderscheiding vanwege zijn toonaangevende foto’s en voor zijn inzet voor de lhbq-gemeenschap. Eerder dit jaar trok zijn dubbeltentoonstelling in het Gemeentemuseum en in het Fotomuseum in Den Haag ruim 300.000 bezoekers.

Genees-kunst in LUMC

Het Leids Universitair Medisch Centrum start in oktober de *Honour class* ‘Kijken is de (genees)kunst’. Het doel hiervan is bachelorstudenten met behulp van kunst beter te leren waarnemen en interpreteren in de geneeskunst. Wie zich verdiept in het kijken naar kunst, kan beter observeren, is het idee. Verschillende geneeskundigen en kunsthistorici gaan gastcolleges geven. In februari zal ter afsluiting in het LUMC een kunsttentoonstelling worden ingericht.

Tweeluik: Het roer gaat om - II

24 uur per dag drempelloze toegang tot kunst in Hof van Saksen

We leven in een 24-uurs economie. Op elk moment van de dag en nacht kunnen we bestellingen plaatsen, boodschappen thuis laten bezorgen, reizen boeken, informatie opvragen. Dankzij internet kunnen we ook kunst bekijken en kopen wanneer het ons uitkomt. Het ouderwetse galerie-systeem is ten grave gedragen. Na de laatste recessie is de kunstverkoop niet meer op het oude niveau teruggekomen. Jongeren kopen weinig kunst terwijl senioren vaak kleiner gaan wonen en een deel van hun verzameling afstoten. Kunstbeurzen kunnen het teruglopende galerie-bezoek niet voldoende compenseren. De nieuwe werkelijkheid noodzaakt galeriehouders zichzelf opnieuw uit te vinden en alternatieve wegen te zoeken om met het slinkende aantal kunstkopers in contact te komen en nieuwe markten te verkennen. Vindingrijke galeriehouders beseffen dat het anders móet en ook anders kán. Grietinus Harms is één van hen. Hij verkocht drie jaar geleden zijn galeriepand in Rolde en werkt sindsdien succesvol samen met Hof van Saksen. Deel 2 van het tweeluik over strategische verkenningen in de wereld van de beeldende kunsten.

TEKST: WIM VAN DER BEEK. FOTO'S: JAV STUDIO'S.

Het merendeel van de Nederlandse galeries voor hedendaagse kunst leidt een kwijnend bestaan. In de strijd tegen het teruglopende aantal galeriebezoekers leken kunstbeurzen een goed alternatief te bieden, maar ook daar is de rek inmiddels uit. Grietinus Harms zag het enkele jaren geleden al aankomen. Hij is met zijn 'Collectie Harms Rolde' alleen nog jaarlijks te vinden op de kunstbeurs PAN in Amsterdam. Alle andere beurzen laat hij in het vervolg links liggen. In plaats daarvan opereert hij vanuit Hof van Saksen in het Drentse Nooitgedacht. In dit luxe en stijlvolle resort kunnen bezoekers het hele jaar door dag en nacht van de 'Collectie Harms' genieten. Via touchscreens die op strategische plekken zijn neergezet, kunnen belangstellenden alle informatie vinden die ze nodig hebben en eventueel contact opnemen met de galeriehouder.

Kantelpunt

„De nieuwe formule werkt heel goed”, benadrukt Grietinus Harms enthousiast. „Dat de traditionele benadering achterhaald is, weet iedereen. Het verouderde galleriesysteem heeft de maximale houdbaarheidsdatum al jaren geleden overschreden. Om die reden heb ik mijn galeriepand in Rolde verkocht en de Collectie Harms ondergebracht in een unieke, stijlvolle accommodatie waar iedereen vrij kan binnenlopen zonder entree te betalen. De publieke ruimtes zijn niet alleen toegankelijk voor de gasten die verblijven in het resort, maar ook voor kunstliefhebbers die speciaal voor de exposities of voor het nieuwe beeldenpark naar Drenthe komen. De gastvrije en publieksvriendelijke ambiance dragen bij aan een optimale beleving van het kunstaanbod. In

de zomer van 2016 nam ik de definitieve beslissing om van plek te veranderen vanuit het besef dat het kantelpunt in de galeriewereld en kunsthandel bereikt was en het exploreren van nieuwe mogelijkheden en opties noodzakelijk maakte.”

De formule van Hof van Saksen sluit naadloos aan bij die van Collectie Harms Rolde. Beide partners haken slagvaardig in op recente ontwikkelingen in de markt. Zo anticipeert het management van Hof van Saksen vindingrijk op de veranderingen in het consumentengedrag van recreanten en toeristen. Creatieve ateliers waar grootouders met hun (klein)kinderen in een ontspannen sfeer samen kunnen timmeren of naaien, haken in op de beleving van 'drie generaties'. Steeds vaker gaan vitale grootouders er enkele dagen met kinderen en kleinkinderen op uit. En wat is er leuker dan je (klein)kinderen te demonstreren hoe je vroeger zelf een jurk maakte of een bouwwerk in elkaar timmerde? De creatieve ateliers zijn een doorslaand succes en vormen een welkome aanvulling op alle andere vormen van vermaak die in Hof van Saksen mogelijk zijn.

Gemoedelijk

Binnen dit concept van hoogwaardige ontspanningsmogelijkheden past de 'galerie nieuwe stijl' van Grietinus Harms perfect. „Hof van Saksen is niet alleen een vakantieparadijs, maar ook een conferentieoord”, vertelt hij. „Twee vergaderzalen zijn inmiddels omgedoopt tot Sam Drukker Zaal en Henk Helmantel Zaal. In deze ruimtes garanderen kunstwerken van de schilders naar wie de zalen genoemd zijn, een aangename en kwalitatief hoogstaande ambiance. Voor zakenrelaties worden ook extra activiteiten ontwikkeld. Zo organiseren wij een speciaal Helmantel-diner met gerechten die refereren aan de stillevens van de schilder. Uiteraard wordt zo'n diner aangekleed met een lezing van een kunsthistoricus over het werk van Helmantel en andere randactiviteiten.”

De permanente opstelling sluit aan bij de verschillende functies van het resort. In de wellness-ruimte zijn enkele naakten van Sam Drukker te zien. De mediterrane sfeer in het restaurant krijgt extra cachet door de olieverven van Michiel Schrijver. De 'gestapelde' huizen die tegen Italiaanse berghellingen zijn gebouwd en de harmonieuze en temperamentvolle landschappen met bijzondere perspectieven en vergezichten sluiten aan bij de zuidelijke atmosfeer. De schilderijen van Ton Dubbeldam (waaronder het drieluik *A day at the races* uit 2014) passen in de gemoedelijke sfeer van het Grand Café.

Volwaardig beeldenpark

Nieuw is het beeldenpark op het 65 hectare grote terrein van Hof van Saksen. In de tuinen die ontworpen zijn door de internationaal vermaarde tuinarchitect Piet Oudolf, staan al jarenlang twee beelden van Eja Siepmann Van den Berg. Onder de bezielende leiding van Grietinus Harms zijn de tuinen inmiddels getransformeerd tot een volwaardig beeldenpark waarin figuratieve beeldhouwkunst de toon zet. Er is nog veel ruimte beschikbaar om het beeldenaanbod verder uit te breiden. Bij de hoofdingang worden binnenkort twee beelden van Nic Jonk geplaatst die perfect aansluiten bij het karakter van het resort: *Water en zon* en *Levensvreugde*. De realistische bronzen sculpturen van Bert Kiewiet doen dat eveneens. Ze leggen

Grietinus Harms bij een beeld van Ilse Oelbers en schilderijen van Sam Drukker.

FINE

ART & ANTIQUES FAIR

26 t/m 29 September 2019

Dagelijks van 11 - 18 uur

Kasteel Groeneveld • Baarn

www.fineartantiquesfair.nl

Bij inlevering van deze kortingsbon inclusief uw e-mailadres bezoekt u FINE art & antiques fair met 2 personen voor € 25,- i.p.v. € 30,-. (GELDIG VOOR MAXIMAAL 2 PERSONEN, NIET IN COMBINATIE MET ANDERE ACTIES) JA, ik wil korting op toekomstig entree en word op de hoogte gehouden over de exclusieve beurzen georganiseerd door InterEvent.

E-mail:

Zelf een beeld maken?

Bronsgietworkshops

Bij beeldend kunstenaar Mark van Kuppevelt krijg je nu de mogelijkheid om in een weekend je eigen kunstwerk te maken. In brons!

Je doorloopt het hele proces, van wassen model maken tot het definitieve bronzen beeld. En natuurlijk het bijwonen van het spectaculaire bronsgieten. Alles vindt plaats in het inspirerende en compleet uitgeruste atelier van Mark in de schitterende weidse polder van de Kwakel.

Schrijf nu in voor de komende weekenden!

2019	Vol is vol.	2020
7 & 8 september		11 & 12 januari
5 & 6 oktober		8 & 9 februari
9 en 10 november		7 & 8 maart
7 & 8 december		4 & 5 april
Data onder voorbehoud		2 & 3 mei
		6 & 7 juni

markvankuppevelt.nl

De Banken 1B - 1424PS - De Kwakel - markvankuppevelt@gmail.com - 06-5498 1504

WAAR NATUUR EN KUNST ELKAAR ONTMOETEN

Een deel van de Henk Helmantel Zaal.

een directe verbinding met de Drentse omgeving en volksaard. De bronzen beelden van het echtpaar J. en M. Bremers vertolken de geest van de *homo ludens* die in het resort heerst. De formule waarin stijlvol genieten centraal staat, is terug te vinden in sculpturen van sierlijke danseressen, gracieuze badende naakten en andere mensfiguren die zich onbevangen overgeven aan weldaad en genot.

Kennisoverdracht

Voor Grietinus Harms is het verzetten van bakens geen ongebruikelijke expeditie. Ooit begon hij zijn loopbaan als jonge rietdekker met een eigen rietdekkersbedrijf. Eén van zijn eerste klanten was de bekende Drentse schilder Van Dulmen Krumpelman. Tijdens de reparatie van het rieten dak van diens woning in Zeegse kwam Harms voor het eerst van zijn leven in contact met schilderkunst. Voorzichtig begon hij met het opbouwen van een eigen collectie. Aanvankelijk concentreerde hij zich vooral op de Haagse School. In een later stadium combineerde hij die passie met belangstelling voor hedendaagse realistische schilder- en beeldhouwkunst, omdat hij steeds meer geboeid raakte door veranderingen en verschuivingen in de hedendaagse kunst. „In het begin kon ik me niet voorstellen dat ik ooit als een blok zou vallen voor een schilderij van Francis Bacon. Nu is dat wel het geval”, legt hij ter verduidelijking uit. Behalve kunsthandelaar, verzamelaar en galeriehou-

der is Grietinus Harms ook een man met een missie en een boodschap. Kennisoverdracht is voor hem belangrijk. Daarom besteedt hij bij de presentatie van kunst veel aandacht aan de kunsthistorische kaders waarbinnen de werken passen. Niet voor niets organiseert hij met enige regelmaat lezingen over de aard, hoedanigheid en betekenis van beeldende kunst in het algemeen en zijn Collectie Harms in het bijzonder. Bij een aantal kunstwerken uit de kerncollectie in Hof van Saksen zijn tekstborden geplaatst met uitgebreide informatie in drie talen. Zo wordt één van de stillevens van Henk Helmantel toegelicht onder het kopje ‘Alledaagse statigheid’: een kernachtige typering van de manier waarop de schilder alledaagse voorwerpen in zijn stillevens een bijzondere status verleent. Ook het scheppingsproces van onder anderen Ton Dubbeldam en Sam Drukker wordt op tekstborden helder uitgelegd in laagdrempelige teksten die eens te meer onderstrepen dat het ‘consumeren en beleven’ van beeldende kunst in een ongedwongen omgeving en zonder verplichtingen de toekomst heeft.

■ **Collectie Harms, Hof van Saksen**
Borgerderstraat 12, Nooitgedacht
Dagelijks open van 8.00 tot 22.00 uur
www.collectieharms-rolde.nl

Het beeld De Vlucht van Bastiaan de Groot op het terrein van Hof van Saksen.

KNSTNWS

Museumdirectrice gaat boksen met kunstenaar

Op 14 en 15 september is in Schiedam het *Boksvereniging De Haan memorial weekend*. In zowel het Stedelijk Museum als bij Boks-school De Haan zijn diverse activiteiten, waarbij kunst en boksen samen komen. ‘Klapper’ van het evenement is de bokswedstrijd tussen museumdirectrice Deirdre Carrasso en kunstenaar Anne Wenzel, op zaterdagavond in de kapel van het museum. Info: www.stedelijkmuseumschiedam.nl

Het jaar van Rembrandt en Bruegel op televisie

AVROTROS staat deze maanden op NPO2 stil bij het jaar van Rembrandt en van Bruegel. Op maandag 9 september is de *2Doc Vlaanderen volgens Bruegel*. Op zaterdag 28 september is de uitzending van *Het raad-sel Rembrandt*, en van 9 t/m 13 oktober de serie *Six over Rembrandt*.

Intieme ogenblikken in Perron Oost Amsterdam

Perron Oost is ‘het kleinste museum ter wereld’. Dit jaar vinden er in het gebouwtje langs het spoor in het Amsterdamse Oostelijk Havengebied activiteiten plaats onder het thema *Van heinde en ver, over identiteit en migratie*. In dat kader ontwikkelde Nadja van der Weide de één-op-één voorstelling *Intieme ogenblikken*: bekend of vreemd, nieuwe immigrant en/of liefste buur; wie is veraf of dichtbij? In de één-op-één theatrale installatie wordt de bezoeker deelgenoot van een ritueel, waarbij het draait om vertrouwen. De voorstellingen vinden plaats op 8, 15, 20 en 21 september. Reserveren via www.museumperronoost.nl

Nieuwe directeur voor nieuwe koers De Wieger

Katjuscha Otte (1972) is per half september aangesteld als directeur van museum De Wieger in Deurne. Zij werkte eerder voor Museum Flehite in Amersfoort en verzorgde opdrachten voor Het Valkhof, Stedelijk Museum Zwolle, Mondriaanhuis Amersfoort en het Joods Historisch Museum. Otte gaat invulling geven aan de nieuwe koers van De Wieger. Enerzijds zal de nadruk liggen op de grote namen in de collectie, met als zwaartepunt kunst uit het interbellum. Daarnaast zal het museum een podium bieden aan kunstenaars uit de regio.

Nederlandse Filmnacht

Op 27 september is de vijfde editie van de Nederlandse Filmnacht. Dan wordt in twintig filmtheaters – van Helmond tot Winschoten – de film *Instinct* vertoond, het regiedebuut van Halina Rijn. De Nederlandse Filmnacht is tegelijk met de opening van het Nederlands Film Festival, waarbij in de Stadsschouwburg in Utrecht de officiële première is van *Instinct*.

Weerman Kuipers Munneke in Singer

In Singer Laren is van 3 september t/m 5 januari *Weer en wind, Avercamp tot Willink* te zien. Hierin wordt vier eeuwen extreem weer door kunstenaars verbeeld. Parallel aan deze tentoonstelling presenteert Peter Kuipers Munneke zijn wetenschappelijk onderzoek naar klimaatverandering. Hij werkt daarbij samen met kunstenaar Suzette Bousema, waarbij ze de schoonheid van wetenschap gaan tonen.

G A L E R I E

L A I M B Ö C K

FRANCESCA ZIJLSTRA SCULPTUREN IN MARMER, BRONS EN HOUT **VERLENGD T/M 29 SEPTEMBER 2019**
WILLEM LENSSINCK SCULPTUREN IN BRONS, NEUSILBER, LENSSINCK SCULPTURE DESIGN MEUBELS

USCHI KLAAS & HEINRICH BROCKMEIER GESAMTKUNSTWERKEN, SCHILDERIJEN EN SCULPTUREN IN SCHILDERIJEN

AAN DE VOET VAN DE UTRECHTSE HEUVELRUG IN HET KASTELENDORP LANGBROEK BEVINDT ZICH ONZE GALERIE.

TWEE VERDIEPINGEN KUNST, DESIGN EN EEN ROYALE BEELDENTUIN.

FONS BEMELMANS, TJOK DESSAUVAGE, PIETER D'HONT, JAN DE GRAAF, JOOP HEKMAN, LIA LAIMBÖCK, WILLEM LENSSINCK, ERWIN MEIJER, RIPOLLÈS, GABRIELE SCHNITZENBAUMER, THEO VAN DE VATHORST, PIET VERMEULEN, C.CONSTANTIN WEBER,

GALERIE LAIMBÖCK is iedere zondag geopend van 11.00 -17.00 uur en ook dagelijks na afspraak vooraf. Doornseweg 10, Langbroek, The Netherlands, T. +31-343561699 M. +31 6 50521389, art@galerielaimbock.com, www.galerielaimbock.com, www.willemlenssinck.com

Johann Friedrich August Tischbein en de ontdekking van het gevoel

Pionier van de romantiek

Rijksmuseum Twenthe presenteert van 7 september tot 19 januari *Johann Friedrich August Tischbein en de ontdekking van het gevoel*, de eerste grote tentoonstelling in Nederland van deze pionier van de romantiek. Als de bekendste portretschilder vereeuwigde Tischbein vorsten en vooraanstaande burgers in Duitsland, Nederland en andere landen. Dat deed hij op een zeer vernieuwende manier.

Vrouwen in innige omhelzing met hun kind; mannen die de beschouwer ongedwongen aankijken; vorsten en patriciërs die opvallend losjes in de vrije natuur zijn afgebeeld. Johann Tischbein maakt ze tot individuen, tot echte mensen van vlees en bloed die diep verbonden zijn met elkaar en met de hen omringende natuur.

Teken van de tijd

De aandacht die Johann Friedrich August Tischbein (1750-1812) had voor diepmenselijke gevoelens was een teken van de tijd. In navolging van de filosoof Jean-Jacques Rousseau kregen vele schrijvers, denkers en verlichte burgers aan het eind van de 18de eeuw belangstelling voor hun gevoelsleven. Ze verlangden naar 'echtheid' en 'natuurlijkheid'. Dat is de essentie van de romantiek.

Tischbein wist als geen ander zijn opdrachtgevers op een natuurlijke en ongekunstelde manier weer te geven, zonder dat zij hun elegantie verloren. De fenomenale kracht van Tischbein is dat het resultaat zo geloofwaardig en authentiek is, en dat wisten zijn klanten. Terwijl de kunstenaars voor hem zich vooral richtten op het uiterlijk van de geportretteerden, legde Tischbein hun innerlijk vast. Tischbein raakte met zijn invloede portretten een open zenuw.

Het natuurlijke is het goede

De boodschap is duidelijk: de natuurlijke rol van de vrouw is die van de liefdevolle, en dus goede, moeder. Dit idee weet Tischbein misschien wel het beste naar voren te brengen in het familieportret waarbij een vrouw openlijk en teder haar kind de borst geeft

Dubbelportret van Jacob Hendrik Boode (1764-1826) en Catharina Antoinette Martin (1768-1848), 1791, Museum Van Loon.

in de vrije natuur. Tischbein geeft hier zijn eigen invulling aan Rousseaus overtuiging dat het natuurlijke dus ook het goede is.

Tischbein in Nederland

Niet alleen in het Duitse Hessen, van waaruit hij opereerde, was Tischbein de belangrijkste portretschilder. Ook in de Nederlanden was zijn faam door-

Prinses Frederika Sophia Wilhelmina (1751-1820), 1789, Museum Paleis Het Loo, Apeldoorn. Langdurig bruikleen Mauritshuis Den Haag. Foto Rik Klein Gotink.

Prins Carl Friedrich, prinses Caroline en prins Bernhard von Sachsen-Weimar-Eisenach, detail, Klassik Stiftung Weimar.

gedrongen. Tischbeins vernieuwende manier van schilderen viel erg in de smaak bij de rijke kooplieden en patriciërs uit Amsterdam en Den Haag. Hij slaagde er zelfs in om stadhouder Willem V en zijn gezin te schilderen. Dat was destijds absoluut het hoogst haalbare voor een portrettist.

Gratis rondleidingen

Elke woensdag om 14.00 uur en op zaterdag en zondag om 13.00 en 15.00 uur kunt u deelnemen aan de gratis instaprondleidingen. U kunt u hiervoor opgeven aan de balie van het museum. U kunt ook een eigen rondleiding boeken voor € 80,00 per groep van maximaal 22 personen. Mail naar info@rijksmuseumtwenthe.nl

Tischbein voor de jongsten

Met uw (klein)kinderen naar het museum? Speciaal voor zes- tot tienjarigen is een doeboekje bij Tischbein gemaakt, vol spannende kijk- en doe-opdrachten voor op zaal! Het doeboekje wordt meegegeven bij de entreebalie. Overigens bezoeken kinderen (t/m 17 jaar) Rijksmuseum Twenthe gratis.

Johann Friedrich August Tischbein en de ontdekking van het gevoel

7 september t/m 19 januari

Rijksmuseum Twenthe

Lasondersingel 129-131

7514 BP Enschede

Open: dinsdag t/m zondag

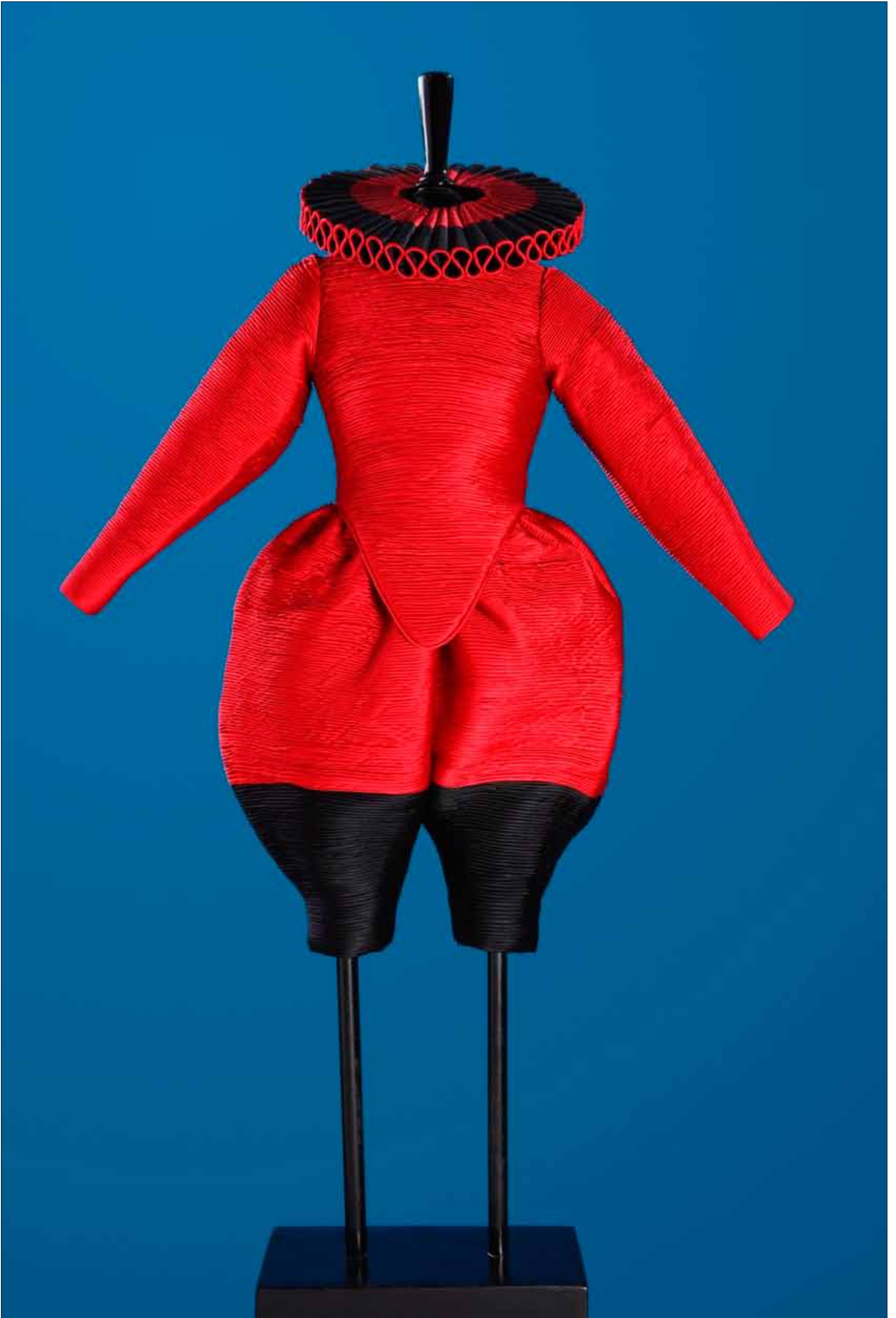
11.00-17.00 uur

www.rijksmuseumtwenthe.nl

RIJKS
museum
TWENTHE

Familieportret, ca. 1795-1800, Gemäldegalerie Alte Meister, Kassel.

Kostuum-object, satijn band gestikt.

Rien Bekkers bij Gallery238 in Amsterdam

Van theaterkostuum tot kostuum-object

Rien Bekkers (1950) is een kostuumontwerper pur sang! Meer dan 35 jaar ontwierp Bekkers kostuums voor toneel, opera en ballet, in Nederland, België en Duitsland. Voor maar liefst 150 producties – van moderne dansvoorstellingen gecomponeerd door Henry Purcel tot klassieke toneelstukken van William Shakespeare – maakten regisseurs gebruik van zijn artistieke gaven om het theaterspel vorm te geven en de juiste sfeer op het podium te creëren! Door al deze bijzondere producties in binnen en buitenland kreeg Bekkers internationaal veel bekendheid.

DOOR DRS. HARRIET STOOP-DE MEESTER

Zorgvuldig gecomponeerde indrukwekkende kostuums, gemaakt van rijke kleurrijke stoffen in veel lagen. Lange pluimen, grote hoeden en hoge pruiken zijn een humoristische knipoog naar de excentrieke buitensporigheden in de achttiende eeuw en verwijzen tevens naar het modebeeld in die tijd. Barok ten top. Op meesterlijke wijze ontwierp Rien Bekkers de kostuums voor het toneelstuk *Zinsbegoocheling* door Pierre Corneille, onder regie van Gerardjan Rijnders. Een prachtig voorbeeld van hoe hij het silhouet van historische kostuums vertaalt naar een hedendaags theaterstuk. De kostuums brengen de thematiek van de voorstelling in beeld en versterken de rol van de betreffende acteur. Bovendien laat hij in zijn ontwerpen twee werelden samen komen: het huidige westerse theater en de tijdgeest waarin het theaterstuk werd geschreven.

Etnische volkeren

Tijdens de ontwerpfase laat Bekkers zich niet alleen inspireren door historische kledij, maar ook de traditionele dracht van verschillende etnische volkeren bepalen het handschrift van de ontwerper. Zo is het Afrikaanse kralenwerk in de traditionele kleding van de Ethiopische Dinka-krijgers herkenbaar in het kostuum van de gentleman uit *Dark Lady*, sonnetten van Shakespeare. En de kraag van de Hertogin van York

Kostuum-object, aluminium zijde weefsel, geborduurd.

Kostuum-object, aluminium zijde weefsel en parelmoeren knoopjes.

in *Richard III* is geïnspireerd op de stapeling van kralen kettingen om de nek van een Masai-vrouw.

Het verhaal

Behalve voor het theater ontwierp Bekkers de kostuums voor de personages in een bijzondere verfilming van het boek *Eric of het klein insectenboek* van Godfried Bomans.

Hij bestudeerde de verschillende insecten die een rol spelen in het verhaal en vertaalde hun uiterlijk naar menselijke proporties. Alle kostuums bestaan uit drie delen: een broek en een bovenlijf, en het achterlijf dat er apart tussen wordt gestoken. Op foto's van de acteurs tekent hij zijn ontwerpen, om de karakteristieken van de betreffende insect te vormen naar het lichaam van de acteur. Zorgvuldig gekozen materialen met de juiste stofuitdrukking doen de rest: voor de duizendpoot, gewatteerd en doorgestikt glanzend fluweel en voor de mier een materiaal, roodbruin van kleur met een levendige lichtwerking. Ieder kostuum staat op zich als een volmaakt theatraal kunstwerk en alle kostuums samen vertellen het verhaal.

Met een grote overzichtstentoonstelling van Bekkers' kostuums en prachtige schetsen die het ontwerpproces illustreren, werd in 2005 in het Rijksmuseum Twente zijn fantastische bijdrage aan het Nederlands theater gedurende 25 jaar gevierd.

Kostuum-object, bandstro, kralen van been en met glansgaren omwikkelde plastic ringen.

Kostuum-object, met pailletten geborduurd satijn.

Paspop

In een sfeervol tuinhuis in de besloten tuin in het centrum van Amsterdam heeft Bekkers zijn atelier. Dit is de plek waar hij zijn fantasierijke en artistieke ingevingen de vrije loop laat en oplossingen vindt voor de ideeën in zijn hoofd. Bij binnenkomst is het alsof je in een rariteitenkabinet stapt; de wanden zijn behangen met plaatjes, linten, maskers, hoofdtooien, schetsen, proefjes en probeersels in textiel, geborduurde lapjes, strengen kleurige kralen, er staat een kast vol kunstboeken en een tafel met erop een naaimachine.

In het oog springen een paar prachtige kostuums op kleine paspoppen. Bekkers raakte een aantal jaren geleden gefascineerd door een houten paspop op schaal, twee-derde van de menselijke maat. Het paspopje dat ooit diende in de etalage van een kleermaker om een herenpak op schaal te tonen, was de aanleiding voor Bekkers om te experimenteren met het creëren van verkleinde kostuums. Volgens een vergelijkbaar ontwerpproces als voor de theaterkostuums gaat hij nu te werk in alle vrijheid, zonder de door regisseurs gestelde kaders, ongelimiteerd zijn eigen ideeënstroom volgend. Het theaterkostuum evolueerde tot een kostuum-object.

Succes

De eerste collectie van kostuum-objecten, gebaseerd op personages uit de toneelstukken van Shakespeare, trok veel belangstelling tijdens *The World Stage Design Exhibition* in 2009 in Seoul, Zuid Korea. Wegens het grote succes reisde de collectie vervolgens door voor een tentoonstelling in Moskou. Het Noordbrabants Museum toonde in 2015 in een prachtige ruimtelijke opstelling de complete Shakespeare-collectie, bestaande uit 25 kostuum-objecten.

In Nederland werd een bijzondere groep kostuum-objecten aangekocht door het West-Fries museum in Hoorn. Het familieportret van Dirck Bas Jacobsz, burgemeester van Amsterdam en één van de grondleggers van de VOC, geschilderd in 1635 door Dirck Dircksz. van Santvoort, was de aanleiding van dit kunstwerk. De 17de-eeuwse kleding van de negen personen op het schilderij vertaalde Bekkers naar miniatuurkostuums die in Indonesië werden vervaardigd in *bark cloth*, de schors van de Ficus-boom, en papier gemaakt van bananenblad. Door het stugge karakter van de crème-kleurige schors en het papier gaat de aandacht van de beschouwer naar de bijzondere combinatie van vormen en krijgt de groep een sculpturaal uiterlijk.

Symbiose

Bekkers gebruikt zowel natuurlijke materialen zoals sisal, rotan en veren, maar ook geborduurde zilveren band uit India, hoedenband, pailletten en knopen in felle kleuren, plastic buisjes omwonden met gekleurd koord en stoffen van over de hele wereld. Overal waar hij komt verzamelt hij materialen of laat hij deze speciaal maken, vaak volgens lokale tradities in ambachtelijke werkplaatsjes.

Met de overweldigende rijkdom aan vormen, kleuren en materialen brengt Bekkers vele oude en nieuwe culturen van over de hele wereld samen in zijn ontwerpen. Deze prachtige symbiose maakt zijn kos-

Kostuum-object, geborduurd met etnisch motief, kralen van been.

Kostuum-objecten, o.a. sisal, geitenhaar, glazen kralen, papier, bandstro, wol en been.

tuum-objecten tot boeiende hedendaagse autonome kunstwerken die de tijd overschrijden.

Tentoonstelling

Een selectie prachtige kostuumobjecten van Bekkers maakt momenteel deel uit van een groepstentoonstelling met werken van Lita Cabelutt, Zhuang Hong Yi, Lu Luo, Svetlana Tartakovska en Kantho Kanev in Gallery238, Brouwersgracht 238 te Amsterdam, open: donderdag t/m zondag 12.30-17.00 uur en op afspraak, tel: +31-6-14355222, www.gallery238.com

Gallery238

Gallery238-Amsterdam (1985) behoort tot de twee oudste galeries van Amsterdam. De galerie is gevestigd aan de Brouwersgracht 238 (in De Jordaan) in een voormalig VOC-pakhuis dat stamt uit 1674 en daarmee de status heeft van Rijksmonument. Gallery238 beschikt over 350 m2 expositieruimte, verdeeld over de begane grond en de eerste etage (lift is aanwezig).

De galerie werkt met een kleine, selecte groep kunstenaars waarvan altijd diverse werken in de galerie aanwezig zijn zoals van Lita Cabelutt, Svetlana Tartakovska, Zhuang Hong Yi, Lu Luo, Kantcho Kanev en dan nu Rien Bekkers. Omdat we al lange tijd met bepaalde kunstenaars werken c.q. van een aantal kunstenaars het management doen, weten we van onze kunstenaar net iets meer, waardoor we onze klanten ook beter kunnen adviseren.

Eigen aankoopregeling

Gallery238 heeft een eigen regeling waarmee de aankoop van kunstwerken middels een gespreide betaling eerder bereikbaar wordt. Ook kunnen kunstwerken gehuurd of geleased worden. Voor de zakelijke markt bestaan daarnaast nog diverse aantrekkelijke fiscale regelingen die de aankoop van kunstwerken voor uw winkel, kantoor, bedrijf of instelling aantrekkelijker kunnen maken. Belt u ons gerust als u hierover nader geïnformeerd wilt worden.

Kostuum-object, met glansgaren geborduurde bodystocking, voorzien van kleine spiegelgltjes. Kraag van buffelhaar.

Gallery238

Brouwersgracht 238, Amsterdam
Open: donderdag t/m zondag 12.30-17.00 en op afspraak
T: 0031.6143.55.222
E: Paul.Lohmann@Gallery238.com
W: www.gallery238.com

HET DEPOT

Beeldengalerij

DE VIER ELEMENTEN

Thematentoonstelling

zondag 6 oktober 2019 tot en met zondag 22 maart 2020
opening op 6 oktober om 14.30 uur door Johan Luijmes

EEN MUSEAAL PODIUM VOOR HEDENDAAGSE BEELDHOUEWKUNST

Permanente en wisselende
tentoonstellingen van ruim
350 torsen en fragmenten van
hedendaagse beeldhouwers.

DE VIER ELEMENTEN

Thematentoonstelling

6 oktober 2019 - 22 maart 2020

Het Depot

ANTOINETTE VAN BRUSSEL

Solotentoonstelling

2 februari - 7 juni 2020

Villa Hinkeloord benedenzaal

DE INSPIRATIEBRONNEN VAN EJA SIEPMAN VAN DEN BERG

Solotentoonstelling

16 juni 2019 - 26 januari 2020

Villa Hinkeloord benedenzaal

ARBORETA DE DREIJEN & HINKELOORD

Permanente tentoonstelling

Het Depot

EJA SIEPMAN VAN DEN BERG

Permanente tentoonstelling

Villa Hinkeloord

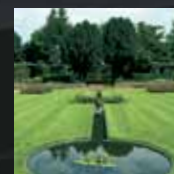
Beeldhouwkunst

Architectuur

Rijksmonument

Arboreta

Beeldengalerij Het Depot
Arboretumlaan 4
6703 BD Wageningen

Locatie Villa Hinkeloord
Generaal Foulkesweg 64
6703 BV Wageningen

T 0031 (0)317 467 720
E beeldengalerij@hetdepot.nl
I www.hetdepot.nl

Nieuwe thematentoonstelling in Het Depot, in samenwerking met ArtEZ

De vier elementen

In de klassieke literatuur en de oude geschiedenis neemt Empedokles, de Griekse wijsgeer, filosoof, wetenschapper en zelfs medicus, een vooraanstaande plaats in. En dat niet alleen vanwege zijn gedichten. Empedokles bestudeerde de wording van de dingen. Hij reduceerde die samenhang tot vier elementen die in zijn ogen onveranderlijk waren. Die vier elementen waren aarde, water, vuur en lucht.

Giancarlo Tramontin, *Nereide*, 1991, marmer, 90 cm.

Liefde en haat

Die vier elementen beschouwde hij als onveranderlijk, onherleidbaar tot elkaar en eeuwig. Er waren in zijn theorie echter twee krachten die een verandering in de elementen, een vermenging, tot stand konden brengen. Die twee krachten waren de liefde en de haat. In zijn theorie zijn de liefde en de haat afwisselend dominant in de wereld, met als resultaat vier afwisselende perioden in de wereldgeschiedenis. In het begin had de liefde de overhand, met als gevolg een volledige rust en vrede. Alles was volkomen. Daarna kreeg de haat de overhand en werden de elementen gescheiden in verschillende massa's. In de derde fase heeft de haat de volledige overhand. In de vierde fase begint de cyclus weer opnieuw: onder invloed van de liefde begint er een herenigingsproces met als resultaat een sfeer waarin

Sterre Smeets (student ArtEZ), *Aarde*.

alles weer verenigd is. Je zou kunnen zeggen: een cyclische volgorde van een bijna mechanisch proces. Een dergelijk proces deed zich in de ogen van Empedokles ook voor bij de levende wezens. Zijn theorie over het gelijk blijven van de natuur terwijl er afwisselend verschillen waren, ging zelfs zo ver dat hij zelf allerlei verschillende gedaanten had doorlopen. Hij was jongen, meisje, vogel en vis geweest. Tenslotte werd hij mens.

Hart en bloed

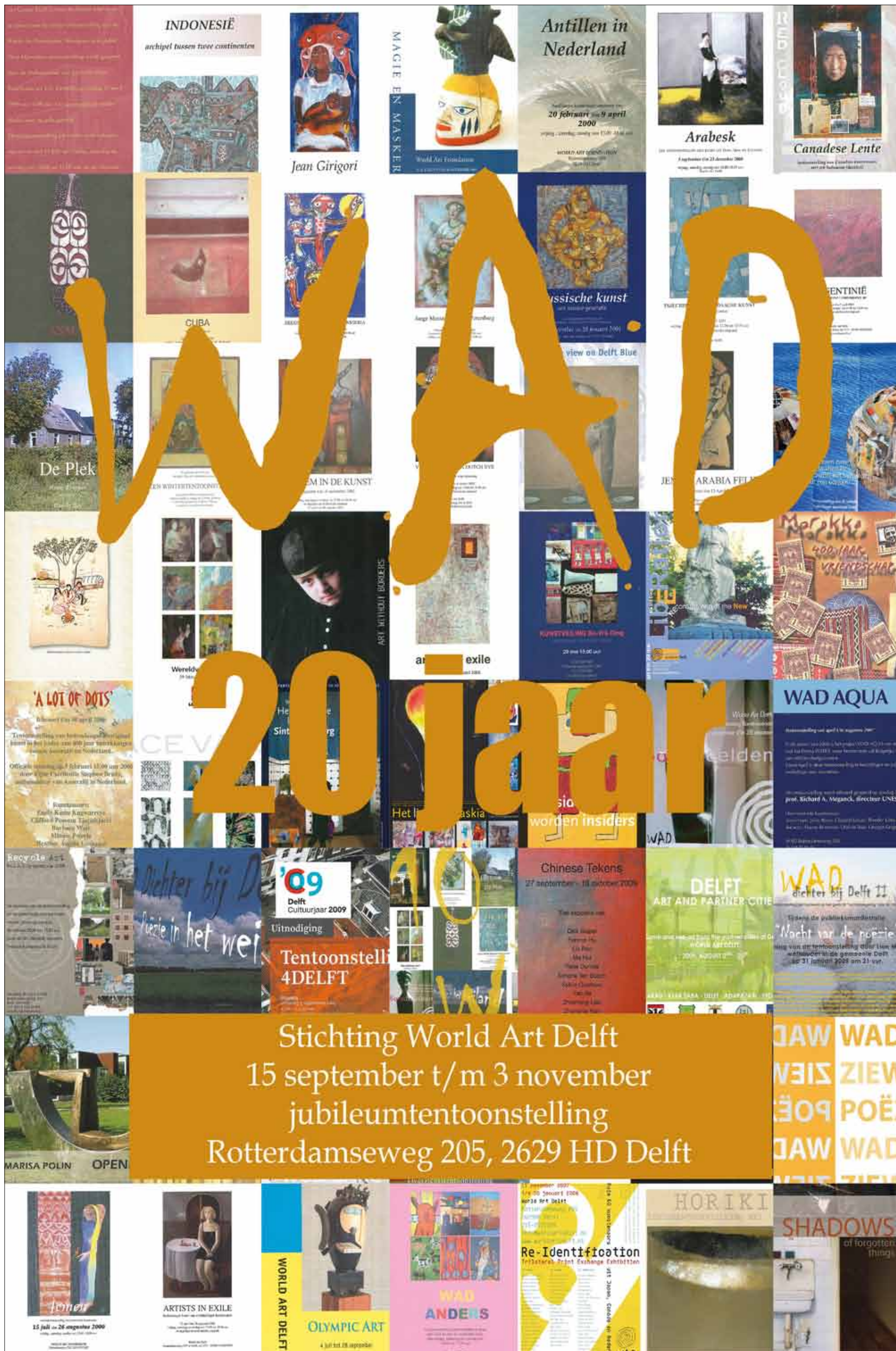
In de overleveringen van de oude Grieken wordt Empedokles profeet en natuurfilosoof genoemd. Maar velen beschouwden hem ook als arts. Het verhaal gaat dat hij zijn echtgenote Pantheia, die al overleden was, weer tot leven wist te brengen. In de psychologie beschouwde hij het hart als het centrum van het leven, de bron van kennis en van het denken. Het bloed rondom het hart vond hij het meest samengestelde element van het menselijk lichaam. De aanleg en het karakter van de mens hing af van de samenstelling van zijn bloed.

Deze klassieke vier elementen spelen nog steeds een rol in ons wereldbeeld en de beleving van het menszijn. In de nieuwe thematentoonstelling van Beeldengalerij Het Depot komen de vier elementen dan ook samen. Het bijzondere van deze tentoonstelling is dat studenten van de ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem het thema van de vier elementen verbinden met hun eigen leef- en studierwereld. Iedere student kreeg een vierkante meter waarin zij hun eigen interpretatie verzinnebeeld en verbonden hebben met het oeroude thema van de vier elementen. Deze eenentwintig tableaux worden tentoongesteld in combinatie met werken, gerelateerd aan de elementen uit de collectie van Het Depot.

■ **De Vier Elementen**
6 oktober t/m 22 maart
Het Depot
Arboretumlaan 4, Wageningen
Open: do-zo 11-17
www.hetdepot.nl

Annelotte Snetselaar (student ArtEZ), *Lucht*.

Stichting World Art Delft
15 september t/m 3 november
jubileumtentoonstelling
Rotterdamseweg 205, 2629 HD Delft

20 jaar World Art Delft

World Art Delft / WAD viert in 2019 haar 20-jarig jubileum. WAD is in 1999 ontstaan als een particulier initiatief van oprichter en directeur Paula Kouwenhoven en inmiddels uitgegroeid tot een organisatie die niet meer uit het kunstlandschap in Delft en Nederland is weg te denken.

World Art Delft ligt in paradijselijke omgeving, midden in het beschermde natuur gebied van Midden Delfland en aan de rand van de campus van de TU Delft. WAD is een bruisend centrum voor beeldende kunst, omringd door mooi aangelegde tuinen met sculpturen, grenzend aan het beeldenpark van Land Art Delft, in 2012 opgericht door WAD. Zij heeft zich tot doel gesteld nationale en internationale kunstenaars te presenteren in voornamelijk thematentoonstellingen en een aantal solo's. WAD organiseert daarbij aansluitend educatieve projecten en lezingen. Inmiddels zijn er 98 tentoonstellingen georganiseerd waarbij ruim 75.000 jongeren en ouderen aan de educatieve projecten hebben deelgenomen. Vanaf 2005 zijn op de locatie acht symposia georganiseerd waarbij het laatste in het teken stond van de Gouden Eeuw en het beroemde Delft Blauw: *Delft Blue New Images II*. Maar ook in Indonesië en Japan heeft WAD symposia georganiseerd met een mooie, afsluitende museale tentoonstelling. Het internationale netwerk van de organisatie is groot en breidt zich nog steeds uit.

Verbonden met natuur

In de loop der jaren heeft World Art Delft haar maatschappelijke boodschap ook willen uitdragen in verbondenheid met de natuur en het landschap. In 2007 is begonnen met de aanleg van een beelden-

Werk uit de expositie *Delft Blue New Images II*.

Natuur bij World Art Delft.

tuin rondom de galerie, waarin drie eilandjes zijn opgenomen: een filosofeneiland, een ontdekkings-eiland en een moestuin. Hierbij is vooral gebruik gemaakt van nieuwe, natuurlijke en inheemse beplantingssoorten. De buitenlocatie van WAD is een natuurlijke basis voor een presentatie van sculpturen en installaties. De eilandjes, het grasveld, het wuivend riet en het water zijn decor en medespelers tegelijk.

Het verlangen om die bij de kunstzinnige en culturele activiteiten te betrekken heeft geleid tot het in het leven roepen van haar zusterorganisatie Land Art Delft / LAD. Het gebied beslaat zo'n ruime 120 hectare. In 2018 is de zogenaamde Hortus Oculus gecreëerd: een belevingstuin met beeldende kunst voor zowel mensen met een visuele beperking als de ziende mens. De speciaal ontworpen tuin is ingebed in het landschappelijk beeldenpark Land Art Delft. In de nieuwe Hortus Oculus krijgen alle zintuigen optimaal de kans de kunst en natuur vanuit een andere dimensie te ervaren. Deze ervaring maakt je nieuwsgierig naar de wereld van de mensen met een visuele beperking. De tuin inspireert je bewuster om te gaan met zintuiglijke beleving in een inclusieve samenleving.

Jubileumtentoonstelling

Reden genoeg om dit feestelijk te herdenken met een tentoonstelling waarbij een geselecteerd aantal kunstenaars is uitgenodigd. Kunstenaars uit binnen- en buitenland, die in de afgelopen 20 jaar bij WAD betrokken zijn geweest. De tentoonstelling is te bezichtigen van 15 september tot en met 3 november op onze locatie aan de Rotterdamseweg 205 te Delft. Bij deze tentoonstelling verschijnt een catalogus met een uitgebreid overzicht van 20 jaar World Art Delft.

World Art Delft • Land Art Delft • Hortus Oculus
 Rotterdamseweg 205, Delft
www.worldartdelft.nl
www.landartdelft.nl
www.hortusoculus.nl

Geopend:
Hortus Oculus en Land Art Delft:
 dagelijks van zonsopgang tot zonsondergang
Galerie World Art Delft: vr-zo 13-17 en op afspraak
Toegang gratis

Toshitaka Nishizawa, *Navel of the Darkness* in Hortus Oculus.

**OKT
2/6**

FOKKER TERMINAL DEN HAAG
WWW.ARTTHEHAGUE.NL

2 OKT

OPENING

3 OKT

BUSINESS & ART

4 OKT

VROUW IN DE KUNST

5 OKT

JONGE VERZAMELAARS

5 OKT

TOURS

Voor meer informatie mail
info@arthehague.nl

HET PORTRET

*Irma Braat - Zelfportret met tweelingzus
winnaar 2017*

EXPOSITIE DE NEDERLANDSE PORTRÉTPRIJS SLOT ZEIST 1 SEPTEMBER T/M 17 NOVEMBER 2019

WWW.SLOTZEIST.NL

ROYAL TALENS

stokroos

ekheinfonds

SKULPTURENPARK WALDFRIEDEN WUPPERTAL

JOAN MIRÓ

SKULPTUREN 24.8. – 24.11.2019

© Successió Miró/MG Bild-Kunst, Bonn 2019

SKULPTURENPARK WALDFRIEDEN
Hirschstraße 12 · 42285 Wuppertal
www.skulpturenpark-waldfrieden.de

YSP Yorkshire Sculpture Park

Successió Miró

Stichting Vierplus presenteert essentie in Zonnestraal, Hilversum

hedendaagse kunst en design

100 jaar na Bauhaus

essentie

Zonnestraal Hilversum

Loosdrechtse Bos 17
1213 RH Hilversum
open van 12 tot 17 uur

entree 7,50
inclusief catalogus
(tot 12 jaar gratis)

9 10 11 12 13
oktober 2019

Het woord essentie betekent kern, hart, grond, wezen. De essentie (Latijn: essentia, van esse, zijn) of het wezen is filosofisch gezien de aard van iets, datgene wat kenmerkend is voor iets

Honderd jaar na de oprichting van de invloedrijke kunstinstelling Bauhaus in Weimar (D) worden wereldwijd manifestaties georganiseerd rond dit eeuwfeest. De tentoonstelling **essentie** toont met 55 exposanten wat hedendaagse kunstenaars en ontwerpers nu doen met de erfenis van het Bauhaus.

Bezoekers krijgen de gelegenheid om van kunst en design te genieten in combinatie met toegang tot een uniek architectonisch monument. Zonnestraal werd als sanatorium ontworpen in 1924 door Duiker en Bijvoet, vertegenwoordigers van de architectuurstroming het Nieuwe Bouwen in Nederland. Het complex is opgebouwd in beton, glas en staal. Er is zo min mogelijk materiaal gebruikt. Het gebouw heeft een minimaal betonskelet met maximale openheid, waardoor het gebouw lijkt te zweven. Alle geëxposeerde objecten zijn te koop. Voor het volledige programma zie <https://vierplus.eu>.

Karin Beyens • Els Binnendijk • Johannes BlonK • Cornelia Bruinewoud • Monika Buch • Charlotte Burgmans • Leo Cahn • Herman Coppus • Hein van Delft • Margriet van Engelen • Katharina Fischborn • Agnes van Genderen • Gjaltproductions • Eef de Graaf • Ilona Hakvoort • Manja Hazenberg • Jan Hoff • Gerard van der Horst • Jeltje van Houten • Nelleke Hulsen • Sytske de Jong • Wianda Keizer • Bill Kunst • Monique Kwist • Jan Loman • Giel Louws • Christine Löw • Walter Maas • Beatrice van der Meer • Carrie Meijer • Michiel van Nieuwland • Gijs Pape • Rud Perrée • Pim Piët • Herman van de Poll • Tineke Porck • Cees Post • Jurjen Ravenhorst • Han Reeder • Bowe Roodbergen • Hans Roos • Henk Rusman • Auk Russchen • Don Satijn • Betty Simonides • Elly Sloep • Jan Willem van Swigchem • David Umemoto • Wilma Vissers • Nies de Vuijst • Kees van de Wal • Ellen van der Wiel • Paul Wezenberg • Yvonne Willemse • Ada van Wonderen

vierplus eu

Verfrissende 2de editie van FINE op Kasteel Groeneveld, Baarn

Liefhebbers van zowel oude, moderne als hedendaagse kunst zullen blij verrast zijn op de 2de editie van de snel groeiende kunstbeurs FINE op Kasteel Groeneveld in Baarn. Van donderdag 26 tot en met zondag 29 september strijken ruim 60 kunsthandelaars neer op deze sfeervolle locatie. Het aanbod is verfrissend met deelnemers als Remco van Leeuwen, Röell Fine Arts, Van Nie Antiquairs, Pieter Hoogendijk Antiquair, Galerie René de Vreugd & Hendriks, Baskania Fine Jewelry, Kunsthandel Pygmalion en Kunsthandel Frans Jacobs. Laatstgenoemde neemt onder meer beelden van Chadwick mee, waaronder bijgevoegd beeldmerk van FINE dit jaar, *Winged figure*.

Kunsthandel Frans Jacobs, Chadwick.

Ook Anita Neve, een startende kunstgalerie in fotografie, waagt de sprong en doet voor het eerst mee aan een kunstbeurs. Haar galerie is gespecialiseerd in toegankelijke *fine art fotografie* en biedt afgestudeerden van de Nederlandse kunst- en fotografieopleidingen en andere geselecteerde talenten een platform. Een veelbelovende galerie op FINE!

Succesvol en uitgebreid

Na de succesvolle editie van vorig jaar heeft de organisatie besloten het paviljoen te vergroten om nog meer deelnemers te verwelkomen. De diverse kamers binnen in het kasteel bieden een breed aanbod van waardevolle antiquiteiten, verzamelobjecten, zilver, juwelen en spannende oude, moderne en hedendaagse kunst. Direct achter het kasteel staat in de lommerrijke tuin het vergrote paviljoen om het aanbod te completeren. Rond het gezellige overdekte tuinterras staat buitenkunst. De *FINE art & antiques fair* valt op door haar mooie aanbod in een verfrissende binnen-buitenambiance.

Rondleidingen door Frederik Baerveldt

Tijdens *FINE art & antiques fair* worden de bezoekers dagelijks getraceerd op inspirerende rondleidingen. Zo neemt de bekende TV-expert en beëdigd taxateur Frederik Baerveldt (bekend van *Cash op zolder*) de bezoeker mee langs de mooiste objecten van FINE. De rondleidingen vinden dagelijks plaats om 12.00 en 14.00 uur.

Aan tafel met Rembrandt

Ter ere van het Rembrandtjaar werkt FINE samen met Douwes Fine art. De gerenommeerde kunsthandelaar presenteert tijdens FINE originele etsen en een tafel vol naslagwerken van de geniale meester. Tevens vinden er aan tafel informele lezingen over de Hollandse kunstschilder plaats. Bezoekers vergroten daardoor hun kennis van het oeuvre van deze wereldberoemde schilder.

Plein Air schilders op FINE

Tijdens FINE zijn een paar rasechte *plein air*-schilders aan het werk in het park van kasteel Groeneveld: Piet Groenendijk, Ton van Steenbergen en Bert Welmers. Dorien van Diemen en Natalia Dik werken als kunst-

Kunsthandel Pygmalion, Thomas Jungkind.

schilder voorafgaand aan de beurs in en rond het kasteel om het landgoed van Groeneveld op het doek te verbeelden. De resultaten zijn tijdens FINE te zien bij Kunstzaal van Heijningen. Al deze componenten maken dat niemand FINE wil missen.

■ FINE art & antiques fair 2019
26 t/m 29 september, do-zo 11-18
Kasteel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn
Entree: € 15,00 p.p.; € 12,50 p.p. met kortingsbon
Gratis parkeerplaats
www.fineartantiquesfair.nl

Kunst aan de Vaart in Assen op 14 en 15 september •

TEGENBEELD

Heerlijk langs de Vaart wandelen. Zomaar binnenlopen bij de monumentale huizen en bedrijfspanden. Genieten van het verrassende werk van zo'n zestig kunstenaars. Luisteren naar veelbelovende musici en onderweg genieten van culinaire *bites & drinks*. Dat is Kunst aan de Vaart in Assen.

Dit jaar hebben we Kunst aan de Vaart georganiseerd vanuit het thema *Tegenbeeld*: ogenschijnlijke tegenstellingen komen in het weekend samen en vormen nieuwe beelden en ervaringen. Gevestigde kunstenaars & aanstormend talent, beeld & taal, stilte &

klank en abstract & realistisch maken een bijzondere en unieke beleving van kunst. Zo is daar het realisti-

sche werk van Theo Leijdekkers naast het abstracte werk van Mieke Clement, zien we de verbinding tussen schilderkunst en muziek door de performance van *artist in residence* Daniëlle Davidson en de opstellingen van Gejan Stol (*artist in residence* in het water van de Vaart) en horen we de bijzondere muziek van getalenteerde musici van onder andere het Prins Claus Conservatorium. Onze dichter des Vaderlands Tsead Bruinja en de bekende harpiste Lavinia Meijer verbinden tenslotte in KINK (Kunst in de Nieuwe Kolk) woord en muziek aan de bijzondere expositie van Albert Geertjes en Sarianne Breuker, die al vanaf 9 juli geopend is.

Albert Geertjes, kunstenaar, collage- en meubelmaker, realiseerde talloze beelden en meubelen, waaronder openbare monumenten en sculpturen in Nederland en daarbuiten. Hij ziet zichzelf als beeldjager, verzamelaar, oogster. Geertjes denkt als een dichter, zijn materiaal wordt met betekenis geladen, hij kent materie een ziel, een karakter toe. Ruwe glasbrokken worden diamant, onbewerkte stenen worden fluweel, herinneringen of krantenkoppen worden in objecten samengevat. Het ongeziene in het onaanzienlijke maakt hij zichtbaar.

Voor Sarianne Breuker is beeldende kunst het gebied waar de kunstenaar volledige vrijheid kan vinden en uitoefenen. Los van academische opvattingen over vorm en inhoud schildert en tekent ze aan een eigenzinnig oeuvre beïnvloed door volks- en primitieve kunst. Aanvankelijk gestileerd en liefelijk naar een nauwelijks betoegelde rauwheid die is ingegeven door diepe emoties. Het leven wordt erin gevierd, van de geboorte tot aan de dood. Sarianne Breuker is winnaar van de Koninklijke Prijs voor Schilderkunst.

Kunst aan de Vaart

Op zaterdag 14 en zondag 15 september openen bewoners en ondernemers tussen 11.00 en 17.00 uur hun deuren en tuinen weer voor het publiek. De toegang is gratis. „Het belooft weer een bruisend weekend te worden”, vertelt Dick Schuur, voorzitter van Kunst aan de Vaart. Ruim 40 bewoners ontvangen je dit jaar weer gastvrij en bieden een podium aan 60 kunstenaars en vele jonge musici. Raak in gesprek

Mieke Heitling.

Alied Nyp.

met een van die 60 kunstenaars of geniet gewoon van kwaliteit in kunst en een beetje gluren bij de burens. En natuurlijk sluit Kunst aan de Vaart aan bij de Italiaanse sfeer in Assen in het kader van *Sprezzatura*. Kunst, muziek en *la bella vita* in, boven en aan de Vaart. Je komt het allemaal en overal tegen.

Welkom!

Kunstmaand Ameland

November Kunstmaand Ameland. Een international cultureel hoogtepunt met een eilandbrede tentoonstelling waar – en dat is ook heel bijzonder – de zee de grens aangeeft.

Björn Carlén, I ching constellation, 100 x 60 cm, digital painting.

In een natuurlijke setting van mystieke stilte en met soms mistig of stormachtig waddenweer is het dwalen en genieten van de getoonde kunst op het eiland. In november exposeren ongeveer honderd professionele kunstenaars hun werk in deze inspirerende omgeving. Een internationaal gezelschap van kunstenaars uit onder andere Scandinavië, Duitsland en Nederland.

Nordic Art Connection

In vroegere tijden voeren de Amelanders naar de Oostzee om daar hun handel te drijven. Nu brengt Kunstmaand Ameland kunst uit deze regio naar Ameland: The Nordic Art Connection. In alle vier dorpen op Ameland zijn toeristische locaties zoals kerken, galleries, kampeerboerderijen, strandpaviljoens, gemeentehuis, hotels, appartementencomplexen, campingrecreatieruimtes en musea smaakvol en origineel ingericht voor exposities. Het landschap van Ameland biedt een speciaal decor voor kunstprojecten die over het hele eiland verspreid staan.

Verscheidenheid

Een belangrijk doel van de Kunstmaand is het samenstellen van een tentoonstelling met een grote verscheidenheid aan disciplines. Naast schilderkunst is er ook fotografie, beeldhouwwerk, textiel en glaskunst, design en keramiek te bezichtigen. Breed is ook de variatie in stijlen. Die beweegt zich tussen het meest realistische detail en de totale abstractie in uiteenlopende materialen en technieken.

Activiteiten

Podiumkunst is een onmisbare kunstvorm. De werkgroep Podiumkunst organiseert iedere zaterdagavond een cultureel avondprogramma waar u kunt genieten van een concert of een andere bijzondere uitvoering. Op woensdagen zijn er poëzieavonden en op de donderdagavond wordt er een Scandinavische film getoond. Tevens worden er door de exposerende kunstenaars workshops gegeven waaraan u kunt deelnemen.

Kunstmaand-agenda

Het programmaboekje wijst u de weg tijdens de Kunstmaand. Op deze manier hoeft u niets te missen. Een bijzonder aandenken aan de Kunstmaand is de inmiddels bekende Kunstmaand-agenda die tevens dient als catalogus waarin van iedere deelnemende kunstenaar een werk is afgebeeld.

■ **Meer informatie over de Kunstmaand Ameland in november kunt u vinden op de website www.kunstmaandameland.com**

Van der linde Art supplies Kunstschildersmaterialen

**Alle materialen voor de beeldende kunst
Scherpe prijzen | Interessante kortingen**

› **kom naar de winkel in Amsterdam**

Rozengracht 36-38, 1016 NC Amsterdam | T 020-62 42 791

› **bezoek de showroom in Weesp**

Flevolaan 60 C, 1382 JZ Weesp | T 0294-415150

› **of ga naar de webshop**

www.vanderlindewebshop.com

Design van het Derde Rijk

Design Museum Den Bosch presenteert de eerste grote overzichtstentoonstelling van design van het Derde Rijk. Met de Volkswagen Kever, de Olympische Spelen in 1936, de swastika en de films van Leni Riefenstahl en andere belangrijke stukken uit Nederland en Duitsland. De tentoonstelling toont de grote bijdrage van vormgeving aan de verspreiding en ontwikkeling van de kwaadaardige nazi-ideologie. De tentoonstelling participeert in de herdenking van 75 jaar bevrijding van Den Bosch.

Design van het Derde Rijk toont onder meer de tegenstellingen die het nazisme kenmerken in een ruime selectie objecten uit Nederlandse en Duitse musea en verzamelingen. Zo zijn er architectuurelementen en meubels te zien uit het Haus der Deutschen Kunst en de Rijkskanselarij. De ontwerpen tonen hoe de nazi's teruggrepen op de classicistische vormgeving als machtsvertoon en symbool voor een nieuwe Duitse cultuur. De vele tijdschriften die opgenomen zijn in de tentoonstelling geven een beeld van het ver doorgevoerde doelgroepenbeleid van de nazi's. Van moeders tot soldaten, van jonge meisjes tot internationale bezoekers, iedereen werd op de eigen manier aangesproken. De instructieboeken van de SS laten zien hoe precies ieder onderdeel van de beeldvorming rond de nazi's werd ontworpen. Bij de massabijeenkomsten werd niets aan het toeval over gelaten.

De tentoonstelling is van 8 september t/m 19 januari in het Design Museum in Den Bosch. Tickets zijn alleen online verkrijgbaar. www.designmuseum.nl

kunstkraabbels

Raadselachtige wereld

Museum Valkenburg toont vanaf 6 oktober in de bovenzaal van het museum werken van Nikki Pelaez (1969). Zij studeerde Ruimtelijke Vormgeving aan de Academie voor Beeldende Kunsten in Maastricht. Ze groeide op in Spanje, maar woont en werkt inmiddels al een aantal jaren in Maastricht.

Door het beheersen van verschillende teken- en schildertechnieken in combinatie met echt beeldmateriaal, creëert Nikki Pelaez een raadselachtige wereld waarin het thema onschuld (en het verliezen ervan) centraal staat. Haar werk zit vol tegenstellingen, zowel inhoudelijk als ook qua vorm en techniek. Thema's als vertrouwdheid en vervreemding, onschuld en verdorvenheid, verbondenheid en eenzaamheid spelen een rol.

Pelaez bouwt haar werken op uit verschillende lagen. Zij gebruikt bestaand beeldmateriaal als uitgangspunt. Vooral foto's die zij zelf maakt van kinderen en jongeren. Daarnaast gebruikt zij af en toe oude foto's uit het familiealbum, 'vintage' ansichtkaarten of stukjes uit oude schilderijen. Dit materiaal wordt op diverse manieren bewerkt, bijvoorbeeld door verschillende afbeeldingen op een collage-achtige manier samen te voegen, of door stukjes foto toe te voegen aan een tekening.

Het resultaat van dit proces wordt in zwart-wit uitvergroot en vervolgens gaat zij aan de slag met traditionelere media als inkt, verf, aquarel, houtskool en pastelkrijt. Verschillende teken- en schildertechnieken komen hierbij aan bod. De lijntekening (vaak in het wit, soms in het zwart) die als laatste wordt geplaatst, vormt hierbij een soort mystieke tweede werkelijkheid die het werk dieper of gelaagder maakt. Op deze manier bereikt ze een intense persoonlijke beeldtaal die ook al zichtbaar was in haar vroegere filmsche werk. Nikki Pelaez weet met haar creatieve talent het alledaagse tot een bijzondere ervaring om te toveren.

A strange delight, van Nikki Pelaez, 6 oktober t/m 5 januari in Museum Valkenburg, Grotestraat 1, Valkenburg. Open di-vr 11-17, za/zo 13-17.

Veere, daar moest je geweest zijn

In Museum Veere is tot en met 24 november de bijzondere tentoonstelling *Veere daar moest je geweest zijn; Veere als nationale en internationale kunstenaarskolonie 1892-1992* te zien. Tijdens de twintigste eeuw was Veere een ware kunstenaarskolonie. Talloze beeldend kunstenaars woonden en werkten in of bezochten het havenstadje. Museum Veere laat in een nieuwe kunstexpositie in de Schotse Huizen en het Stadhuis een bijzondere selectie zien van het werk van deze kunstenaars, samengesteld door gastconservator Joost Bakker.

De Zeeuwse havenstad Veere heeft van oudsher een grote aantrekkingskracht op beeldend kunstenaars. Schilders werden betoverd door en besmet met de zoete ziekte die 'Veerisme' heet: een ongeneeslijke verliefdheid op het pittoreske stadje.

Tijdens de Napoleontische tijd raakte Veere ernstig in verval.

De belangrijke wolhandel met Schotland was tot stilstand gekomen en het duurde nog tot eind negentiende eeuw voor het herstel zich inzette. Kunstschilders ontdekten toen wederom Veere en vestigden zich er. In de loop van de twintigste eeuw woonden en werkten of bezochten meer dan duizend beeldend kunstenaars dit pittoreske havenstadje. Veere was merkwaardig genoeg als ultieme schildersplek bekender in het buitenland dan in Nederland. 'Veere daar moest je geweest zijn' was niet voor niets het internationale schilderscredo tijdens het Interbellum, de bloeitijd van Veere als kunstenaarskolonie.

Precies honderd jaar lang woonden en werkten of bezochten beeldend kunstenaars Veere en haar directe omgeving. Niet voor niets is het Zeeuwse Veere tot op de dag van vandaag één van de meest geschilderde steden van de Lage Landen. De eerste kunstschilder die zich in december 1892 met zijn gezin in Veere vestigde in Het Werfhuys was de uit Delft afkomstige tekenleraar Bernard Plasschaert (1835-1893). De laatste beeldend kunstenaar uit de oude 'oorspronkelijke' Veerse kunstenaarskolonie was Sárika Góth (1900-1992). Zij overleed in het voorjaar van 1992, in haar huis De Goutsbloeme aan de Markt.

Vanaf 1916 tot 1939 waren de Schotse Huizen, momenteel onderdeel van Museum Veere, een belangrijke ontmoetingsplaats binnen de Veerse kunstenaarskolonie. De bewoners, de Britse mecenas en kunstverzamelaar Albert Lionel Ochs (1857-1921) en zijn dochter Alma Francis (1889-1987) organiseerden er tal van verkoop-tentoonstellingen.

Museum Veere, aan de Kaai 25-27, is dagelijks geopend van 10.00 tot 17.00 uur. www.museumveere.nl

Museum Hilversum viert de schoonheid

NUDE NOW

De tentoonstelling *Nude now* viert de schoonheid van het lichaam met bijzondere en unieke foto's, van historische beelden van beroemde fotografen tot werken van jonge talenten. Speciaal voor deze expositie zette een aantal fotografen de stap naar videokunst en experimenteren met *virtual reality* (VR).

Schoonheid in ruim honderd werken

De tentoonstelling bestaat uit 110 werken van 33 fotografen die samen de geschiedenis van de naaktfotografie weergeven. Foto's van bekende fotografen als Helmut Newton, Ed van der Elsen en Eva Besnyö worden gepresenteerd naast gevestigde namen als Koos Breukel, Sanne Sannes en Stephan Vanfleteren. Daarnaast is de jongere generatie fotografen vertegenwoordigd met onder ander Bastiaan Woudt, Laura Hospes en Paul Cupido.

De jonge fotografen vieren hun eigen creatieve vrijheid op het thema *Nude now*, door het zoeken naar nieuwe manieren om hun verhaal te vertellen. Zo tonen Hospes en Woudt voor het eerst hun videokunst en ontwikkelden zij, en Carla van de Puttelaar, VR-belevingen. 'VR geeft een andere intimiteit dan fotografie of video. Je kunt heel dichtbij komen en wordt zelf onderdeel van het werk.'

Museum Hilversum en gastcurator Roy Kahmann vinden het belangrijk om de ontwikkeling te laten zien en ook de schoonheid van het lichaam te vieren. 'Waar in de jaren zestig en zeventig het bijna niet bloot genoeg kon, viert nu de preutsheid hoogtij. Op Facebook en Instagram wordt het naakt gecensureerd en ook in de openbare ruimte zien we steeds minder afbeeldingen van bloot', vertelt Van Breugel, directeur Museum Hilversum. 'Aan de andere kant worden we dagelijks geconfronteerd met een geperfectioneerde versie van het menselijk lichaam, met gemanipuleerde beelden van modellen in bladen, op televisie en op *social media*, waar *influencers* geen *selfie* posten zonder deze eerst grondig aan te passen met apps en filters.' *Nude now* is tot en met 22 september te zien in Museum Hilversum, Kerkbrink 6, in Hilversum. Dagelijks geopend van 11.00 tot 17.00 uur.

In Singer Laren en bij Eduard Planting Gallery • Witte blouse

Singer Laren presenteert van 3 september tot en met 5 januari een expositie van fotograaf Marie-Jeanne van Hövell tot Westerflier. Sinds 2011 werkt Van Hövell aan een reeks portretten waarin een witte blouse van omstreeks 1912 centraal staat. Meer dan 75 vrouwen en mannen, kinderen en volwassenen, hebben voor haar camera in of met de kwetsbare blouse geposeerd, onder wie Jenny Arean, Alexandra Radius, Hans Croiset, Daan Schuurmans, Jort Kelder en Toer van Schayk. In de tentoonstelling *The White Blouse* gaan ruim 25 portretten een bijzondere dialoog aan met het in 2015 herontdekte schilderij van James McNeill Whistler *Symphony in White. The Girl in the muslin Dress* (1870) uit de collectie van Singer Laren.

Marie-Jeanne van Hövell tot Westerflier is als fotograaf vooral bekend om haar verstilde portretten, intieme interieurfoto's en Amsterdamse wintergezichten. Hiervoor maakt zij gebruik van een analoge Hasselblad camera en natuurlijk licht met als resultaat sfeervolle zwartwit opnamen die altijd wel een element van mysterie bevatten. Hoewel deze foto's herinneringen oproepen aan de zwartwit-foto's uit de begintijd van de fotografie hebben zij een geheel eigen karakter en stijl en maken zij veelal dat zichtbaar wat ogenschijnlijk onzichtbaar is.

'Net als de zeventiende-eeuwse portretschilders speelt Marie-Jeanne met het zonlicht, dat door een raam op de geportretteerde neervalt. De pure eenvoud en eerlijkheid van de foto's van Marie-Jeanne zijn een verademing binnen de wereld van de kunstfotografie. Gelijk haar leermeester Koos Breukel beheerst zij de kunst om het wezen van de geportretteerde bloot te leggen', aldus museumdirecteur Jan Rudolph de Lorm.

Tot 28 september is er in de Eduard Planting Gallery in Amsterdam ook een presentatie van Van Hövells fotografie. Meer informatie op www.eduardplanting.com en op www.singerlaren.nl

Britse Realisten uit de jaren '20 en '30 FOR REAL

Met een grote overzichtstentoonstelling geeft Museum MORE als eerste buiten Groot-Brittannië aandacht aan de Britse realistische schilderkunst uit de jaren '20 en '30. For Real toont met 75 werken van maar liefst 35 kunstenaars het beste, meest fascinerende en onverwachte van deze kunst uit het interbellum. De tentoonstelling is te zien vanaf 15 september tot en met 5 januari.

Meredith Frampton, *A game of patience*, 1937, Ferens Art Gallery, Hull Museums © Estate of Meredith Frampton.

Winifred Knights, *Edge of Abruzzi*, 1924-30, collection Liss Llewellyn.

Onder de dubbelzinnige titel *For Real* – niet alles wat figuratief is, kun je 'realistisch' noemen – laat Museum MORE met een selectie van tientallen werken een intrigerende, ándere wereld zien, die toch bekend kan voorkomen. Verwant aan het internationale neorealisme, is deze kunst soms ook onmiskenbaar Brits. Tot op het bot. Elegante *stiff upperlip*-portretten, naïeve *working-class*-taferelen, roerloze landschappen en stadsgezichten, vervreemdende stillevenen maar ook expressieve, intense werken. Dit brede en zeer diverse spectrum schetst een nieuw beeld van de artistieke ontwikkelingen aan de andere kant van Het Kanaal in de *roaring twenties* en *dirty thirties*. Met ver-

geten *society*-grootheden zoals Meredith Frampton en Gerald Leslie Brockhurst of *war painter* Christopher Nevins en de uitzonderlijke Stanley Spencer. Ook blijken er opvallend veel vrouwelijke kunstenaars op hoog niveau actief te zijn geweest, onder wie Dod Procter, Hilda Carline, Winifred Knights en de zusters Zinkeisen.

Herontdekking

Artistiek directeur Ype Koopmans over *For Real*: „Museum MORE wil regelmatig over de Nederlandse grens heen kijken. Dit najaar pakken we uit met het neusje van de zalm van de Britse realistische schil-

Colin Gill, *Allegro (allegory)*, 1920-21, collection Liss Llewellyn.

William Patrick Roberts, *The Rhine boat*, 1928, National Galleries of Scotland © Estate of John David Roberts.

derkunst uit de jaren '20 en '30. We laten sowieso graag zien hoe toonaangevend en sterk de figuratieve kunst wereldwijd was in de eerste helft van de 20ste eeuw. En dat er na de Tweede Wereldoorlog een misvatting is gegroeid over wie en wat dominant was in het interbellum. Je zou zelfs kunnen spreken van een soort geschiedvervalsing op dat vlak. Ironisch genoeg was de vroegmoderne avant-garde toen al ouderwets, een gepasseerd station. Maar die kunst sloot wel aan bij de smaak en opvattingen van naoorlogse kunstcritici, met name in de jaren '60 en '70. Dat beeld is blijven hangen. Vandaar dat we tegengas willen

Edward Wadsworth, *Fruits de mer*, 1926, Stedelijk Museum Amsterdam, schenking NN c-o Pictoright 2019.

geven: grootheden herontdekken en kunstenaars die tegen de stroom inzwommen een nieuwe plek laten veroveren in de geschiedschrijving.”

Scotland

De plannen voor *For Real* ontstonden door de bejubelde tentoonstelling *True to Life* van de National Galleries of Schotland in Edinburgh in 2017. Koopmans zag de tentoonstelling op de allerlaatste dag: „Ook Britse kenners en kunstcritici waren verbijsterd – en enigszins beschaamd – over het feit dat zoveel kunst van hoge kwaliteit in de vergetelheid was geraakt. En dat ze de namen van de kunstenaars vaak niet eens kenden. Museum MORE heeft een selectie gemaakt met bruiklenen van onder andere Tate, National Portrait Gallery, National Galleries of Scotland, The Ashmolean Museum, Royal Academy of Arts, Ferens Art Gallery en Stedelijk Museum Amsterdam, maar deze aangevuld met bijzondere werken van kunstenaars die zich niet makkelijk als ‘Brits’ laten categoriseren en juist daarom interessant zijn. En die zijn deels afkomstig uit particuliere collecties. Het zijn vaak privéverzamelaars geweest die ervoor gezorgd hebben dat realistische kunst behouden bleef, omdat musea en instellingen die zo goed als negeerden. Die tendens was er niet alleen in Nederland, dat gebeurde wereldwijd.”

Britse mythe

Lange tijd nam men aan dat de Britse figuratieve kunst uit het interbellum immuun was geweest voor internationale invloeden. Voortbouwend op inheemse tradities, zou die vooral conventioneel zijn. Koopmans: „Zeker Britse kunsthistorici zelf waren hiervan overtuigd. Met misschien wel een typisch Britse mengeling van minderwaardigheidscomplex en trots over hun *splendid isolation*. Maar klopt deze visie wel? Tijdens het selectieproces van de bruiklenen en het schrijven van ons tentoonstellingsboek *For Real* kwamen we tot de conclusie dat Britse kunstenaars waarschijnlijk beter op de hoogte geweest moeten zijn van internationale artistieke ontwikkelingen dan altijd gedacht werd. Als academiestudenten stonden ze weliswaar onder zware tucht van strikte docenten en kunstgoeroes die hamerden op maandenlange klassieke voorstudies en ambachtelijke technieken, maar deze jonge Britten leefden niet in totale afzondering op hun eiland. Velen hadden de gruwelen van de loopgraven in de Eerste Wereldoorlog op het vaste land aan den lijve ondervonden, volgden cursussen aan liberale academies in Parijs of reisden naar Italië als winnaars van (de Britse variant van) de Prix de Rome. Anderen deden later in hun loopbaan bijvoorbeeld de Verenigde Staten aan. Terwijl in hun vaderland kunstitijdschriften weinig aandacht schonken aan ‘Europese nieuwigheden’ en het artistieke establishment hen opriep toch vooral ‘typisch Britse kunst’ te maken. Ze moesten zich verdiepen in hun eigen ‘volksaard’ en zich vooral niet laten verleiden tot het nabootsen van grootse en meeslepende kunst van het continent. Laat staan dat zij een voorbeeld moesten nemen aan George Grosz of Otto Dix, aan de Duitse Neue Sachlichkeit met haar rauwe, compromisloze en zelfs ‘smakeloze’ kijk op de staat van de mensheid: *‘We wish to avoid freaks and freakiness’*.”

Revolutie van het klassieke

Deels voortbouwend op de typisch Britse prerafaëlieten, en verder terug op de Italiaanse renaissance-

Stanley Spencer, *Zelfportret*, 1936, Stedelijk Museum Amsterdam © Estate of Stanley Spencer-Bridgeman Images 2019.

kunst en Vlaamse primitieven, kozen veel Britse realisten uit de jaren '20 en '30 voor een soort revolutie van het klassieke. Net als hun vakbroeders en -zusters op het vaste land. Ze actualiseerden ‘klassieke’ stijlen en methodes of juist omgekeerd – contemporaine thema’s verpakten ze in ‘klassieke’ vormen. Ieder op geheel eigen wijze. Het scala is zo divers dat er zeker geen sprake is van een echte stroming. Britten waren opvallend vaak – in tegenstelling tot hun Nederlandse collega’s – academisch geschoold in schilder- en tekentradities, waardoor ze getraind waren in werken in tempera en geduldig glaceertechnieken konden toepassen voor een gladde, technisch perfecte toets. Koopmans: „Nederlandse schilders als Carel Wilink, Pyke Koch, Dick Ket, Wim Schuhmacher en Jan Mankes, hadden dat nooit geleerd. Ze moesten die ambachtelijke methodes eigenhandig onder de knie krijgen en bestudeerden Max Doerners beroemde handboek uit 1921 over oude schildertechnieken als een soort zelfhulpboek.” Bezoekers van *For Real* hebben de kans om naast de Britse tentoonstelling, ook de neorealisten uit de eigen collectie van Museum MORE te zien. Koopmans: „Dat is zeker spannend. Waar je bij onze Nederlandse kunstenaars de ‘bange jaren '30’ soms zichtbaar voelt, zie je bij de Britten schijnbaar minder angst voor een onheilspellende toekomst. Eerder bemerk je een soort melancholisch verlangen naar een beschut privéparadijs.”

■ **For Real, Britse Realisten uit de jaren '20 en '30**
15 september t/m 5 januari
Museum MORE
Hoofdstraat 28
7213 CW Gorssel
www.museummore.nl

LEZING MET MODESHOW

Van Flapper tot Vamp

Kunsthistorica en kostuumexpert Birthe Weijkamp neemt het publiek mee naar de jaren '20, '30 en '40 van de vorige eeuw. Aan de hand van de Britse schilderijen uit de tentoonstelling *For Real* en Nederlandse portretten uit de collectie van Museum MORE laat zij zien hoe de mode zich ontwikkelde in de periode tussen de twee wereldoorlogen. Samen met vintage-expert en kunstenaars Noortje Laan en maatkleermaker Tom van het Hof showt Weijkamp authentieke kleding uit die periode.

Alvast in de stemming komen?
Kijk dan op Instagram @birttheweijkamp
@noortje.laan @tom.van.het.hof

Reserveer tijdig i.v.m. het beperkte aantal plaatsen via events@museummore.nl

Zaterdag 28 september om 11.30 uur.
Zaterdag 2 november om 11.30 uur.
Zaterdag 23 november om 11.30 uur.

Ticketprijs € 15,00 exclusief museumentree.
Museumkaart en BankGiroLoterijVIP-kaart geldig + € 3,- toeslag.
Betaling op de dag zelf bij de kassabalie in Museum MORE in Gorssel.

Kunsthistorica en kostuumexpert Birthe Weijkamp.

T/m 17 november in het Lalique Museum in Doesburg

OOSTERS LICHT

De invloed van Japan op de Westerse kunst

Wat heeft de westerse kunststroming van de art nouveau te danken aan de Japanse cultuur? Het Lalique Museum onderzoekt dat in de expositie ‘Oosters licht’, die tot en met 17 november te zien is in Doesburg.

Bij de bakermat van de Europese beschaving denken we veelal aan Syrië, Sumerie, Mesopotamië, Egypte, Griekenland en Rome. Hoewel hier daadwerkelijk de wortels van de westerse beschaving liggen, moeten we toch opmerken dat halverwege de negentiende eeuw een onverwachte invloed uit het oosten zich aandiende. Door het verdrag van Kanagawa in 1854 opende Japan, niet geheel zonder tegenzin, zijn deuren voor het westen. Japan was onder het feodale Tokugawa-bewind meer dan tweehonderd jaar afgesloten geweest van de rest van de wereld en niet of nauwelijks toegankelijk voor buitenlanders. Het verdrag leidde tot een burgeroorlog in Japan die pas in 1867 beëindigd werd door de installatie van een nieuwe keizer – ook wel Meiji-restauratie genoemd. Hoewel deze keizer uiterst westers gezind was, bleef het christendom verboden. Japan heeft namelijk een

animistische godsdienst, het shintoïsme, waarin niet ‘god’ maar de ‘natuur’ het uitgangspunt is.

Vakmanschap

De tweede industriële revolutie, die rond 1850 begon op het vaste land van Europa, had mogelijk gemaakt dat er een nieuwe elite binnen de maatschappij kon opstaan die niet door vererving maar door eigen inspanning vermogen had verworven. Dit zorgde voor een nieuwe kapitaalinjectie maar tevens voor de teloorgang van de oude gildesystemen. Met name in Engeland verlangde men terug naar dat oude vakmanschap. Onder leiding van William Morris en John Ruskin ontstond de Arts & Crafts-beweging die zich tot doel had gesteld goed en verantwoord gemaakt vakwerk voor een betaalbare prijs te herintroduceren. Ondanks alle goede bedoelingen slaagde dit voornemen op kunstzinnig niveau, maar was het vanwege de hoge kosten sociaal geen succes. Toch heeft deze stroming samen met de invloed van de Japanse kunst in het westen tot een nieuwe beweging geleid die vanaf 1885 geleidelijk haar intrede deed: ‘art nouveau’; de naam is ontleend aan het in 1895 opgerichte Maison Bing de l’Art Nouveau.

Menselijke maat

De art nouveau was weliswaar het gevolg van alles wat daaraan vooraf was gegaan maar tegelijkertijd ook een volledige breuk ermee. De vormen richtten zich naar de natuur en naar oude animistische of polytheïstische (verscheidenheid aan goden) symboliek. Dit animistisch gedachtegoed verschilt wezenlijk van de christelijke traditie waarin tegenstellingen zoals ‘goed en kwaad’ en ‘god versus duivel’ bepalend zijn voor het denken. Binnen het animistische ‘denken’ – of beter gezegd: ‘waarnemen’ – ervaart men alles als een geheel of ‘heel’ en dus onverdeeld. Deze invloed was niet alleen in de kunst waar te nemen maar bovenal in het nieuwe denken binnen de westerse samenleving. Het doorzien van eigen handelen en denken was niet langer een aangelegenheid waarbij enkel ‘god’ maar vooral het ‘zelf’ werd geraadpleegd. Men kan dit vertalen in een hang naar individuele zelfstandigheid en het verlangen naar een menselijke maat die begrijpelijk en bereikbaar is en daarmee dichtbij.

Binnen deze tentoonstelling is werk te zien van kunstenaars als Lalique, Mucha, Gallé, Daum, Knox, Van de Velde, Majorelle, Macintosh, Maison Vever, Fou-

Piel Frères, Haarkam, ca. 1900, zilver, email, glas, hoorn. Collectie SMLPB.

Tijdens de art nouveau-periode nam de focus op het gebruik van pure grondstofwaarde, zoals die van edelmetalen en edelstenen, substantieel af. Vorm en bedoeling vierden hoogtij. Uitstraling was alles. Zodoende werden in toenemende mate, naast edelstenen of ivoor, materialen als been en glas toegepast. Indertijd was er een aantal juweliers die uitblonden in het gebruik van materialen die nog minder grondstofwaarde bezaten dan bijvoorbeeld amethyst, bergkristal of zilver. Slechts enkelen staken erboven uit om de bijzondere vormgeving. Een daarvan was Alexander Piel die in 1855 Piel Frères oprichtte. Samen met atelierchef en hoofdontwerper Gabriel Stalin produceerden zij kleine juwelen met patriotische decors, waardoor het bedrijf vooral goede zaken deed na de Frans-Duitse oorlog (1870-1871). Ondanks het gebruik van laagwaardige grondstoffen konden de Piel-ontwerpen zich tot op zekere hoogte meten met hun kostbare equivalenten, zoals die van Fouquet en Gaillard. Toch mag gesteld worden dat Piel Frères in een geheel eigen stijl en geest hun juwelen ontwierpen en presenteerden. De productie van Piel Frères richtte zich hoofdzakelijk op gemakkelijke en toegankelijke juwelen zoals broches en gespen. Deze soorten werden in grote volumes op de markt gebracht en iets minder fijn afgewerkt. Dit in tegenstelling tot grote en gedetailleerde juwelen zoals colliers en haarkammen. Met name binnen de laatste categorie vinden we nogal eens uitvoeringen die eerder om reden van schoonheid dan om gemak werden gedragen. Deze ontwerpen waren door hun grootte minder handzaam en namen dientengevolge meer tijd in beslag om naar behoren aan te brengen.

Rond 1900 zien we steeds vaker juwelen met klassieke of Egyptische thema's zoals scarabeeën en vogels. Omdat mallen vaker werden gebruikt, zien we bepaalde motieven terug in andere settings. Blijkens veel bestaande voorbeelden genoot de ooievaar, naast de scarabee, de voorkeur. Dit symbool verwijst naar de Egyptische god Ba waarbij het één van de vijf aspecten van ‘zijn’ vertegenwoordigt. Het stelt het actieve aspect van de dood voor – het sterven zelf – waarbij de dood bij ‘het zijn’ hoort. Het is veel groter dan de ziel alleen. De scarabee verwijst naar de manifestaties van de *ba* (het zijn), de *ka* (levenskracht) en de *ach* (nieuwe staat van licht) als hartamulet.

In Japan beschouwt men het sterven an sich als een entiteit dat onlosmakelijk deel uitmaakt van alle cyclische beginselen. Dood is onvermijdelijk, omarm het en vier feest. Alles begint uiteindelijk weer opnieuw, de cirkel is rond.

James Dixon & Sons, Kandelaar, 1907, sterling zilver. Collectie SMLPB.

James Dixon & Sons werd opgericht in 1806 in Sheffield. Het was een van de belangrijkste Britse fabrieken in de industriële revolutie van de 19de eeuw. James Dixon & Sons stond bekend als fabrikant van tin, EPNS-waren (*electroplated nickel silver*) en zilverwerk. Hun producten omvatten honderden items voor gebruik in de keuken en de eetkamer, zoals kandelaars. Ze maakten ook verzilverde serviezen en hadden een omvangrijke productcatalogus. Hun theeserviezen en holgoed (stukken die van binnen hol zijn) gemaakt van sterling zilver zijn het meest waardevol en zeldzaam.

Deze kandelaars zijn gebaseerd op een ontwerp van de Nederlandse kunstenaar Jan Eissenloef uit 1901/02 en mogen qua stijl onder de voorloper van de art nouveau geschaard worden: arts & crafts. Jan Eisenloeffel (1876-1957) was een Nederlandse edelsmid, interieurontwerper, sieraadontwerper, tekenaar, emailleur, keramist, directeur van een academie, glazenier en boekband-ontwerper. De Arts & Crafts movement was een beweging die rond 1850 als protest tegen de teloorgang van oude ambachten als gevolg van de industrialisering werd opgericht door William Morris en John Ruskin, mede gebaseerd op het traditievaste Japanse vakmanschap. De klinknagel- of *rivet*-techniek is een belangrijk kenmerk van de arts & crafts stijl waarmee het handwerk zichtbaar wordt gemaakt en derhalve het vakmanschap.

Tiffany, Kandelaar, ca. 1902, brons en glas. Collectie SMLPB.

Louis Comfort Tiffany (1848-1933) was een Amerikaanse glaskunstenaar. Hij is het meest bekend van zijn ontwerpen voor tafel- en hanglampen. De techniek die hij gebruikte is synoniem aan zijn naam geworden. Waar glas-in-lood tegen beperkingen in lijnvoering aanliep, bood de techniek van Tiffany vrijwel onbegrensde mogelijkheden aan vorm- en lijnenspel. Het soort glas dat Tiffany hiervoor gebruikte was een eigen uitvinding die na langdurige en intensieve experimenten tot stand kwam onder de naam *favrile*. Het woord is afgeleid van het oud-Engelse 'fabrile' dat 'met de hand gemaakt' betekent. Omdat het woord niet lekker bekte, veranderde Tiffany het in 'favrile'. Dit type glas onderscheidde zich van alle andere soorten 'iriserend' glas omdat de kleuren zowel in het glas waren ingebed als erop.

Het woord 'iriserend' verwijst naar de Griekse godin Iris, de personificatie van de regenboog. Het effect ontstaat door breking van licht. Tiffany nam in 1892 het bedrijf van een Britse glasmaker in Queens over, Arthur Nash, en vestigde aldaar zijn bedrijf. In 1894 patenteerde hij het *favrile*-glas en nam het in 1896 in productie. De inspiratie hiervoor had hij echter opgedaan tijdens zijn rondreis van 1865 in Europa. Denk hierbij aan Löt, Massier, Gallé en Mucha.

Het eclatante succes van Tiffany's lampen heeft zijn andere werk enigszins overschaduwd, maar dat is zeer zeker van dezelfde hoge kwaliteit. Een voorbeeld hiervan is deze bijna 45 cm hoge kandelaar uit 1902, gemaakt van brons en jadegroen glas. Het glas is na de voltooiing van de kandelaar ingeblazen en stulpt daardoor evenredig uit de zogenaamde *ajour*-openingen in de kaarshouder. Het decor op de voet is een weelderige uitspreiding van *Anthriscus sylvestris* of fluitenkruid.

Ondanks Tiffany's sublieme droomstof kan niet alles aan hem worden toegeschreven. Recent onderzoek heeft aangetoond dat veel ontwerpen naar zijn belangrijkste medewerker wijzen en wel naar een vrouw, Clara Driscoll (1861-1944). Zij leidde het Women's Glasscutting Department. Blijkens originele correspondentie ontsproot een groot aantal ontwerpen uit de geesten van deze vrouwen. Deze kandelaar is aan de onderzijde gemerkt met *TIFFANY STUDIOS NEW YORK* en het monogram van Clara Driscoll *C.D.*

Plateelbakkerij Zuid-Holland, Schotel, ca. 1905. Collectie SMLPB.

Samen met Adrianus Jonker richt Egbert Estié in 1898 de Plateelbakkerij Zuid-Holland, Estié & Co op. Naast kennis steekt Estié ook 5.000 gulden in het bedrijf. Jonker brengt naar verluidt 9000 gulden in. Voor 25.000 gulden kopen ze aardewerk-fabriek Het Hert aan de Raam in Gouda, die in bezit was van Jonkers familie. Rond 1904 komt de fabriek in handen van nieuwe eigenaar Bernhard Hoyng, als de samenwerking tussen Jonker en Estié ophoudt. Hoyng verandert de naam in N.V. Plateelbakkerij Zuid-Holland. Omdat het een lange naam is, worden gemakshalve de termen 'Plazuid' of 'PZH' gebezigd. Als in 1930 het bedrijf het predicaat 'Koninklijk' krijgt, verandert men de naam uiteraard in N.V. Koninklijke Plateelbakkerij Zuid-Holland.

Plateelbakkerij Zuid-Holland is in het bijzonder bekend van keramiek in de art nouveau-stijl. Nederland had officieel geen eigen benaming voor deze stroming dan alleen de letterlijke vertaling 'nieuwe kunst'. In ons land is de art nouveau beter bekend onder de naam *jugendstil* zoals die in Duitsland werd genoemd. In de wandelgangen kreeg jugendstil de ietwat spottende naam 'sla-oliestijl' toegedicht, ontleend aan een affiche van Jan Toorop uit 1894 dat hij ontwierp voor de Nederlandsche Olie Fabriek (NOF) in Delft.

In het bijzonder binnen de plateelindustrie heeft Nederland zich mondiaal kunnen profileren als het om deze nieuwe stijl gaat. Tot de bekendste kunstenaars die ontwerpen hebben geleverd aan Zuid-Holland behoren Theo Colenbrander, Leen Muller en Chris Lanooy.

quet, Gautrait en vele anderen. Het oeuvre bestaat uit art nouveau en art deco juwelen, kimono's, glas-kunstwerken, gouaches, aquarellen, litho's, schetsen, bronzen, zilverwerk, arts & crafts, correspondentie, kleine meubelen en Japanse textielkunst (Yuzen). Ook is er werk van kunstenaars tentoongesteld dat bij het grote publiek minder bekendheid geniet.

Oosters licht
T/m 17 november
Lalique Museum
Gasthuisstraat 1, Doesburg
Open: di-zo 11.30-17.00
info@musee-lalique.nl
www.musee-lalique.nl

Afbeelding voorkant KunstKrant: René Lalique, Hoedenpin, ca. 1902, goud en plique-à-jour. Collectie FG.

Urushi snuifdoosje, ca. 1890, hout en lak. Collectie SMLPB

Lak of *urushi-nuri* werd circa 7000 jaar geleden tijdens de J mon-periode al in Japan toegepast. Urushilak bestaat uit het sap van de Japanse gifsumak- of lakboom (*Rhus Radi* cans) gemengd met ijzeroxide en kwiksulfide voor een scharlaken rode kleur. Het maakproces neemt drie tot vier maanden in beslag (rijping). Omdat *urushi* in vloeibare toestand irriterend is, werd en wordt lakwerk in Japan alleen uitgevoerd door uiterst bekwame en ervaren vaklieden.

Omdat er veel lakwerk uit de J mon-periode tijdens opgravingen is opgedoken, mag men aannemen dat dit een algemeen onderdeel van deze cultuur is geweest. Ondanks dat *urushi* vaker op houten voorwerpen wordt aangetroffen, werd het ook op aardewerk en in zeldzame gevallen op grafkleding van overledenen toegepast.

EXPOSITIE

Schiphorsterweg 34-36
7966 AC De Schiphorst bij Meppel
www.beeldenparkdehavixhorst.nl
iedere dag vrij toegankelijk

20 mei - 17 november
BEELDENPARK DE HAVIXHORST

POWERVROUWEN in de Nederlandse beeldhouwkunst

Charlotte van Pallandt, Maja van Halbeek en Eja Siepmann van den Berg

licht op steen

3 t/m 15 september BEELDHOUWSYMPOSIUM

10 beeldhouwers werken op locatie;
van ruwe steen tot beeldhouwwerk

In de parallel lopende expositie
'Licht op Steen' (t/m 12 oktober)
tonen de deelnemende kunstenaars vrij werk
en voorbereidende schetsen.

Kijk voor het volledige programma op:
www.lichtopsteen.nl

HazArt - Soest

Pimpelmees 3 - 3766 AX Soest
T 035 6013150 - E info@hazart.nl

openingstijden
tijdens symposium: ma. t/m zo. 10-17 uur

beeldentuin: di. t/m vr. 10-17 uur - za. 10-16 uur
galerie: wo. t/m vr. 10-17 uur - za. 10-16 uur

op 3 min. lopen van station Soest-Zuid

HAZ
AR
T
kunststichting
artfoundation

Nederlandse talenten in de internationale kunstwereld 'Kunst is vrijheid.'

Het is een gecompliceerde wereld, ook in de kunsten. Om een idee te krijgen wie wat doet in de kunstwereld en waarom, maken we in deze portretserie kennis met jonge en gedreven Nederlandse talenten, die al vroeg beseffen dat de kunstwereld hun wereld is. Deze keer is Arthur Steiner aan het woord. Hij opereert vanuit een wat ongebruikelijke hoek, de humanistische. Hij werkt als programmeur kunst en cultuur voor Hivos.

DOOR JAKOMIJN Y. KERSTEN

Arthur Steiner

Medeoprichter en voorzitter van New Silkroads en projectmanager bij Hivos.

Ik spreek Arthur Steiner terwijl hij een rondreis maakt door Oost Europa. Hij werd in 1986 geboren in Amsterdam. Zijn vader studeerde economie en ging werken voor de Triodos bank. Zijn moeder volgde een opleiding tot goudsmid, en maakte later een switch naar het boekenvak. Arthur Steiner heeft een broer en een zus. Hij gaat naar de vrije school in Zeist. Op mijn vraag wat hij als kind 'later' wilde worden zegt hij: „Ontdekkingsreiziger!” „Als kind zat ik altijd met mijn neus in de boeken. Ik las zo'n beetje alles wat los en vast zat. Voorbeelden? Tonke Dragts *De brief van de koning*, en Jules Verne, *Reis om de wereld in tachtig dagen*. En ook de *Scheepsjongens van de Bontekoe* van Fabricius. Toen ik wat ouder werd de reisverhalen van de Marokkaanse Ibn Battuta en verhalen van Kipling in India en Pakistan. Mijn moeder heeft daarin natuurlijk een voedende hand gehad. Tijdens de vakanties bezochten we tot vervelens toe musea en kerken in Frankrijk en Italië, en ook daar blijft uiteindelijk een hoop van hangen.”

Zijderoute

Tijdens zijn middelbare schooltijd op het Atheneum in Zeist volgt hij gretig alle CKV-vakken. Hij blijft dromen van verre reizen en spaart daar ijverig voor. Met zijn diploma en zijn spaarcentjes in the pocket vertrekt hij om eindelijk zelf in een jaar de oude Zijderoute te bereizen. Vanuit Kathmandu terug naar Europa. Via onder andere Iran, Pakistan en India.

Bij zijn terugkomst in Nederland gaat hij geschiedenis studeren aan de Universiteit van Leiden. Daarna Arabisch en kunstgeschiedenis aan de VU in Amsterdam. Hij specialiseert zich in kunst en de cultuurgeschiedenis van het Midden Oosten. In die tijd heeft hij een bijbaan bij Sotheby's Amsterdam; 'vooral om te voelen en te leren kijken.'

In 2009 zet hij met een aantal gelijkgestemden New Silkroads op. Het idee is gebaseerd op de oude Zijderoute. Dat was een netwerk van karavaanroutes door Centraal-Azië, waarlangs handel werd gedreven tussen China, het Midden-Oosten en de Middellandse Zee-landen. Eeuwenlang was de Zijderoute de belangrijkste verbinding tussen Oost en West en onontbeerlijk voor kunst en cultuuroverdracht. Onderweg vonden de handelaren van die tijd hun rustplaats in oases en karavanserai. Deze plekken groeiden uit tot centra en steden zoals Isfahan, Venetië, Samarkand en Istanbul waar handelaren, ondernemers, reizigers, maar ook kunstenaars, denkers en schrijvers uit het Oosten en het Westen elkaar ontmoetten, handel dreven en ideeën uitwisselden.

Vrijplaatsen

Steiner: „Door alle razendsnelle technologische en geopolitieke veranderingen zijn er nieuwe zijderoutes ontstaan, nu van internetkabels, datacentra en bijvoorbeeld hogesnelheidstreinen, gebaseerd op nieuwe infrastructurele hightech ambities van onder meer de Chinese overheid. In deze tijd van technologische ontwikkelingen is er een nieuw soort ontmoetingsplek nodig. Nieuwe oases langs de zijderoute van de 21ste eeuw. Onafhankelijke werkplekken en vrijplaatsen waar de handelaren, ondernemers, kunstenaars en activisten van nu samen kunnen werken aan economische, maatschappelijke en ecologische vraagstukken.”

Sinds 2009 heeft Steiner meer dan 25 van dit soort kunstruimtes, samenwerkingsplekken en coöperaties in Afrika, Azië en het Midden Oosten helpen realiseren. Er wordt ook geëxperimenteerd met nieuwe vormen van samenwerking. Voorbeelden van vrijplaatsen van dit soort in Nederland ziet hij in W139 in Amsterdam waar de tentoonstellingen én het publieksprogramma door de kunstenaars zelf worden georganiseerd. Nog een voorbeeld vindt hij kuntruimte Casco in Utrecht: „Zij doen onderzoek naar nieuwe vormen van 'commons'.”

In Indonesië heb je het kunstcollectief Ruangrupa, dat al lang onderzoek doet naar nieuwe vormen van zelforganisatie in Indonesië. Zij organiseerden in 2016 Sonsbeek in Arnhem en mogen nu Documenta 15 in Kassel gaan cureren, dat in 2022 plaatsvindt.

Digitaal

„Kunst is vrijheid”, zegt Steiner. „Kunst behelst alles: oneindig reizen, letterlijk en figuurlijk. Het behelst het ontdekken van andere, nieuwe inzichten en van ver-gezichten.”

Voor Hivos werkt Arthur Steiner vooral in Zimbabwe, Egypte en Iran waar burgers almaar minder bewegingsruimte en vrijheden krijgen. In deze samenlevingen is het belangrijk de vrijheid die kunst mogelijk maakt te blijven ondersteunen. Steiner werkt samen met kunstenaars uit de hele wereld en bereikt ze bij de maatschappelijke thema's van Hivos. *Digital earth* is zijn meest recente project voor Hivos. Hiervoor werkte hij met twintig kunstenaars aan een nieuwe technologische infrastructuur tussen Europa, Afrika en Azië. Dit najaar presenteert Centre Pompidou in Parijs het project *Digital earth*. In Dubai worden bij Jameel Arts Center *Digital earth talks* gepresenteerd.

Als ik hem als laatste vraag waar hij zichzelf over vijfentwintig jaar ziet zegt hij vlot: „Oh, ik blijf stug doorgaan met reizen, bouwen en verbinden. Uiteindelijk een internationaal onderzoekscentrum misschien. En educatie vind ik heel belangrijk. Misschien een nieuw soort kunstacademie, eentje die gebaseerd wordt op nieuwe organisatievormen.” Arthur Steiner – houd hem digitaal in de gaten...

COLUMN BOSZICHT

Onder de verf

De Belgische kunstenaar Luc Tuymans is een echte schilder. Dat zie je aan zijn verfgebruik, aan een oeuvre dat zich uitsluitend wil uitdrukken in verf. In bestofte kleuren, alsof de zichtbare wereld, onze geschiedenis, in een zacht is gehuld. Hij gebruikt gewoon klassieke olieverf als materiaal, heel geruststellend. Maar wat hij met zijn werk wil zeggen is eerder verontrustend. Zo kijken we naar een schilderij van een manspersoon en een palmboompje op de trap van een hotel of een paleis. Een wat primitief nageschilderde nieuwsfoto. Tuymans doet naar zijn zeggen vaak een dag over één schilderij. Dat zie je er aan af. Zoals we dat ook van Marlene Dumas gewend zijn. Het gaat kennelijk niet om mooi. Schilderen gaat in deze tijd vaak over andere dingen dan over mooi. Het zijn mentale beelden, niet om esthetisch van te genieten. Gaan we daarom naar een tentoonstelling? We vergeten soms dat de Duitse schilder Caspar David Friedrich tweehonderd jaar geleden ook iets heel anders schilderde dan wat we zien. We zien het Duitse woud of ijsschotsen op de Elbe. Maar waarom hij die schilderde, ligt verborgen. Friedrich schilderde politiek, religie en filosofie onder beelden van de Duitse natuur.

En nu staan we in museum De Pont voor de schilderijen van Luc Tuymans (Mortsel, 1958). En daar gebeurt hetzelfde. Als je aan Luc Tuymans vraagt wat eronder zit, is zijn antwoord: geweld. Zijn manier van schilderen kun je dan ook zien als een vorm van bezwering tegen dreiging en geweld. Een ogenschijnlijk onschuldige portretserie van Tuymans toont de gezichten van moordenaars, of van slachtoffers van een misdrijf.

Luc Tuymans, *Mwana kitoko*, 2000.

De man op de hoteltrap heette in 1981 Mr. Sagawa. Dat was een in smetteloos wit geklede Japanse menseneater wiens gruweldaden de wereld schokten. Koninklijk en onschuldig oogt ook het portret uit 2000 van Koning Boudewijn van België in een wit tropenkostuum op bezoek in Congo. *Mwana kitoko*, heet het, *mooie jongen*. Maar het Belgische koningshuis en koloniaal Congo vormen historisch gezien een wreed, onmenselijk en moorddadig brouwsel. En wij? Wij krijgen van de kunstenaar de opdracht zijn schilderijen te verbinden met de bloedige geschiedenis van het blanke Westen. Want daar kijken we bij Luc Tuymans naar, verborgen onder olieverf en een manier van schilderen. Gelukkig deelt De Pont een expositie-boekje uit met de bijpassende verhalen die eronder zitten.

Eric Bos

www.visualia.nl

Luc Tuymans, *The return*, t/m 17 november in museum De Pont, Tilburg.

BOSZICHT

Licht op Steen • beeldhouwsymposium bij HazArt in Soest

‘Begrip en respect voor beeldhouwers en hun werk’

Tijdens het beeldhouwsymposium Licht op Steen zien bezoekers tien beeldhouwers (m/v) aan het werk, kunnen ze met hen het gesprek aangaan en ter plekke de voorbereidingen bekijken in een gelijknamige expositie. Twee makers over hun creatieve proces.

DOOR JOLANDA AAN DE STEGGE

Cissy van der Wel aan het werk.

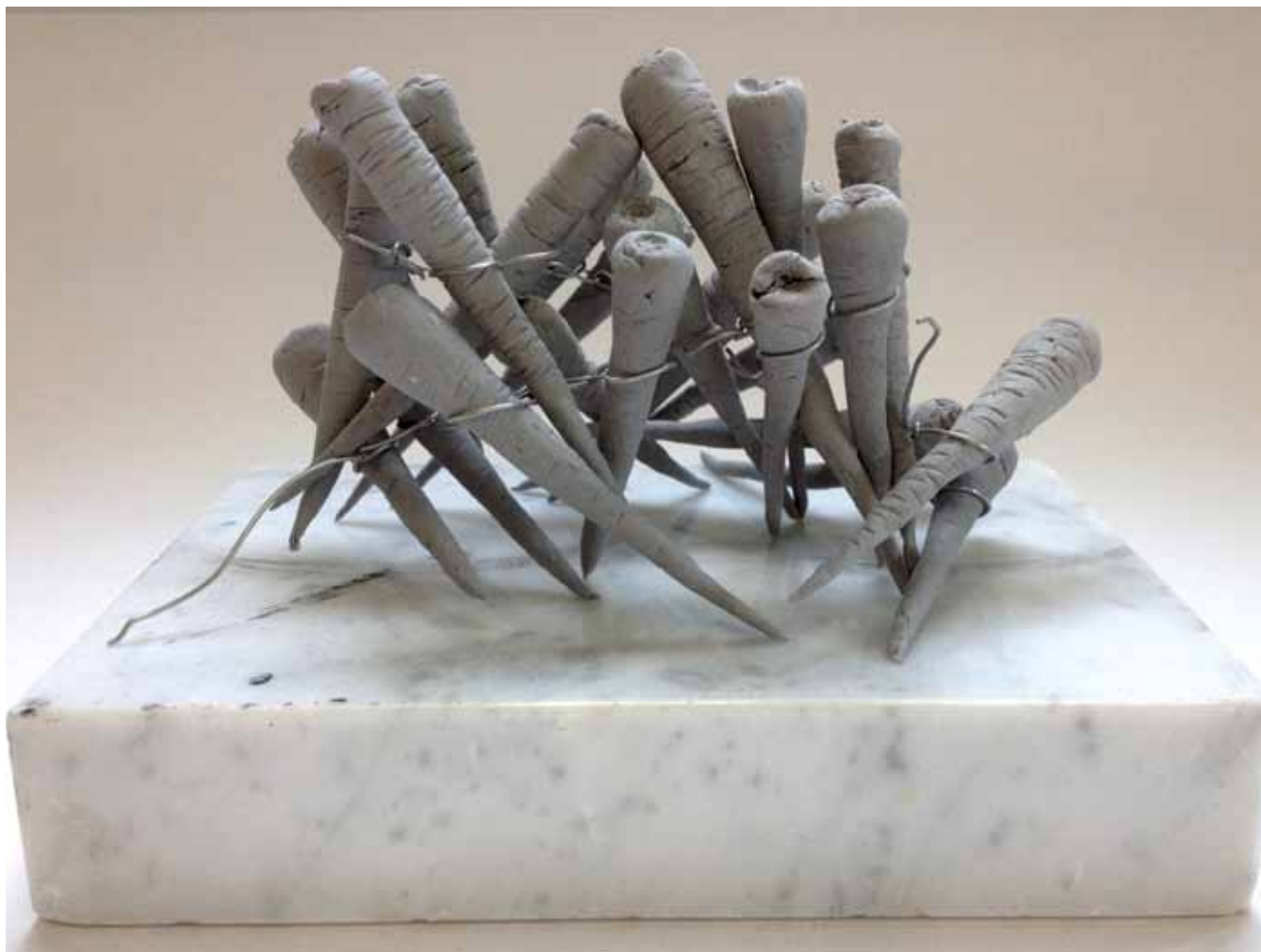

Michiel Deylius, Fragmentum.

Tijdens het beeldhouwsymposium maakt Cissy van der Wel een beeld van wortels. Dit idee vloeide voort uit een foto die zij zag in De Volkskrant van een berg wortels. „Die bleef door mijn hoofd spoken en leidde tot vragen over het wortelen van mensen en hoe dat werkt: kun je je zomaar verplaatsen als je ergens geworteld bent?” De vluchtelingenproblematiek – actueel en tegelijkertijd van alle tijden – houdt haar bezig. Ze zal haar beeld realiseren in een blok travertijn van 150 kilo uit Iran. „Heel bijzonder om mijn beeld te maken van een rode steen uit het oosten, waar zovelen tegen wil en dank op de vlucht zijn.”

Dialogoog

Licht op Steen vindt ze een treffende titel: „Als beeldhouwer ben je altijd bezig met licht en donker. Wat je wilt laten zien, lukt alleen door die steen in te gaan en licht bij het donker te laten.” Daar waar zij de beitel in de steen slaat, wordt de inslag witter en ontstaat een contrast. Kunst is een dialoog, het gaat erom dat je communiceert met het publiek, zegt ze. Al geruime tijd werkt Van der Wel aan haar wortelbeeld door middel van schetsen en kleimodelletjes. Een terugkerende vraag daarbij is: komt het technisch wel goed, wordt het hier niet te dun, daar niet

Cissy van der Wel, studie in klei voor het beeld Wortels.

Erica van Seeters, God is in the house.

Fieke de Roij, Spin around.

te dik? „Omdat er hardere en zachtere stukken in deze steensoort zitten, kunnen er gaten in vallen. Als dat gebeurt hoop ik dat ik die zodanig kan gebruiken dat het ontwerp goed blijft.” Polijsten zal ze haar beeld niet: „Ik hou van rauw; je mag zien dat het steen is.”

Karel Mol, *Ik heb geen deur*.

Inzicht in het creatieve proces

„De bedoeling is dat dit evenement leidt tot meer begrip en respect voor de makers en hun werk, door te laten zien hoe professionele kunstenaars zo'n steen aanpakken.” Aan het woord zijn Jan Hazelaar en Ali van den Berg, die bijna dertig jaar geleden Kunststichting HazArt oprichtten. Dit beeldhouwsymposium onderstreept de missie van HazArt: het aanschouwelijk maken en promoten van kunst, de moderne beeldhouwkunst in het bijzonder. Als in september de tien beeldhouwers – acht vrouwen, twee mannen – in de beeldentuin werken aan hun eigen sculptuur, is in de kunstzaal vrij werk van hen te zien. Ook komt er een hoekje met voorbereidende schetsen. Tijdens het symposium wordt gewerkt in onder andere marmer, Iraans travertijn, Belgisch hardsteen en Anröchter Grünstein. „Hiermee willen we het creatieve proces inzichtelijk maken dat aan het hakken voorafgaat.”

Vraagtekens

Michiel Deylius zal zijn beeld *Meningen* maken en hakt hiervoor uitspraken en zinsdelen uit in een blok Belgisch hardsteen. De beeldhouwer, letterhaker en vormgever plaatst vraagtekens bij alle meningen die worden verkondigd. „Iedereen vindt overal wat van, ook zonder kennis van zaken. Dit gebeurt

permanent, op radio en televisie, in de politiek en in het dagelijks leven. Het komt zelden voor dat iemand zegt: ik zeg hier niks over, want ik beschik over te weinig informatie. Het onderwerp wordt met de dag actueler, vandaar dat ik hierover graag het gesprek aanga met het publiek.”

‘Fijn, zoveel aandacht voor het vakmanschap van beeldhouwers’

Prachtig ambacht

Tijdens de voorbereidingen zoekt hij uit hoe hij alles passend krijgt. „Het lettertype, de grootte van de letters, verschillende letters of niet: het hoort allemaal bij mijn typografische puzzel. De kern daarvan: welke boodschap wil ik uitdrukken en hoe bereik ik dat doel?”

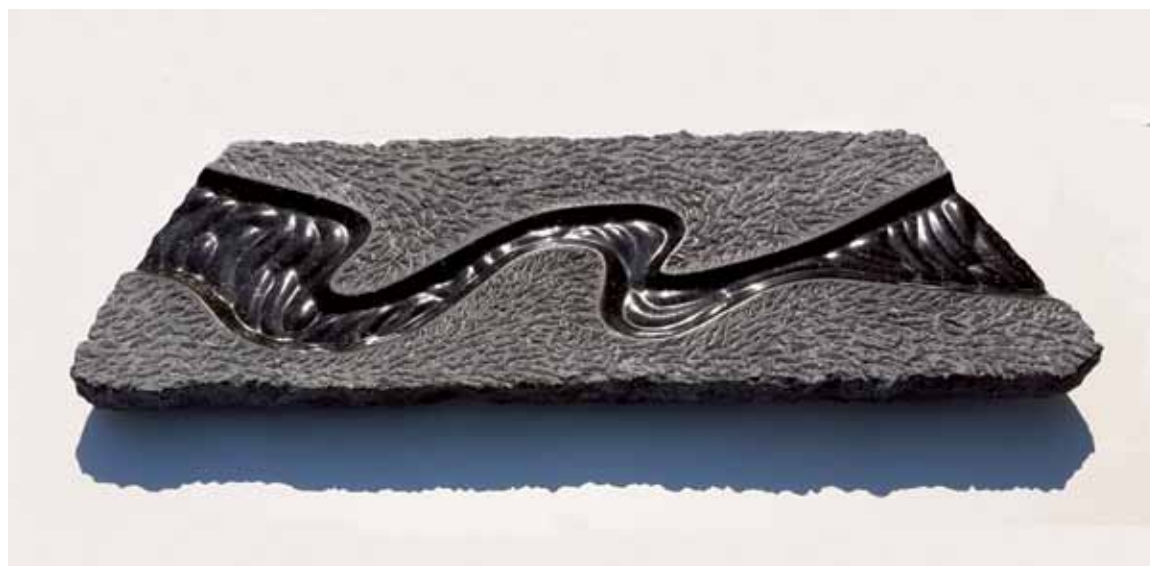
Met het romantische idee dat beeldhouwers zich ter plekke laten leiden door een steen, maken beiden korte metten. Van der Wel: „Iedereen maakt een ontwerp, want je moet weten waar je naar toe wil, al kan de een daar vrijer mee omgaan dan de ander.” Deylius: „Als het symposium begint, ligt mijn ontwerp vast: ik kan het me niet veroorloven dat een

woord niet past.” Ze zien uit naar het beeldhouwsymposium, ook omdat Nederland nauwelijks dit soort evenementen kent. Deylius beschouwt het als een mooie gelegenheid zijn werk weer te tonen aan het publiek. „Fijn, zoveel aandacht voor het vakmanschap van beeldhouwers en het hakken van letters, want het blijft een prachtig ambacht.”

Symposium en expositie

Beeldhouwsymposium *Licht op Steen* is dagelijks gratis toegankelijk van 3 t/m 15 september in de beeldentuin bij HazArt, Pimpelmees 3, Soest (op vijf minuten loopafstand van bus- en treinstation Soest-Zuid). Op 15 september volgt een feestelijke afsluiting.

De expositie en de gerealiseerde kunstwerken zijn nog te bekijken t/m 12 oktober. Voor meer informatie en de reguliere openingstijden: www.lichtopsteen.nl en www.hazart.nl

Anneke Wessels, *Waterscape 2*.

Voor iedereen die op zoek is naar inspiratie, aan de slag wil gaan met tekenen of schilderen, of juist meer wil leren over het werken met onze producten.

JE KUNT BIJ ONS TERECHT VOOR:

- Rondleidingen door de fabriek
- Workshops - diverse technieken
- Masterclasses - diverse technieken

Kijk op WWW.ROYALTALENSEXPERIENCE.NL voor de beschikbaarheid.

ANDEREN INSPIREREN?

Word lid van de Royal Talens Experience Centre Facebookgroep en doe mee met de challenge!

 @ROYAL TALENS EXPERIENCE CENTRE GET INSPIRED

Open Ateliers

2019

Zaterdag 21 september

11.00 -17.00 uur

Zondag 22 september

11.00 -17.00 uur

Deelnemers:

Joepe Bos
Marianne Gantzert
Jan Pieter Gootjes
Ludie Gootjes-Klamer
Ineke van Harten
Annet van der Kamp
Peter Kool
Ton Langerwerf
Sander Medendorp
Hanne Ruiter
Gertia Sikking
Yoke van der Flier
Frans van de Vrande
Tom Waterreus
Jan Westerhof
Saskia Wevers
Anneke Wilbrink
Saskia Zwiers
en speciale activiteiten
zie: www.bzk zwolle.nl

Belangenvereniging Zwolse Kunstenaars

Tentoonstelling

GERRY DOBBELAER
80 JAAR

**Stevenskerk
Nijmegen**

8 t/m 22 september
elke dag geopend
van 12 t/m 17 uur

www.intermedi-art.nl

**Lijstenmakers
die van inlijsten weten**

KIJK VOOR EEN LIJSTENMAKER IN DE BUURT OP:

www.art-frame.nl/winkels

Van 6 oktober t/m 17 november in galerie TON in Rucphen

REALISM² • Ortiz & Von Faber

REALISM² – realisme in het kwadraat. Dat is de nieuwe tentoonstelling van Omar Ortiz en Heidi von Faber bij galerie TON in Rucphen. Hij – Omar Ortiz – is de gearriveerde Mexicaanse fijnschilder met bijna een half miljoen volgers op sociale media en een meester in de weergave van ‘huid’ op een bijna krankzinnig realistische wijze. En dan zij – Heidi von Faber: nationaal momenteel een van de meest onderscheidende, realistische kunstenaars, onovertroffen vaardig in het spel tussen onderwerp en licht. Hun werk komt samen in REALISM², te zien van 6 oktober t/m 17 november.

Omar Ortiz

Omar Ortiz is geboren in 1977 in Guadalajara/Jalisco (Mexico) waar hij nog steeds woonachtig is. Al vanaf zijn jeugd is hij bezig met tekenen en illustreren. Dit zette hij voort in zijn studie waar hij – ondanks alle technieken die hij toen leerde – verliefd is geworden op de ‘kunst der kunsten’: schilderen in olieverf. In 2002 maakte hij zijn eerste professionele werk, onder begeleiding van zijn voornaamste docente en begeleidster Carmen Alarcón. Ortiz’ werk kenmerkt zich als ‘hyperrealistisch’ met een prominente plaats voor het menselijk lichaam, een texturele achtergrond en vaak gecombineerd met de magische weergave van stoffen.

Zelf zegt hij over zijn werk: „Sinds ik begonnen ben met schilderen heb ik altijd geprobeerd het onderwerp zo waarheidsgetrouw weer te geven als mogelijk is. Soms slaag ik hierin volkomen, soms ook niet. Maar ik ben en wil nu eenmaal niet anders... Dus de voortdurende zoektocht naar het ‘ultiem geschilderde detail’ zal onveranderd door blijven gaan. Ik zie het als een uitdaging, die ik maar wat graag aanga, steeds weer. Ik houd van de eenvoud van mijn werken, omdat ik er stellig van overtuigd ben dat overdaad ons als mensen eerder ‘arm maakt dan rijk’.”

Heidi von Faber

De Haagse kunstenares Heidi Von Faber maakt hedendaagse stillevens naar traditie van de oude meesters. Licht speelt hierbij een onmiskenbare rol. Er zijn tal van talentvolle kunstenaars die realistisch een onderwerp aan doek of paneel weten toe te vertrouwen,

Omar Ortiz, *The mystery of a thousand triangles*.

Heidi von Faber, *Honingpot*.

Heidi von Faber, *Macrons*.

maar vooral de onderwerpkeuze, samen met de compositie en een uitmuntende techniek, maken dat de werken van Heidi zich in één oogopslag onderscheiden van ‘de rest’. Daarbij komt dat zij werkt met acrylverf in plaats van olieverf. In de wereld van fijnschilders roeit ze hiermee volledig stroomopwaarts, maar ze bewijst – schilderij voor schilderij – dat haar keuze meer dan gerechtvaardigd is. Haar werken zijn ongevenaard als we spreken over detail en techniek. Heidi von Faber zelf: „Graag creëer ik een rustgevend beeld zonder tierelantijnen. Door de eenvoud en de onderwerpen – vaak in het dagelijks leven gebruikte voorwerpen – krijgt het werk een eigentijdse uitstraling. Ik vind het belangrijk dat de compositie een logisch geheel vormt en een sfeervolle uitstraling heeft.”

Topkwaliteit

Zowel Ortiz als Von Faber zijn al geruime tijd vertegenwoordigd in onze stockcollectie. In de duo-expositie REALISM² komt hun werk voor het eerst samen, wat meteen een aantal spannende tegenstellingen oplevert: gearriveerde kunstenaar versus aanstormend talent, man en vrouw, portret tegenover stillevens en olieverf contra acryl. Maar ondanks deze ‘tegenstellingen’ is er één gemeenschappelijke deler, die voor beider werk geldt: topkwaliteit. Vandaar ook de titel REALISM²: je hebt realisme en realisme, maar op het moment dat het realisme vanuit deze twee personen bij elkaar komt, wordt het totaal realisme-in-het-kwadraat.

Kunstenaars bij opening

REALISM² loopt van zondag 6 oktober t/m zondag 17 november. De tentoonstelling wordt zondag 6 oktober om 15.00 uur geopend in galerie TON, Raadhuis-

Omar Ortiz met een portret van Frida Kahlo.

straat 27 te Rucphen (nabij Breda). **Iedereen is hier van harte welkom!** Ook de kunstenaars Omar Ortiz en Heidi von Faber zijn bij deze vernissage aanwezig.

Masterclass Omar Ortiz

Omar Ortiz geeft van 3 t/m 5 oktober een masterclass in de galerie. **Hiervoor zijn nog enkele plaatsen vrij.** Als student aan deze unieke masterclass van Omar Ortiz meedoen? Stuur TON dan een bericht via info@galerieton.nl onder vermelding van: ‘Masterclass Omar Ortiz’. In navolging van uw bericht ontvangt u alle informatie in uw mailbox. Vanwege het persoonlijke karakter van de masterclass is het aantal plaatsen beperkt.

■ Galerie TON

Hedendaags (hyper)realisme + fine-art fotografie
Raadhuisstraat 27
4715 CB Rucphen (nabij Breda)
Open: wo-vr 12-18, za/zo 12-16
W: www.galerieton.nl
E: info@galerieton.nl
M: 06-53842966

Museum Helmantel
Groninger kerken - Europees erfgoed
Schilderijen, Middeleeuwse sculpturen,
meubels en gebruiksvoorwerpen

Binnenvallend licht in de kloosterkerk van Le Thoronet, Z.-Fr., 2017 (detail)

2 mei t/m 26 oktober 2019
Museum Helmantel - Schoonheid en traditie **Nieuw Boek!**
De Weem, Abt Emopad 2, Westeremden
do t/m za van 13 tot 17 uur - www.helmantel.nl

GALLERY MARITIME
[www.gallerymaritime.nl\(.com\)](http://www.gallerymaritime.nl(.com))

Wisselend Werk >30 Zeeschilders

dagelijks open 12.00-17.00
Voorstraat 45, Colijnsplaat
0622591452
info@gallerymaritime.nl

FREE PARKING + COFFEE

Open ateliers 1995-2019

KUNSTTOER

Lansingerland, 5 en 6 oktober 2019

Berkel en Rodenrijs, Bergschenhoek, Bleiswijk

Spectaculaire opening op 4 oktober 2019, 20:00 uur

in het gemeentehuis, Tobias Asserlaan 1, Bergschenhoek

Meer informatie: www.kunsttoer.nl

Sibyl Heijnen en de koeien van de Hoenwaard

1 mei t/m 27 oktober 2019

VOERMAN MUSEUM HATTEM
museum voor beeldende kunst, textiel en archeologie
Achterstraat 46-48 - 8051 GC Hattem
038 444 28 97 - www.voermanmuseumhattem.nl

4 oktober - 13 oktober 2019

Expo 5
brons
keramiek
schilderijen

Jolanda van der Elst
Joanette Olyhoek
Marie Vloerberg & Den Haag
Kees van der Vliet
Vincent de Kieft

ANNA

WaardArt

Open atelierroute West Betuwe
28 en 29 september 2019 11 tot 17 uur

Overzichtstentoonstelling in Stroomhuis
Neerijnen, van Pallandtweg 1

www.waardart.nl

MARIËTTE SCHOUTEN
WWW.GALERIEDEBISSCHOP.NL
MARIETTE@GALERIEDEBISSCHOP.NL

Marijke van der Meij
schilderijen

5 oktober - 3 november 2019

Zaterdags en zondags open van 14.00 - 17.00 u.
Bezichtiging andere dagen alleen op afspraak

Atelier III de Skuorre 3, Wergea
www.atelieriii.nl | www.marijkevandermeij.nl

50 JARIG JUBILEUM

Bekijk onze jubileumprijzen op www.smelik-stokking.nl

Noordeinde 101-150
Den Haag
070-364 07 68

SMELIK STOKKING GALLERIES

Annemarie van der Kolk

11/7|8|SEPT Rafael Calvo Torrico
passion for small things

14/15|SEP Louis Bruynzeel
schilderijen en etsen

21/22|SEP Stella Burggraaf
polderlandschappen & hollandse luchten

28/29|SEP Jorge Herrera Fuentealba
onwaarschijnlijke ruimtes

Galerie Zaansgroen
zelf exposeren
Zeemansstraat 54 Zaandam
open 13-17.00 uur - vrij entree

www.zaansgroen.nl

DUNA atelier

Katwijk en Plein Air
schilderen aan zee 2019

Expositie van 6 juli
t/m 29 september

Duinplein - Katwijk aan Zee - www.schilderenaanzee.nl

TEPELMUS

www.evertvanhemert.nl

glue
i.s.m. Galerie Kunstbroeders

Expositie
Chinese contemporary art

Power Shift
01/09/19 t/m
03/11/19

Kleine Koppel 62, Amersfoort
Open: do t/m zo van 13 - 17 u

KUNST AAN DE LEK
Beeldentuin en Galerie
Wijk bij Duurstede

06-22888004 www.kunstaandelek.nl

OPEN vr, zat en zondag 1300-1700

Kunstencentrum K38

Uit De Koffer

Verkuno
14 september t/m 6 oktober
Kanaalstraat 38 Roden
www.verkuno.nl

Postume expositie 'Andy Warhol van Nederland' bij Kunst of Art

Ode aan Zutphense kunstenaar Martien de Kler

Kunst of Art organiseert van 12 september tot en met 5 oktober een expositie van de werken van Martien de Kler (1943-2016). Die vindt plaats in het pas gerestaureerde kerkje aan de Hummeloseweg in Laag-Keppel. Een prachtige omlijsting van de bijzondere werken van een intens mens.

Martien de Kler begint als huisschilder. In de eerste periode van zijn leven als beeldend kunstenaar maakt hij vooral popart. Hij laat zich inspireren door onder anderen Andy Warhol en Allen Jones. Daarna uit hij zijn gevoel over de Koude Oorlog en de Vietnam-oorlog in grote schilderijen. Wat volgt is een periode van draaiende, meestal ingesnoerde figuren en torso's. De meeste van zijn werken zijn groot van formaat en alleen al daardoor pakkend en indrukwekkend.

Verrast

Kunst of Art heeft, na het overlijden van Martien de Kler in 2016, de collectie gekocht van zijn echtgenote. Rick en Mike Hulshof, eigenaren van Kunst of Art: „Toen we voor de eerste keer op de zolder van Martiens atelier kwamen om te kijken, waren

Het kerkje van Kunst of Art in Laag-Keppel.

Martien de Kler, Laklaars op geel.

we aangenaam verrast. Zijn werken zijn een mooie aanvulling op onze collectie. Qua formaat, kleur en thematiek. En natuurlijk vanwege het feit dat Martien zijn hele leven in Zutphen heeft doorgebracht en gewerkt. Misschien is zijn werk niet het gemakkelijkste. Maar dat was dan ook niet voor niets een rode draad bij de keuzes die hij gemaakt heeft.”

Expositie en boek

Een groot aantal werken van De Kler is te zien en te koop tijdens de expositie *Ode aan Martien de Kler* van 12 september tot en met 5 oktober in Laag-Keppel. Daar ligt dan ook het boek dat Kunst of Art heeft gemaakt over het leven en de werken van Martien de Kler.

■ Kunst of Art
Hummeloseweg 4
Laag-Keppel
Open: do/vr 13-17, za 11-17 en op afspraak
Info@kunstofart.nl
www.kunstofart.nl

Museum Eddy Roos

Open van 13.00 - 17.00 op zat / zon.

Ook op afspraak

0595-431067 / 0633833332

Emmaweg 50, 9981 VC Uithuizen

OP REIS MET WIM HOFMAN

EXPOSITIE
14 SEPTEMBER T/M
3 NOVEMBER 2019

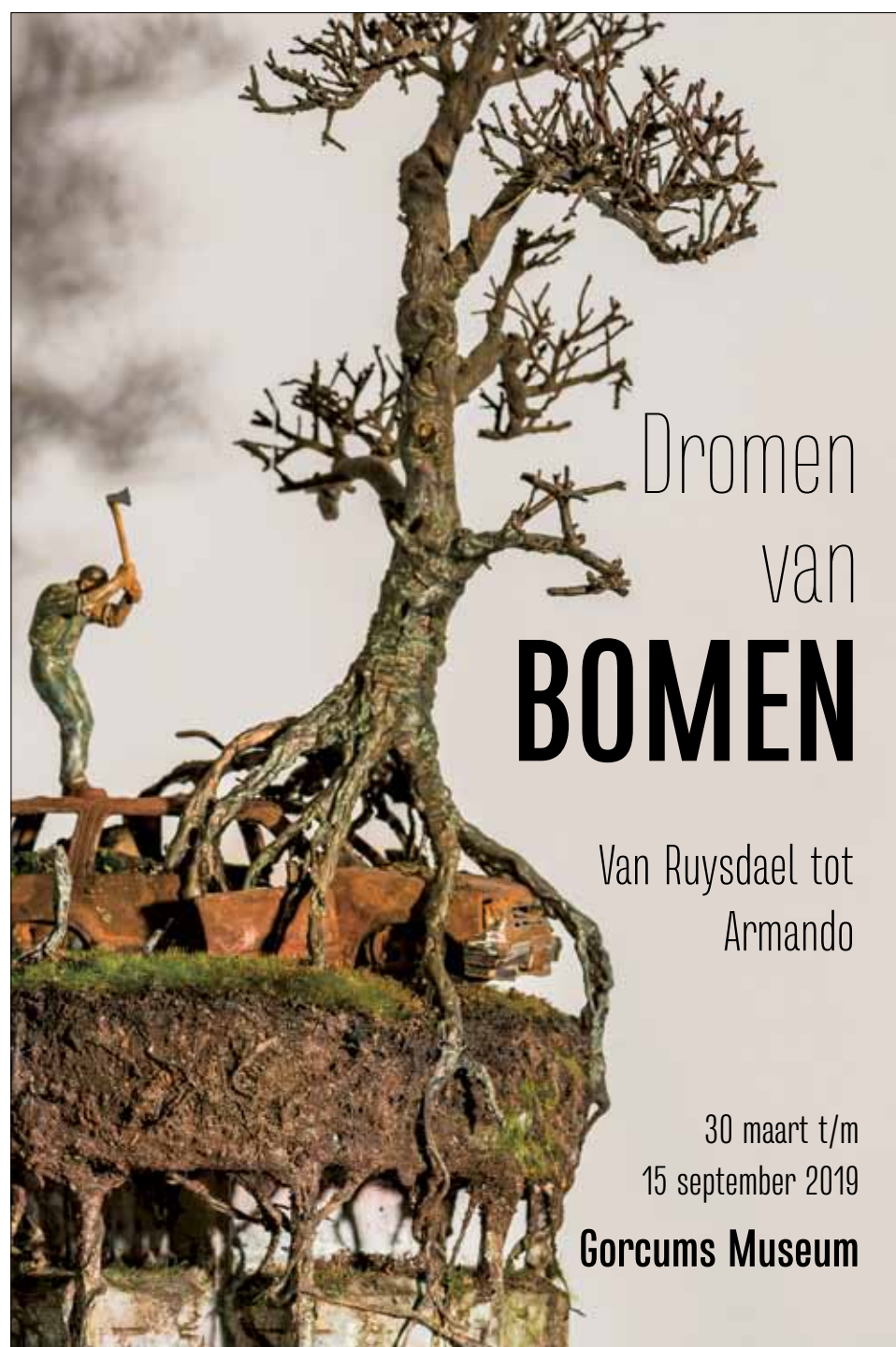
WKGKUNST
AMSTERDAM
www.wgkunst.nl

dit project is mede mogelijk gemaakt door

AK amsterdams
fonds voor de
kunst

VSBfonds,
iedereen doet mee

**Gemeente
Amsterdam
West**

Dromen van BOMEN

Van Ruysdael tot
Armando

30 maart t/m
15 september 2019

Gorcums Museum

**BOULEVARD
MAGENTA**
SCHOOL VOOR AMBACHT & KUNST

TECHNIEKEN VAN DE OUDE MEESTERS

WIJ LEREN
HET JE! KIES VOOR:
FLEXLESSEN,
VAKOPLEIDINGEN,
SCHILDERREIZEN
OF OPEN
WORKSHOPS

OPLEIDINGEN & WORKSHOPS!
OUDE MEESTERS
RENAISSANCE
IKONEN
VERGULDEN

Boulevard Magenta
Harderwijkweg 25
6957 AB Laag-Soeren (GLD)
M 06 46 28 04 11
E info@boulevardmagenta.nl

Boulevard Magenta School voor
Ambacht & Kunst is een Erkend
Leerbedrijf

Wanneer je gestructureerd alle vaardigheden aangereikt krijgt, daarin getraind wordt en verf tot in haar diepste wezen begrijpt, kun je alles schilderen! Je ontvangt Werkboeken en Werkbladen als een toegankelijk naslagwerk om te bewaren. Marjan heeft daarin alle (historische) kennis over pigmenten, kleurenleer, mediums, vernissen en vergulden compact bij elkaar gebracht. En jij neemt het mee naar huis; om nooit meer mis te hoeven grijpen wanneer je een nieuw schilderij wilt opzetten. Lekker praktisch.
Meer info? www.boulevardmagenta.nl

De energie van Jan van Munster

Museum Kröller-Müller biedt naast de grote thema-expositie ‘Het begin van een nieuwe wereld’, over de ontwikkeling van de moderne sculptuur (zie de beschouwing in KunstKrant 2019-4), ook enkele kleinere presentaties. Een daarvan is gewijd aan Jan van Munster (1939). De in Zeeland woonachtige kunstenaar is met name bekend om zijn lichtobjecten. Toch staat in zijn lichtkunst vooral de energie centraal.

DOOR JAN KRAMER

Jan van Munster is een klassieker onder de Nederlandse beeldend kunstenaars die met licht werken. Gestart als beeldhouwer van organische vormen in de jaren '60 gebruikte hij materialen die dicht bij de natuur staan: hout, klei, steen en brons. Halverwege dat decennium kwam daar polyester bij. Vanaf 1970 liet hij die stijl achter zich en ruilde hij die in voor een heldere geometrie en een meer conceptuele thematiek. Die is met één woord te omschrijven: energie. Voor Van Munster is dat een universele oerkracht, die ten grondslag ligt aan alle verschijnselen. Deze natuurfilosofische opvatting is in zijn werk in sterk gereduceerde vorm weergegeven.

In Van Munsters werk is energie zowel thema als materiaal. Door zijn stijlverandering raken de materialen uit de zestiger jaren op de achtergrond en worden deze door graniet, glas en licht vervangen. Energie is daar impliciet en expliciet in aanwezig. Impliciet in de materialen zelf als gestolde, vaste vorm. Expliciet is energie te zien en te ervaren in werken met ter plekke opgewekte warmte, koude, licht of met andere vormen van geladenheid zoals kiemkracht, vruchtbaarheid, ijs en magnetisme. In zijn werk overheersen vaak tegenpolen als licht/donker, warm/koud, schoonheid/dreiging, plus/min, aantrekken/afstoten of wit/zwart.

Oppeppen

De expositie in het Kröller-Müller Museum laat werken zien vanaf 1972 tot nu. Door het beperkte expositie-oppervlak moesten in de selectie keuzes worden gemaakt. Niet alle jaren komen zo aan bod, bijvoorbeeld de periode 1996-2017. Lisette Pelsers, directeur van het museum, legt uit dat ‘daar geen specifieke redenen voor zijn. De tentoonstelling wil een beeld geven van de verschillende aspecten van het oeuvre van Jan van Munster. De nadruk ligt op het meer recente werk, aangevuld met enkele klassiekers.’

Tot die klassiekers mag ook *Battery for five fingers* worden gerekend, een werk uit 1990 dat de kunstenaar enkele jaren geleden aan het museum schonk voor het beeldenpark. Deze fonkelend geslepen granieten bal lijkt er met hoogglans in te slagen de innerlijke krachten te beteugelen. Bezoekers kunnen hun rech-

Battery for five fingers, 1995. Foto Marjon Gemmeke.

In motion, 1970.

tervingers in vijf gaten laten verdwijnen en zo de eigen vitaliteit oppeppen met afgetapte energie. Na het werk ‘+/-’, dat in 1988 verworven werd, is deze natuurlijke accu de tweede sculptuur van Jan van Munster in het beeldenpark. Oasdf -asd asdfasdf

Hersenstroompjes

Van Munsters energiethematiek is ook in zijn recente werk nog steeds actueel. Het licht is zijn overheersende energiebron, maar niet langer als vervormer van objecten via projecties op muur, plafond of vloer. Ook is geen bewegend licht meer te zien, al of niet in combinatie met geluid, waarmee Van Munster in eerder werk geometrische vormen liet zweven of hun driedimensionaliteit vervormde tot een plat vlak. Van Munster lijkt zichzelf door te ontwikkelen naar de pure vorm. De rechte lijnen en de wit/zwart/grijze kleuren zijn daarin echter niet langer overheersend. In zijn serie *Edged*-objecten (vierkant, cirkel, lijn) zijn de rechte lijnen vervangen door sidderlijnen, en eerdere terughoudende kleurstellingen door heldere groenblauwe combinaties. Die sidderende lijnen zijn in hoofdzaak terug te voeren op een EEG, die de kunstenaar in 1995 liet maken met de vraag: kunnen die grafieken iets betekenen voor mijn kunst? Een dik boek met honderden bladzijden vol kronkellijnen is het resultaat. Nog steeds put hij voor inspiratie uit deze elektrische hersenstroompjes.

Energievraagstuk

In de samenleving is het woord ‘energie’ intussen geen neutrale term meer. Het is gepolitiseerd en kreeg een sterk morele lading. Is daarvan iets terug te zien in het recente werk van Van Munster? In de tentoongestelde objecten kan men die maatschappelijke relevantie terugzien in bijvoorbeeld de *Edged circle* met zijn blauw en groen gekleurde (wereld)bol. Ook de *IJstafels*, die het museum aankocht in 1989, kan men onder klimaataspecten zien: drie robuuste tafels van verschillend formaat en bedekt met een fragiele laag witte ijskristallen, zijn via een stekker met het stroomnet verbonden. Dankzij de toegevoerde energie blijven de ijskristallen bevroren. Het is maar een kleine stap naar het verbazingwekkende en kwetsbare systeem dat natuur heet.

Van Munster zegt daar zelf over: „Het energievraagstuk is voor mij geen oriëntatiepunt of inspiratiebron. Mijn werk heeft dan ook geen politieke of morele gevoelswaarde of een verwijzing ernaar. Het staat natuurlijk iedereen vrij om er wel dit soort as-

pecten – of iets anders – in te zien. Maar dat geldt voor alle kunstuitingen.”

Buitenkunst

Van Munster is trouwens niet alleen in musea, maar ook daarbuiten in binnen- en buitenland te bezichtigen. Bekende voorbeelden in Nederland zijn de *Grasspriet met veel energie*, die sinds 2004 langs de A12 bij Ede staat, en de *IK voor Utrecht* (2003) op het gebouw van de voormalige Belastingdienst. Van zijn oeuvre uit de openbare ruimte is in deze tentoonstelling niets te zien. Begrijpelijk, gezien de beperkt beschikbare vierkante museummeters. Toch hebben zijn werken op pleinen, langs wegen en aan gebouwen er voor gezorgd dat lichtkunst buiten de musea beter zichtbaar werd. Een volgende stap in die ontwikkeling zijn de lichtfestivals. In Nederland zijn de bekendste het GLOW Eindhoven en het Amsterdam Light Festival. Het zijn grootschalige, wekenlange manifestaties met tal van nevenactiviteiten, en ze trekken een groot publiek. Jan van Munster is een verklaard tegenstander van die festivals. Voor hem hebben die niets met kunst te maken. Toch kan men de vraag stellen of zonder van Munsters werk in de openbare ruimte deze brede publieke interesse voor lichttoepassingen ook zou zijn ontstaan. De vraag stellen is één, hem beantwoorden een tweede.

Duitse kunstprijz

Dat Jan van Munsters werk ook buiten Nederland positieve aandacht trekt mag blijken uit de toekenning van de Duitse Lichtkunstpreis voor zijn hele oeuvre. De uitreiking is in januari in het Kunstmuseum in Celle.

Jan van Munster, In motion

T/m 13 oktober
Kröller-Müller Museum
Houtkampweg 6, Otterlo
Open: di-zo 10-17
www.krollermuller.nl

Edged circle, 2017.

Klaar voor iets moois?

Galerie
DE RUIMTE

KUNST KOPEN BELEVEN MAKEN EDUCATIE

MOLENSTRAAT 2 GELDROP • 06 33 02 31 29
GALERIEDERUIMTE.NL • INFO@GALERIEDERUIMTE.NL
WO/VR/ZA/ZO: 13:30 - 16:30uur

40

KUNSTENAARS
14-29 SEPTEMBER
TENTOONSTELLING 2019

Annemarie Petri
Carla Nederbragt
Monique van der Mije
Renneke van der Linden
Tanja van Abbema
Emmy Gostelle
Rita van der Werf
Susana Mulas Lastra
Anne-Marie van den Thillart
Manon Velthuizen
Pauline van Buringen
Verolique Jacobse
Erni van Aerts
Nathalie Mannaerts
Carolien Wissing
Els van Asten
Nelleke Ponsteen
Trudy Bersma
Tineke Vulto
Matilde Zijp
Astrid Vlasman
Digna Weiss
Maddy Rentenaar
Ingrid Berger
Wendy van den Heuvel
Laura Blömer
Ries Kleijnen
Esther Koeman
Beatrijs de Leeuw
Caroline Mars
Dagmar de Kok
Stephanie Jansen
Maria Vashchuk
Suzanne de Graaf
Nicole Kruimel
Marijke Vijfhuizen
Kristianne Tummers
Trude Hol
Judith Wissink
Leny van Elk

Artistes
des
Salon

Opening

zaterdag
14 september 2019
om 15.00uur

Geopend:
donderdag t/m zondag
13.00 – 17.00uur

Rokkeveenseweg 46 C
2712 XZ Zoetermeer
www.ateliersbaztille.nl

**Ateliers
BaZtille**

Kunst in de Etalage 2019

Kunst in de Etalage

Sculptuur: Frederike Terhaar Droste | Schilderij: Trudy van Gils

5 t/m 27 oktober - Oldenzaal

In het centrum van Oldenzaal zijn van 5 t/m 27 oktober de etalages weer sfeervol ingericht met hedendaagse kunst uit het hele land. Tijdens een inspirerende en kunstzinnige wandeling kunt u zich voor een hapje en/of drankje laten verwennen bij de verschillende horecagelegenheden in het centrum. Meer informatie? Zie:

Kunst in de Etalage.nl

EXPOSITIE

21 en 22 september 2019
Kerkje van Persingen

**ERIK
ZWAGA**

www.erikzwaga.nl

**EWALD
SORBI**

www.ewaldsorbi.nl

Openingstijden: 11.00 uur tot 17.00 uur
Adres: Persingensestraat 7, 6575 JA Persingen

Nationaal Glasmuseum Leerdam

Beleef de magie van glas!

Het Nationaal Glasmuseum bevindt zich op twee unieke locaties in Leerdam. Betreed in het museum dé glazen schatkamer van Nederland met de meest prachtige kunst- en gebruiksvoorwerpen. Geniet van de prachtige museumtuin, vol schitterend glasobjecten. Maak in de glasblazerij mee hoe van vloeibaar, gloeiend heet glas de prachtigste voorwerpen worden gemaakt. Kijk voor meer informatie op www.nationaalglasmuseum.nl

De Valkuil van de Kunde – Glaskunst van Bernard Heesen en Nienke Sikkema

T/m 3 november in de museumtuin

Deze zomer is de museumtuin gevuld met fantastisch en kleurrijk glas, ontsproten uit de bijzondere wisselwerking tussen Bernard Heesen en de jonge, getalenteerde Nienke Sikkema. *De Valkuil van de Kunde* is het resultaat van een onderzoek naar de vraag in hoeverre techniek en kunde van het glasblazen bepalend is voor het eindresultaat. De tentoonstelling is tegelijkertijd een catalogus van technieken en de daarbij behorende eigenschappen van het vloeibare glas.

De titel van de tentoonstelling weerspiegelt de voor Bernard Heesen steeds aanwezige verleiding om – na 30 jaar werken met glas – te vervallen in makkelijke trucs en technische hoogstandjes. Bij werken met glas is het voor de kunstenaar noodzakelijk om de techniek van het glasblazen perfect te beheersen, in samenwerking met het team. Tegelijkertijd is het streven naar die perfectie volgens Heesen hetgeen dat glas soms zo koud, onpersoonlijk en bewegingsloos kan maken. Die valkuil probeert hij dan ook al dertig jaar te omzeilen.

Nienke Sikkema, net afgestudeerd aan de Koninklijke Academie in Den Haag, wilde het glasblazen leren in het atelier van Bernard Heesen; misschien wel de meest experimentele glasblazer van Nederland. Terwijl Sikkema de techniek van het glasblazen onder de knie kreeg, werd Heesen geïnspireerd door haar talent, haar open blik, maar vooral ook door haar vrolijke onkunde. Kennis doorgeven werd tegelijkertijd kennis vernemen en verbreden en aldus ontstond een verrassende chemie tussen meester en leerling.

Foto's Ben Deiman.

Glas In Zicht – Glas in de Architectuur 1850 – heden

Te zien t/m 3 november

Glas In Zicht belicht het 'alledaags' decoratief glas in kozijnen, deuren en ramen, maar ook het zogenaamde 'bouwglas' in Nederland vanaf ca. 1850. Diverse decoratietechnieken passeren de revue: gebrandschilderd glas-inlood, geëts glas, gebogen glas, mousselineglas, maar ook zeefdrukken en glas in beton. Aanleiding voor de expositie is uitgebreid onderzoek over Glasfabriek Bouvy (1854-1926), evenals de recente aanwinsten van het Nationaal Glasmuseum van de kleurrijke glas-inloodramen uit de periode 1920-'30 van Thorn Prikker en Kamerlingh Onnes.

Jetze Janzen, bouwsteen Veralux GS 5, 1929. Foto Erik Rijper.

Lezingen – zondagmiddag om 15 uur in het museum – entree € 5,- p.p. (gratis met toegangkaart museum)

8 september: Laura Roscam-Abbing – *De Koninklijke Nederlandsche Glasfabriek J.J.B.J. Bouvy, Dordrecht 1854-1926*
6 oktober: Helene Besancon – *Vlaktglas van de Glasfabriek Leerdam, 1928 tot 1980*

Begeleide workshops – zaterdag in het museum

14 september, om 13:30 uur	- fusen A (glassmelten)
28 september, om 13:30 uur	- fusen B (glassmelten)
12 oktober, om 12:30 uur	- glas-inlood (onder voorbehoud)
26 oktober, om 11 uur	- brandschilderen

Reserveren voor workshops en lezingen via reserveringen@nationaalglasmuseum.nl of telefonisch van dinsdag t/m zondag via: +31-(0)-345 614 960.

Gratis workshop

In het museum is een workshopruimte ingericht, waar je altijd zelf aan de slag kan. Maak bijvoorbeeld een glas-inloodwerk van gekleurd papier of creëer een 'raamprojectie'!

Fotoproject

Een mooi geëts ruit, een venster met een prachtige voorstelling, een muurtje glazen bouwstenen of een kleurrijk glas-inloodraam gezien? Stuur de zelf gemaakte foto naar het Nationaal Glasmuseum, via het e-mailadres glasinzicht@nationaalglasmuseum.nl. De foto's, mits van voldoende kwaliteit, worden opgenomen in een diaprojectie in het museum. Of post een foto op Instagram of Facebook, onder vermelding van #glasinzicht en #nationaalglasmuseum.

Meer informatie op www.nationaalglasmuseum.nl/glasinzicht

■ Nationaal Glasmuseum
Lingedijk 28-30, Leerdam
Open di-za 10-17, zo 12-17

Kijk voor meer informatie op www.nationaalglasmuseum.nl

STEDELIJK MUSEUM ZUTPHEN
MUSEA ZUTPHEN

10 Spie! EN DE RECLAME

VERLEIDEN 21.09.19 - 09.02.20
MET EEN GLIMLACH

STEDELIJK MUSEUM ZUTPHEN • 's Gravenhof 4 Zutphen • www.museumzutphen.nl

PICTURA VELUVENSIS

Het Veluwse landschap in beeld

noord-veluws-museum.nl
05 OKT 2019 - 15 MRT 2020
NUNSPEET

museumveluwezoom.nl
12 OKT 2019 - 26 JAN 2020
DOORWERTH

noord-veluws museum

Museum Veluwezoom

euroArt

Rabobank

Beeld Eddy Roos verloot onder abonnees

Word nu abonnee van de KunstKrant en maak kans op een authentiek kunstwerk van Eddy Roos
Aan het eind van het jaar wordt zijn beeld (Marjolein) verloot onder de abonnees.

Zie de abonneebon hieronder of kijk op www.kunstkrant.com

Een jaarabonnement aan iemand anders cadeau doen? Mail naar info@KunstKrant.com

Eddy Roos, Marjolein, brons, hoogte 20 cm.

centrum ex

beelden po

de kunst si

em mentie

31.08 t/m 17.11 2019

CBK Rensenpark
Hoofdstraat 18
7811 EP Emmen
www.cbkemmen.nl
do t/m zo
13.00 - 17.00 uur
Gratis toegang

buitenmodel
6kmperuur10mdiep door het landschap

A b o n n e m e n t KunstKrant

Ja, ik wil op de hoogte blijven van de beeldende kunst in Nederland. Ik vind het gemakkelijk om de KunstKrant thuis bezorgd te krijgen. Voor € 23,25 (verzend- en administratiekosten) krijg ik de eerste 6 nummers thuisgestuurd. Zonder opzegging wordt het abonnement automatisch verlengd. Abonnement in België en Duitsland € 36,-

naam: _____

adres: _____

postcode: _____ telefoon: _____

woonplaats _____

Hierbij machtig ik de abonnementservice van de Kunstkrant om € 23,25 af te schrijven van mijn bank-/girorekening (België en Duitsland € 36,-)

bank: _____ t.n.v.: _____

e-mail: _____

datum: _____ handtekening: _____

Deze bon invullen en in een voldoende gefrankeerde envelop sturen naar:
Abonnementenservice KunstKrant - Postbus 7 - 9780 AA Bedum

Of mail naar info@kunstkrant.com • www.kunstkrant.com

Helende Kracht

In een verrassende mix van moderne kunst en topstukken uit de collectie biedt Museum Volkenkunde in Leiden een brede blik op gezondheid en welbevinden.

DOOR ARJAN GLAS

Foto Hamid Sardar.

Het hangt in de lucht. De interesse in alternatieve geneeswijzen en andere gebruiken uit verre culturen. De behoefte aan een bredere blik op gezondheid, zorg, en gezondheidszorg. In de huidige maatschappij leeft een sterk verlangen naar rust en balans. Als voelspriet van de samenleving spelen musea hier op in. Begin dit jaar opende museum Voorlinden de langlopende tentoonstelling *Less is more* (t/m januari 2020) waarbij de beleving van moderne kunst verstillend, rust en onthaasting kan bieden. Museum Volkenkunde sluit aan bij deze trend en presenteert met de tentoonstelling *Helende kracht* een andere kijk op welbevinden dan de ‘traditionele’ Westerse zienswijze op geluk en gezondheid. Voorwerpen uit de collectie, aangevuld met werk van hedendaagse kunstenaars, geven inzicht in wereldwijde geneezingstradities. Verhalen over *healers*, sjamanen en geneeskrachtige kruiden worden verteld.

Vooroordelen

Het eerste kunstwerk van de tentoonstelling zet meteen de toon. De installatie *Freud white sacrifice* van de Nigeriaanse kunstenaar Sokari Douglas Kamp toont een tollende patiënt en hulpverlener in een draaiende status quo. Het symboliseert de westerse omgang met psychische problemen en psychoanalyse. Het on-

derlichaam van de patiënt draait niet mee. Mentale problemen worden bij voorkeur met het hoofd opgelost stelt de kunstenaar. Het lichaam wordt buiten beschouwing gelaten.

„Wij hebben *Helende kracht* samengesteld, omdat dit een onderwerp is dat belangrijk is voor miljoenen mensen in deze wereld”, vertelt conservator Cunera Buijs in de museumzaal. „Buiten Europa zijn de geneeswijzen die wij bespreken dagelijkse kost en in de cultuur ingebed. Wij hebben hedendaagse en historische kennis gekoppeld aan onze collectie. Als museum voor mensen is het onze missie om verhalen over mensen en hun voorwerpen te vertellen.” *Helende kracht* is een tentoonstelling die bezoekers oproept hun westerse bril af te zetten en vooroordelen thuis te laten. Nogal een uitdaging voor samenstellers Cunera Buijs en Wouter Welling. „Om de verhalen dichterbij te brengen hebben wij inheemse filosofieën gekoppeld aan Nederlandse *healers* en kunstenaars die deze filosofieën praktiseren. Anders zou het te ver weg en exotisch worden. Met Nederlandse representanten voor het voetlicht is dat effect minder.”

Onderverdeeld in hoofdstukken als ‘ziekte en disbalans’, ‘diagnose’, ‘tussenwerelden’ en ‘natuur als voorraadkast’, is de tentoonstelling grondig en uitermate informatief. Filminterviews, fotografie, video, objecten en kunstwerken vragen om aandacht in donkere ruimtes. Het is veel; te veel om in één bezoek te absorberen. Geïnteresseerden zullen een vervolgbeszoek moeten overwegen om de gelaagde verhalen in zich op te nemen.

Sjamaan

„Ziekte wordt in veel culturen spiritueel uitgelegd. Je bent ziek omdat je ziel gestolen is, of omdat je ziel is losgekoppeld van je lichaam”, licht Buijs toe. „Oorzaken van ziekte kunnen kwade geesten zijn, of slechte relaties met overleden voorouders of binnen de leefgemeenschap. Dan is er een *healer* nodig die de wereld van de *spirits* kan betreden en de relatie tussen ziel en lichaam kan herstellen.” In de volksmond wordt zo’n *healer* vaak een sjamaan genoemd. Museum Volkenkunde hanteert voor sjamaan de minder beladen term ‘ritueel specialist’. Ritueel specialisten, ook de Nederlandse die het museum presenteert, werken vanuit een holistisch wereldbeeld; er wordt geen onderscheid gemaakt tussen lichaam, geest, mens en natuur. „In de Russische taal betekent sjamaan letterlijk ‘hij die weet op een andere manier’. Dat is een prachtige benaming. Het is vaak een helder weten. Er zijn ook mensen die beelden krijgen. De sjamaan betreedt dan andere werelden om de ziel te zoeken. Daarom hebben wij een zaal ingericht met als thema *Tussenwerelden*. In al die werelden, of het nu een boven-, tussen- of onderwereld is, leven *spirits*.”

Egungun-pak met masker, Benin 2005. Collection Foundation National Museum of World Cultures.

Tussenwereld

De tussenwereld-zaal is indrukwekkend. In de donkere ruimte die naar de tweede etage toe steeds lichter wordt, valt de witte, langwerpige trap-sculptuur van de Belgische kunstenaar Johan Tahon meteen op. Prachtig uitgelicht en centraal in de ruimte. Het kunstwerk verbeeldt een sjamanentrap, een soort Jacobsladder, die de verbinding tussen werelden symboliseert. Ook de installatie van de Cubaanse kunstenaar en priester Santiago Rodrigues Olazábal trekt de aandacht. Die toont een interactie tussen twee figuren waartussen allerlei objecten zijn geplaatst. Het is *Yo me lo llevo viento malo* genaamd, dat zoveel betekent als ‘ik wend de kwade wind af’.

„Rechts zie je een *bambelao*, een sjamaan, en links staat een patiënt in gebogen houding. Daartussenin hangen krachtobjecten, bundels en een bezem. Bezems zie je vaker, ook bij hekserij. Dat heeft met reinigen en schoonmaken te maken. Kwade geesten moeten worden uitgebannen. De sjamaan blaast wit poeder door de krachtbundels over de patiënt heen. Dat reinigt en neemt de kracht uit de bundels mee. Voor de figuren is op de grond een kruis aangebracht met brandende kaarsen op de vier hoeken van het kruis”, vertelt Buijs. „Een kruis zie je vaak terug bij rituelen. Denk ook aan kruisen die je wel langs wegen of op kruispunten ziet staan.”

De koppeling van hedendaagse kunstwerken aan topstukken uit de collectie pakt goed uit en maakt van *Helende kracht* een overtuigende tentoonstelling. Het blijkt dat de domeinen van kunstenaars en ritueel-specialisten elkaar overlappen. In beide disciplines wordt gebruik gemaakt van associatie, abstractie en symboliek. Emoties als angst en hoop en ongrijpbare fenomenen als spiritualiteit en genezing, worden gekoppeld aan bezielde materialen en kleuren. Museum Volkenkunde biedt met prachtige kunst en een onderdompeling in andere culturen en leefwijzen een ruimer zicht op geluk en gezondheid. Het kan een louterende en bescheiden makende ervaring zijn.

Wat beklijft is een innerlijk weten dat moeilijk te beschrijven is en verder en dieper gaat dan pure kennis. Helder samengevat in de woorden van de Mexicaans archeoloog Juan Carlos Reyes Gómez: ‘Gezond zijn is in balans zijn, zowel fysiek, mentaal als spiritueel, op persoonlijk vlak, met de familie en met de gemeenschap.’

■ **Helende Kracht**
t/m 5 januari
Museum Volkenkunde
Steenstraat 1, Leiden
Open: di-zo 10-17
www.volkenkunde.nl

Santiago Rodrigues Olazábal, *Yo me lo llevo viento malo*. Foto Arjan Glas.

Beleef kunst in de Achterhoek !

Art Gallery "Diesselweerd" is gevestigd in het buitengebied van de Hanzestad Zutphen. De collectie omvat sculpturen in steen en brons, digitale kunst objecten, glaskunst van diverse kunstenaars waaronder Marry Buiks en Marjan Smit.

Bezoek adres :
Vierakkersestraatweg 6
7207 DH Zutphen
www.diesselweerd.com

Openingstijden :
Vierakkersestraatweg 6, 7207 DH Zutphen
Website : www.diesselweerd.com

TENTOONSTELLING

Allegerand nieuwe aanwinsten 2014 - 2019

Katwijk Museum
18 juni - 2 november 2019

Voorstraat 46, 2225 ER Katwijk
071 401 30 47

dinsdag t/m zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur
zondag, maandag en feestdagen gesloten
www.katwijksmuseum.nl

Atelier Dirk Beintema

Doorlopende expositie van Noordelijke landschappen.

Openingstijden: do t/m za 13 tot 17.30 uur
en op afspraak mob. 06 29238982

Turfmarkt 8, 8911 KT Leeuwarden.

E-mail; info@dirkbeintema.nl
www.dirkbeintema.nl

Landschap bij Nijesyl, 2019 olieverf doek, 80 x 100 cm.

Annemiki Bok

Donkere wolken, olieverf op canvas, 50 x 60 cm.

Landschap gevangen in licht, olieverf op canvas, 70 x 80 cm.

Horizon, olieverf op canvas, 180 x 140 cm.

Emotie in verf

Het werk van Annemiki Bok vertoont raakvlakken met zowel het impressionisme van Isaac Israëls als het abstract impressionisme van Mark Rothko en Cy Twombly. Bok zoekt hierin haar eigen weg en bewandelt het smalle pad tussen realisme en abstractie. Haar landschappen weet ze met snelheid en in heldere kleuren neer te zetten.

In het werk *Horizon* is het landschap gereduceerd tot een hemel en aarde. De einder is grillig, wat extra wordt benadrukt door de gebruikte techniek: de verf is opgebracht met het paletmes. De hemel is lichtblauw, met kleine witte wolkjes en een lichtroze schijnsel van de avondzon. Een groot contrast met het landschap eronder, dat lijkt te zinderen, met rode toetsen in de aardse tonen. „Zie het zo,” zegt Bok, „als je een duif in je hand houdt, dan voel je zijn hartje kloppen. Laat je hem los, dan voel je dat kloppende hartje nog steeds.”

Door de herkenbaarheid naar achteren te schuiven en steeds meer gevoel in de verf te leggen, wil Bok dat soort momenten vastleggen in verf. Zodat ze de geur van de wind en de stilte van het water kan schilderen.

Op landgoed Wellerwaard organiseert Annemiki Bok de onderstaande activiteiten:

- **Open atelieldagen** van donderdag 31 oktober t/m zondag 10 november, van 12.00-17.00 uur
- **Lezing: De kunst van beleggen**, samen met de ABN Amro bank (voor aanvangstijdstip zie website www.annemikibok.nl)
- **Literaire avond**: donderdag 7 november om 20.00 uur met Roxane van Iperen. Zij heeft debuut gemaakt met haar boek *'t Hooge nest*.
- **Tweedaagse masterclass**: zaterdag 16 en zondag 17 november
- **Eendaagse masterclass**: zondag 24 november

■ Landgoed Wellerwaard
Wellerwaard 11
8305 CA, Emmeloord
+31 (0)527 - 61 53 74 /
+31 (0)6 - 201 328 62
www.annemikibok.nl
info@annemikibok.nl

Van papierkunst tot drag en de wereld van het

Elke twee jaar staat CODA Museum Apeldoorn in het teken van het allerlaatste wat gemaakt is in de wereld van papierkunst en -design tijdens de tentoonstelling CODA Paper Art. Laat je verrassen in de editie van 2019; van de inspiratiebronnen die tot de vele werken hebben geleid, en van de intrigerende verhaallijnen tot de zeer uiteenlopende toegepaste technieken. Waan je in een botanische tuin van papier, de wereld van de 'selfie' of een levensgroot schetsboek. Kom ontdekken hoe het gevangen iswezen, communicatie in het dierenrijk en culturele connecties zijn verwerkt in papieren kunstwerken en hoe zowel een pastamachine als een lasersnijder tot de gebruikte gereedschappen hebben behoord. CODA Paper Art brengt het werk van 39 kunstenaars uit binnen- en buitenland samen. De tentoonstelling is nog te zien tot en met 27 oktober.

De geselecteerde kunstenaars in CODA Paper Art nemen ons mee van concept tot uitvoering; van een idee op papier, of in gedachten naar een wereld van papier. Een reis langs flora en fauna, de ambachten van toen en '21st century skills' van nu. De een biedt een waardevolle herinnering, de ander verwerkt het allerlaatste nieuws. Schoonheid en kleurenpracht gaan hand in hand met thema's als hergebruik, consumptie, migratie, reflectie op het verleden en onderzoek naar de actualiteit.

In 2010 bezocht Warren King (1970, Verenigde Staten) voor het eerst China. Hij reisde af naar de plek waar zijn familie woonde voor de Chinese Burgeroorlog. Sommige inwoners van het dorp bleken nog herinneringen te hebben aan de grootouders van King. De reis en dit contact maakten hem bewust van zijn afkomst en inspireerden hem in zijn werk. In een groeiende reeks kartonnen sculpturen legt hij de bevolking van het dorp inwoner voor inwoner vast, waarbij simpele dozen het basismateriaal vormen. Verschillende types scharen, eenvoudige mesjes en lijn geven hem vervolgens voldoende mogelijkheden zijn mensfiguren tot leven te wekken. Elke creatie is

Luis Acosta, Ruff, 2018, halssieraad (detail), zes lagen verschillende soorten papier, genaaid. Foto Angela Stouten.

een poging om iets meer te begrijpen over de culturele connecties tussen hem en de mensen in het dorp en de band tussen het verleden en heden.

Eindeloze mogelijkheden

Gabriela Studer (1968, Zwitserland) is gefascineerd door de psaligrafie (papierknipkunst). Ze waardeert de eeuwenoude kunstvorm vanwege de eenvoud van het gebruikte materiaal en de eindeloze mogelijkheden die de techniek haar biedt. Waar zij ooit begon met een schaar gebruikt Studer inmiddels met regelmaat een scalpel. Hiermee creëert ze haar beelden, veelal geïnspireerd door de pracht en volkomenheid van de natuur. Door te snijden weet zij een ruimtelijk effect in een plat vlak te creëren. Speciaal voor CODA Paper Art 2019 maakte Studer een monumentaal boslandschap. Het werk bouwde ze op uit een papieren filigrein; doorzichtig en fragiel ogend, maar toch sterk genoeg om een robuust beeld van de natuur weer te geven waarin je lijkt te kunnen verdwijnen.

De in Utrecht woonachtige Luis Acosta (1952, Argentinië) brengt zijn sieraden tot leven door het herhalen van eenvoudige basisvormen. Verschillende soorten papier in diverse kleuren worden op elkaar gestikt en vervolgens gevormd tot armband of ketting. Door de – in dit geval zes – lagen op elkaar te stikken ontstaat stevigheid en draagbaarheid. De titel van de installatie *Quipus* betekent 'knoop' in het Quechua (de belangrijkste voertaal in het Incarijk en nog steeds gesproken in Zuid-Amerika) en bestaat uit dertig broches. Deze zijn vervaardigd uit aan elkaar genaaide papierdraden. In het Incarijk werden de knopen, aangebracht op koorden, gebruikt als communicatiemiddel om financiële of anderszins cijfermatige informatie over te brengen, maar bijvoorbeeld ook militaire informatie.

Activiteitenprogramma

Tijdens de tentoonstellingsperiode biedt CODA een zeer divers activiteitenprogramma. Onder andere met unieke rondleidingen door CODA directeur Carin Reinders met aansluitend een lunch in het vernieuwde CODA Café. Gedurende de maanden september en oktober zullen ook diverse kunstenaars uit CODA Paper Art 2019 onderdeel zijn van activiteiten uit de programmering; met inspirerende *artist talks* en een sieradenworkshop door kunstenaar Luis Acosta. Of geniet van de combinatie papierkunst en muziek met de *Canto Ostinato*, uitgevoerd door het Simeonkwartet. Ontdek het gehele programma op www.coda-apeldoorn.nl/paperart.

Kartopia

In CODA wordt tijdens CODA Paper Art *Kartopia* gebouwd: een wereld van karton. Met papiertape, plakken, nieten en speciale kartonschroeven bouwen bezoekers aan een steeds grotere wereld. Leer over constructies, werk met karton en help mee de reusachtige bouwwerken in Kartopia tot leven te brengen. Kartopia is tot stand gekomen in samenwerking met partner Smurfit Kappa en bevat onder andere een grote kartonnen installatie waar je liggend beeld en geluid kunt ervaren. Meer informatie over Kartopia vind je op www.coda-apeldoorn.nl/kartopia.

Deelnemend kunstenaars

Luis Acosta • Daniel Agdag • Shitika Agrawal • Michaël Bolufer • Karolien Boucquaert • Nathalie Boutté • Erik de Bree • Helmië Brugman • Nai-Dan Chang • Fabien Daphy • Anne ten Donkelaar • Rosa Everts • Lucy Ganley • Katinka van Haren • Martijn Hesselings • Caroline Hofman • Genevieve Howard • Lebohang Kganye • Warren King • Kensuke Koike • Jerry Kowalsky • Joris Kuipers • kunrad • Couzijn van Leeuwen • Jelte van Lente • Erik van Maarschalkerwaard • Hil van Neer • Nintendo • Lenneke Overmaat • Wilfredo Prieto • Gabi Rets • Michihiro Sato • Ferry Staverman • Gabriela Studer • Boris Tellegen • Hiu Tung Yip • Jan Eric Visser • iulia Voitova • Barbara de Vries • Seungbin Yang

Michihiro Sato, Two of a kind, 2018, broche, papier, cashewverf, zilver, roestvrij staal.

sieraad: ontdek het in CODA Museum Apeldoorn

Gabriela Studer, Waldegg, 2018, geknipt papier.

Tentoonstelling
CODA Paper Art 2019 is te zien tot en met 27 oktober en werd mede mogelijk gemaakt door de Provincie Gelderland, het VSB Fonds, Zabawas, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Mullerfonds, Ieders Museum, de Gravin van Bylandt Stichting, Nintendo NL, Smurfit Kappa, Routebureau Veluwe, Gelderse Streken, papierfabriek De Middelste Molen en Toeristisch Platform Apeldoorn.

www.coda-apeldoorn.nl/paperart
Instagram @CODAapeldoorn.

Meer tentoonstellingen in CODA Museum ontdekken?

T/m 6 oktober: She wants to go to her bedroom but she can't be bothered - 30 jaar sieraden door Lisa Walker
Lisa Walker (1967) wordt alom beschouwd als een van de invloedrijkste hedendaagse sieradenmakers uit Nieuw-Zeeland. Walker transformeert alledaagse gebruiksvoorwerpen, vaak gevonden of gekregen, tot sieraden.

T/m 6 oktober: De Keerzijde – bloemlezing CODA collectie
De collectie van CODA Museum Apeldoorn is met ruim 9000 objecten de grootste eigentijdse collectie sieraden ter wereld. Ontdek nog tot en met 6 oktober *De Keerzijde*, een bloemlezing uit de CODA collectie. Net zo sprekend en veelzeggend als de voorzijde van sieraden is veelal de achterzijde. Deze zegt iets over de manier waarop het kunstwerk is vervaardigd en de manier waarop het sieraad bevestigd of gedragen kan worden. Een kijkje 'achter de schermen' van het schoon.

13 oktober t/m 19 januari: Handshake 5
Handshake 5 is een tentoonstelling waarbij twaalf Nieuw-Zeelandse makers een verbinding aangaan met door hen geselecteerde werken uit de CODA collectie. Er zullen drie thema's in de tentoonstelling worden aangesneden; innovatie, de relatie met het lichaam en ruw & rauw.

13 oktober t/m 2 februari: 21 Grams
21 Grams toont hedendaagse kunstsieraden die 'de ziel' proberen te vertalen en vangen in fysieke objecten van elk slechts 21 gram. Een vederlichte vertolking van een gewichtig onderwerp.

13 oktober t/m 2 februari: Gelderse kroonjuwelen
Archeologische sieraden uit Gelderland vertellen een verhaal over identiteit, geloof, liefde en status. Centraal staat de levenscyclus van het sieraad.

3 november t/m 1 maart: Drag
Hoewel er veel belangstelling is voor gender-gerelateerde onderwerpen ontstaat er vaak verwarring over wat iets nu precies inhoudt en betekent. Daarbij wordt bovendien vaak vergeten dat deze thematiek al veel langer bestaat dan het nu soms lijkt. In samenwerking met gastcuratoren en initiators Paul Derrez en Willem Hoogstede wordt middels deze tentoonstelling aandacht besteed aan deze thematiek; belangrijke momenten in de geschiedenis, verhalen uit 'the life of drag'. Van glamour tot activisme.
Het werk *Ladies and gentlemen* (1975) van Andy Warhol (zie ook afbeelding bij dit artikel, in bruikleen van het Groninger Museum) zal te zien zijn in deze tentoonstelling.

3 november t/m 1 maart: Een tijd van zien - 40 jaar Beppe Kessler
Ontdek het veelzijdige werk van kunstenaar Beppe Kessler in deze overzichtstentoonstelling waarin diverse werken uit haar oeuvre worden belicht; van sieraden tot schilderkunst.

Zaaloverzicht met installatie van Warren King. Foto Angela Stouten.

Andy Warhol, *Ladies and gentlemen*, 1975. Bruikleen van het Groninger Museum. Foto John Stoel. Te zien in CODA Museum vanaf 3 november 2019.

Warren King, *Grandfather's friend, and Arrival Times*, 2017, (detail), karton.

Kunstmarkt

Martinikerk Doesburg
5 & 6 oktober 2019 ▶ 12-17 uur

Deelnemers: leden van de Culturele Zondag

www.culturelezondagdoesburg.nl

TINY'S GALERIE

Dagelijkse kunst-topdeals! Suus Suiker, Harold Aspers, Wim Jonker, Peter Ijseldijk, Marga Wiebenga. De Galerie voor hedendaagse kunst in Lelystad van gerenommeerde en minder bekende kunstenaars.

Open op maandag, dinsdag, woensdag, donderdag, vrijdag en zaterdag.

Sculpturen. Schilderijen. Gratis proefplaatsing. Stijlen: Hedendaags, Figuratief, Abstract, Sculpturen, Brons, Keramiek.

Er zijn natuurstenen beelden van Marjen Blanken en Brons van Netty Werkman.

De yoga-dames upholding the world, waar Anita de Harde een prijs mee gewonnen heeft in China. Bijzondere fotowerkgaven van steden door Marga Wiebenga. Elke 2 maanden een wisselende gastkunstenaar. Momenteel hebben we vrolijke keramiek van Agnes Vermaas. In de maand september bronzen figuratieve beelden van Lilian Steenhuisen. Absoluut, spontaan, levendige en unieke creaties van goedverkopende kunstenaar Carla Sa Fernandes uit Portugal.

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

Tiny's Galerie, Kroonpassage 10, Lelystad. Uw gastvrouw Tiny de Bruin, 06-26218615

U kunt het allemaal bewonderen in Lelystad.

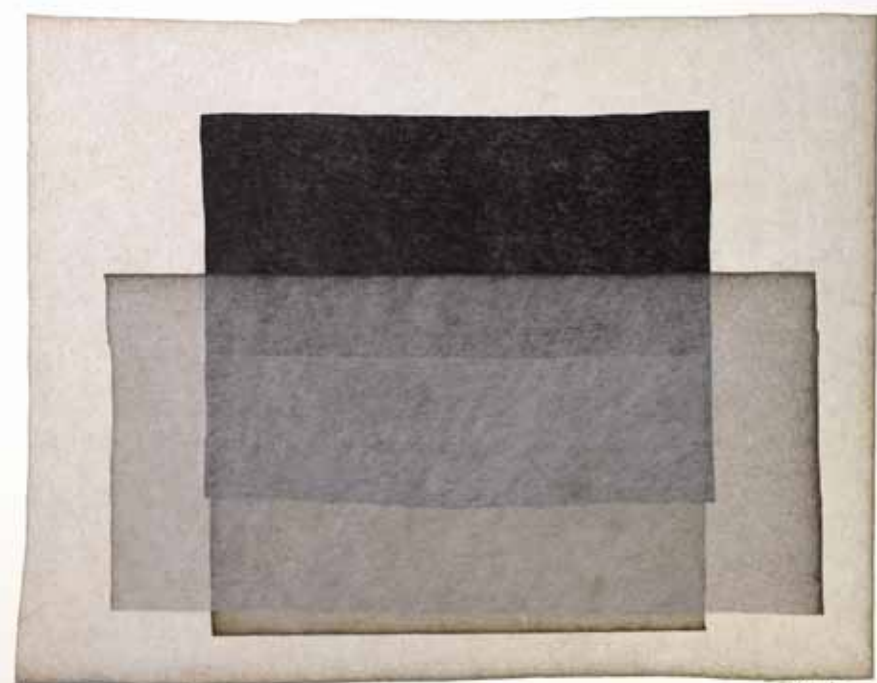
Art Noord in Museum Belvédère

Achtien galleries en kunsthandels, voornamelijk uit het noorden en enkele uit de rest van Nederland, zijn vier dagen lang te gast in Museum Belvédère. Daar wordt van 26 tot en met 29 september de derde editie van de kunstbeurs Art Noord gehouden. Museum Belvédère biedt hiermee, in beide museumvleugels, opnieuw een platform aan kunst uit het noorden. Daardoor is de vaste collectie tijdelijk niet te zien. Alle tentoongestelde kunstwerken zijn te koop.

„We willen als museum laten zien hoeveel kwaliteit en cultureel ondernemerschap hier aanwezig is”, legt Han Steenbruggen, directeur-conservator van Museum Belvédère, uit. „Niet alleen door het kopen van kunst in het noorden te stimuleren, maar ook door noordelijke kunst buiten de regio onder de aandacht te brengen. Daarnaast zie ik het als mijn opdracht de relaties met kunstenaars en galleries te verstevigen.”

De vorige twee edities waren een groot succes. Toch is er dit jaar gekozen voor een iets andere aanpak, met een breed randprogramma en aandacht voor jong talent. Art Noord biedt exclusiviteit en kwaliteit. „Het is niet een beurs waar iedere galerie een standje kan huren. Als museum hebben we zelf een selectie gemaakt. Zo weten we zeker dat we kwaliteit bieden en de bezoeker een waardevolle belevenis kunnen bieden”, meent Steenbruggen.

Art Noord 3, 26 t/m 29 september, do-zo 11-17, vr 11-21 in Museum Belvédère, Heerenveen-Oranjewoud. www.art-noord.nl

25 x 25 x 25 in Mondriaanhuis

Op 1 oktober bestaat het Mondriaanhuis in Amersfoort 25 jaar. In dat kader organiseert het museum de tentoonstelling 25 x 25 x 25. Vijfentwintig leden van kunstenaarsvereniging De Ploeg maken speciaal voor deze expositie een werk van 25 x 25 centimeter.

De kunstenaars van De Ploeg is gevraagd kunstwerken te maken die geïnspireerd zijn op Piet Mondriaan. Zoals bekend heeft Mondriaan in zijn loopbaan een grote artistieke ontwikkeling doorgemaakt. Van realistische landschappen, naar luministische taferelen tot aan totale abstractie. Het is aan de deelnemende kunstenaars om te kiezen door welke periode of stijl, of door welk gedachtegoed van Mondriaan zij zich willen laten inspireren. Aan de tentoonstelling doen 23 leden van De Ploeg mee. Daarnaast zijn twee aanstormende talenten uitgenodigd om een werk te maken.

Het Mondriaanhuis is het geboortehuis van Piet Mondriaan. De pionier van de abstracte kunst werd hier in 1872 geboren als zoon van een hoofdonderwijzer. Na het vertrek van het gezin Mondriaan in 1880 naar Winterswijk, heeft het pand uiteenlopende bestemmingen en eigenaren gekend. In 1902 bijvoorbeeld kocht fabrikant Hubers het gebouw en richtte er een sigaren- en tabaksfabriek in. Van 1939 tot 1955 huisvestte Kortegracht 11 drukkerij S.D. Zwart. Sinds 1994 is op deze historische plek het Mondriaanhuis als museum gevestigd. Architect Leo Heijdenrijk en zijn vrouw Cis Heijdenrijk namen het initiatief om het destijds in verval geraakte pand te renoveren en het Mondriaanhuis op te richten. In 2017 heeft het museum een herinrichting ondergaan waarmee diverse internationale prijzen zijn gewonnen.

De tentoonstelling 25 x 25 x 25 is van 1 oktober t/m 8 maart. Mondriaanhuis, Kortegracht 11, Amersfoort. Open: di-zo 11-17. www.mondriaanhuis.nl

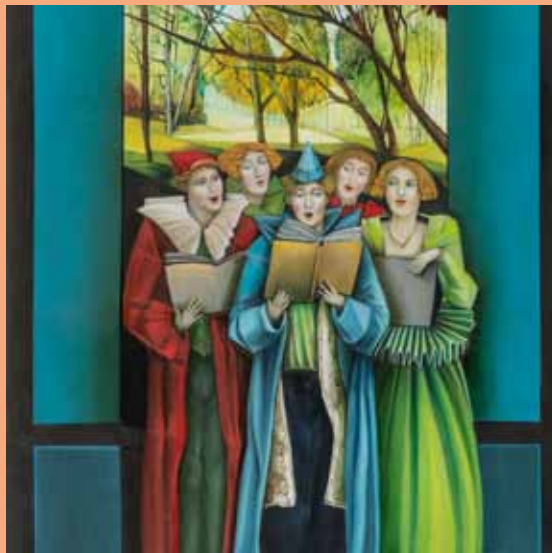
25 x 25 x 25

kunstkrabbels

Jubileumtentoonstelling in Stevenskerk Nijmegen Gerry Dobbelaer 80 jaar

Ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag is er in de Stevenskerk een solo-expositie van de geliefde Nijmeegse kunstenaar Gerry Dobbelaer. Zij is een vakvrouw die een lange realistische schildertraditie voortzet en daarbinnen in de loop der jaren een eigen stijl ontwikkelde. Elementen uit verschillende periodes in de kunstgeschiedenis zijn in haar werk terug te vinden: van Romeinen tot art deco. De perfectie van het fijnschilderen op paneel, de techniek van het glaceren met vele sluiers verf over elkaar zijn kenmerkend. Dat haar werk gewaardeerd wordt blijkt uit het feit dat het in menig (Nijmeegs) interieur vertegenwoordigd is en dat zij tijdens de grote Zomerexpositie in 2008 de Gelderlander Publieksprijs won.

‘In de schilderijen van Gerry Dobbelaer zie ik naast vakmanschap ook de geest van de maker weerspiegeld. Zij schildert weliswaar in een Europese stijl- en beeldtraditie, maar met een bijna Oosterse mentaliteit. (...) Gerry weet met haar schilderijen harmonie en schoonheid op te roepen. Ook voor de beschouwer wordt een absurde wereld daardoor toch een beetje aanvaardbaar. Ik gun het iedereen om zo tachtig jaar te worden!’ (Theo van Stiphout). Van 8 tot en met 22 september in de Stevenskerk, Sint Stevenskerkhof 62 in Nijmegen. Elke dag geopend van 12.00 tot 17.00 uur.

KUNST DOET LEVEN DOE MEE!

Kunst Doet Leven wordt voor de vierde keer georganiseerd in maart 2020 met een benefiet-expositie in Katwijk en een veiling voor Het Goede Doel. De opbrengst van de veiling gaat naar Alzheimer Nederland. Voor de veiling en de expositie is de werving gestart. Zowel professionele kunstenaars als amateurs en kunststudenten kunnen meedoen. Sluitingsdatum voor deelname is 15 januari 2020.

De expositie in het DUNAatelier duurt van 29 februari tot 29 maart 2020. Een unieke kans voor jou om één van je kunstwerken aan het publiek te tonen. We hebben ruimte voor 150 kunstenaars. Nieuwsgierig geworden? Bezoek www.kunstdoetleven.nl voor meer informatie of mail naar kunstenaar@kunstdoetleven.nl. Een initiatief van de Stichting Kunstvereniging Katwijk, www.schilderenaanzee.nl. Wij stellen het op prijs als je andere kunstenaars op de hoogte brengt van dit evenement.

Nieuwe aanwinsten Katwijks Museum Allegerand

In het jubileumjaar 2016 - 50 jaar Genootschap Oud Katwijk - ging een lang gekoesterde wens in vervulling. Namelijk de verwerving van 17de-eeuwse strandgezichten. Het begon met een strandje bij Katwijk uit 1679 van Thomas Heeremans en eindigde met het monumentale *Gezicht op Katwijk aan Zee* uit het midden van de 17de eeuw door Cornelis Beelt. Beide werken tonen het toen al drukke strandleven met vissers en notabelen en de toren van de Oude Kerk.

Het grootste deel van de aanwinsten betreft de periode 1873-1930. Schilderijen, gouaches en aquarellen uit een vervlogen tijd. Met de aan zee gelegen Oude Kerk, met vissersschuiten, met de visafslag op het strand, schelpenvissers en met in klederdracht gestoken bewoners. Die bedrijvigheid was voor veel kunstenaars de reden om Katwijk te bezoeken. Zo maakte de Belg Paul Hermanus in 1898 een imposant doek van die Oude Kerk en de bewoners in klederdracht. Twee aquarellisten gingen hem voor, de Engelsman Thomas Bush Hardy (afb.) en de Amerikaan Melbourne Hardwick. Zij tonen ons respectievelijk het kleurrijke strand met bomschuiten en het in de duinen gelegen vissersdorp, voordat het veranderde door de aanleg van een boulevard en de bouw van kunstenaarsvilla's en hotels. Ook van het typische Katwijkse onderwerp 'schelpenvissers' verwierf het museum enkele schilderijen. Begin 2019 werd bij Sotheby's in New York een monumentaal doek gekocht, geschilderd door een van de meesters van dit onderwerp: Scherrewitz.

Naast verdere voorbeelden als Willy Sluiter en Hans von Bartels kocht het Katwijks Museum ook enkele werken aan van hedendaagse kunstenaars, die *en plein air* zijn vervaardigd tijdens één van de *Schilderen aan Zee*-weken van de Kunstvereniging Katwijk. De werken van Leon Holmes, Sigurd Wendland, Jacob Kerssemakers, Theo de Feyter en Kris Spinhoven tonen ons het huidige Katwijk met zijn badleven en de uitgang van de met prijzen bekroonde parkeergarage onder de duinen. De tentoonstelling *Allegerand* is tot en met 2 november te zien in het Katwijks Museum, Voorstraat 46 te Katwijk. Open: di-za 10-17. www.katwijksmuseum.nl

KNSTNWS

Beeld en Geluid werkt samen met COMM

Beeld en Geluid in Hilversum gaat nauw samenwerken met COMM (Museum voor Communicatie) in Den Haag. Het betekent dat COMM geen museum meer is, maar een ontmoetingsplek voor debat, workshops en andere activiteiten. De nadruk ligt op pers en journalistiek. COMM ging afgelopen zomer dicht. Komend najaar start de nieuwe programmering. Beeld en Geluid fuseerde in 2017 al met het Persmuseum en beslaat nu een breed spectrum van de geschiedenis en de actualiteit van media, pers en journalistiek.

Grafiek 2019

Met deze keer als thema *Panta rhei* ('alles stroomt') is tot 30 november weer de jaarlijkse Grafiekmanifestatie. Op meer dan honderd plekken, verspreid over het land, is een zeer divers aanbod van projecten, exposities en publicaties op het gebied van grafiek. Meer informatie op www.grafiek2019.nl

Muziek van Sticks in Museum De Fundatie

Junte Uiterwijk – beter bekend als Sticks van rapformatie Opgezwolle – heeft muziek geschreven voor Museum De Fundatie in Zwolle. Waar muziek normaliter op album, Spotify of YouTube terecht komt, is deze nieuwe muziek alleen te beluisteren in het museum, van 14 september tot 5 januari. Daarna niet meer. Het project met de titel *Onrust* omvat een audiovisuele installatie, die een andere muziekbeleving zal oproepen.

Kröller-Müller komt met bordspel 'Art Collector'

Het Kröller-MüllerMuseum en 999 Games hebben een nieuw bordspel ontwikkeld: *Art Collector*. In deze 'jacht op de beste kunstverzameling' treden de spelers in de voetsporen van Helene Kröller-Müller. Het is gebaseerd op het reeds bestaande, online-spel *Verzamelen als Helene*, dat al sinds 2005 onderdeel is van een lespakket voor middelbare scholen. Toen dit spel aan een update toe was, kwam de vraag of het geen écht spel kon zijn. *Art Collector* wordt 21 oktober gepresenteerd.

Micro-art en XL-kunst

In De Beurs van Berlage is vanaf 5 september de tentoonstelling *Micro Art Amsterdam* te zien. Mykola Syadristy en Hasan Kale maken de kleinste kunstwerken ter wereld, zoals *De Nachtwacht* op een pompoenpit of een roos in een uitgeholde haar. Veel werken zijn met een vergrootglas of zelfs een microscoop te bekijken. Een week later opent op het Hembrugterrein *Big Art* (12 t/m 15 september). Hier, op de grens van Amsterdam en Zaandam, zijn in vijf grote loodsen meer dan tachtig XL-kunstwerken te zien, zoals een meterslange tekening van de Chinese kunstenaar Ma Hui of een spieghel sculptuur van dertig meter van Marieke Bolhuis.

Flehite eert Armando

Museum Flehite staat vanaf 19 oktober stil bij de negentigste geboortedag van Armando (1929-2018). In twee zalen toont het Amersfoortse museum zijn kerncollectie van 22 werken. Die hebben veelal een connectie met Kamp Amersfoort, waardoor Armando onder meer beïnvloed is. In de museumtuin komen zeven sculpturen en nog een aantal werken in de nabijgelegen Elleboogkerk. Hier was sinds 1998 het Armandomuseum gevestigd, dat in 2007 in vlammen opging. Kunstenaar Raffael Rheinsberg maakte toen een installatie, *Schwarzes Wasser*, die er nu tentoongesteld wordt.

FINE

ART & ANTIQUES FAIR

26 t/m 29 September 2019 • Dagelijks 11 - 18 uur
Kasteel Groeneveld • Baarn

FINE art & antiques fair is dé snel groeiende internationale kunstbeurs in en rond het centraal gelegen Kasteel Groeneveld Baarn. Rijk gevulde kasteelkamers met een breed aanbod aan waardevolle antiquiteiten, verzamelobjecten, zilver, juwelen en spannende oude, moderne & hedendaagse kunst. Direct achter het kasteel staat in de lommerrijke tuin een groot paviljoen om het aanbod te completeren. Rond het gezellige overdekte tuinterras staat Buitenkunst. De FINE art & antiques fair valt op door haar mooie aanbod in een verfrissende binnen – buitenambiance.

**THE UPCOMING
CONTEMPORARY
ART & ANTIQUES
EVENT**

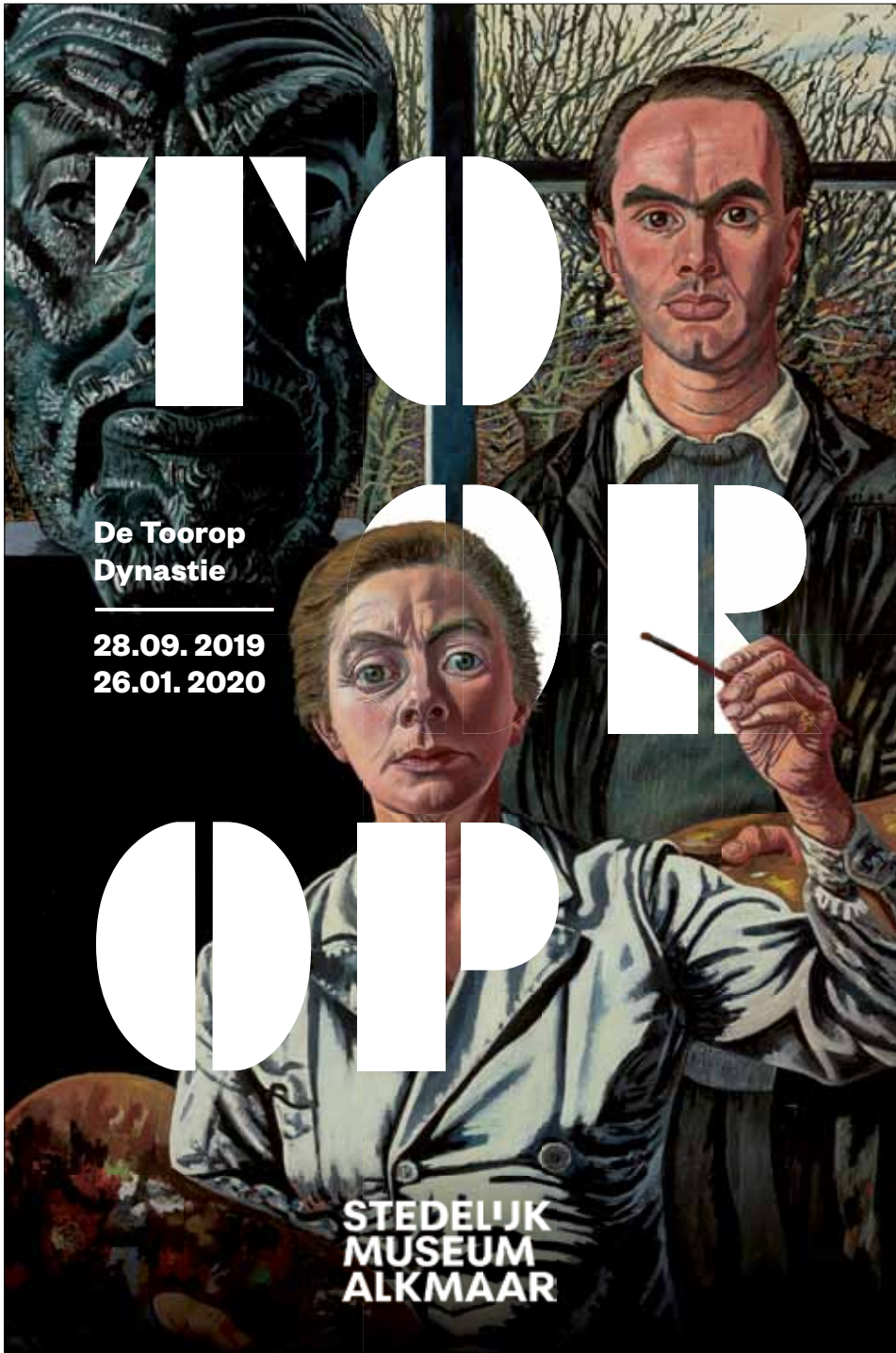

www.fineartantiquesfair.nl

► **LEZERSACTIE KUNSTKRANT - 2 VOOR 25** Bij inlevering van deze kortingsbon inclusief uw e-mailadres bezoekt u FINE art & antiques fair met 2 personen voor € 25,- i.p.v. € 30,-. (GELDIG VOOR MAXIMAAL 2 PERSONEN, NIET IN COMBINATIE MET ANDERE ACTIES)
JA, ik wil korting op toekomstig entree en word op de hoogte gehouden over de exclusieve beurzen georganiseerd door InterEvent.

E-mail:

TOOROP

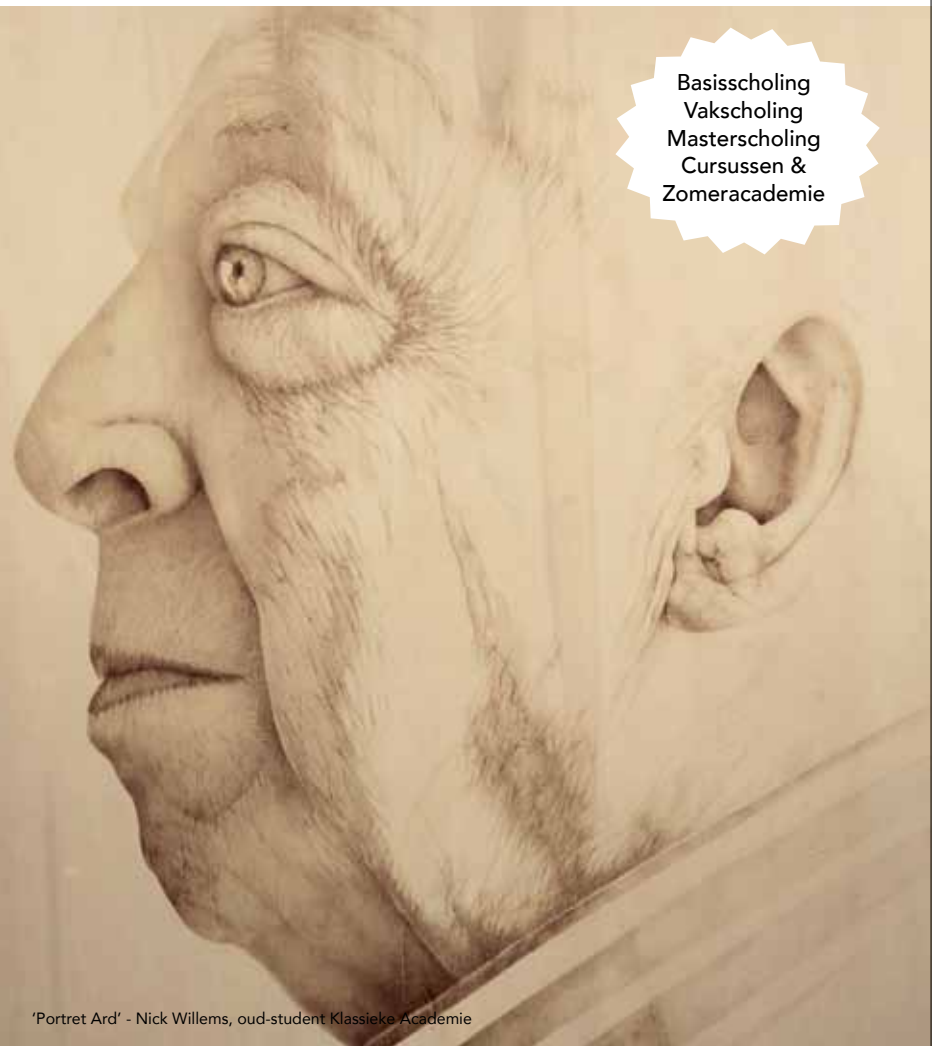
De Toorop
Dynastie

28.09. 2019
26.01. 2020

STEDELIJK
MUSEUM
ALKMAAR

KLASSIEKE **ACADEMIE**
voor beeldende kunst

Basisscholing
Vakscholing
Masterscholing
Cursussen &
Zomeracademie

'Portret Ard' - Nick Willems, oud-student Klassieke Academie

KLASSIEKE ACADEMIE VOOR BEELDENE KUNST
Akerkhof 43c /Paradijsvogelstraat 16 te Groningen
info@klassiekeacademie.nl / www.klassiekeacademie.nl

DE SCHUILKELDER

VAN HELENE KRÖLLER-MÜLLER

Kröller
Müller

In september 2019 wordt uitgebreid herdacht dat 75 jaar geleden Operatie Market Garden plaatsvond. Naar aanleiding hiervan wordt voor het eerst in de geschiedenis de zogenoemde schuilkelder van het museum opengesteld. In de Tweede Wereldoorlog lag hier de kunstcollectie van Helene Kröller-Müller (1869-1939) opgeslagen.

NU
OPEN

Na het overlijden van Helene Kröller-Müller (1939) wordt Sam van Deventer de nieuwe directeur van Rijksmuseum Kröller-Müller. Samen met conservator Willy Auping Jr. deelt hij de verantwoordelijke taak om het museum en de collectie tijdens de oorlogs-jaren te beschermen. In opdracht van Helene is al in 1939 begonnen met de bouw van een schuilkelder in een zandduin op de Veluwe. Vanaf 22 juli 1940 wordt de hele collectie hier ondergebracht. De kunstwerken worden op volgorde van kostbaarheid verpakt en in kleine groepen verplaatst. Binnen een week zijn alle werken in veiligheid, waarna het museum zijn deuren sluit.

In het laatste jaar van de oorlog doet het museum dienst als noodhospitaal van het Rode Kruis. De patiënten worden ondergebracht in de kabinetten van de Van de Veldevleugel. Jachthuis Sint Hubertus is het onderkomen van de verpleegsters en het dienstgebouw is in gebruik als kraamafdeling en magazijn.

Op 15 april 1945 wordt het museum bevrijd door de Canadezen, die ook helpen bij de herinrichting. Op 6 oktober 1945 wordt het Kröller-Müller officieel heropend.

Praktische informatie

De schuilkelder is open van 19 september tot en met 27 oktober 2019 van donderdag t/m zondag, tussen 11.00 tot 15.00 uur. Je koopt je toegangs-vouchers inclusief routekaartje en brochure bij de ontvangstbalie van het museum. Let op: vouchers zijn niet te koop bij de schuilkelder zelf. Lees meer over het museum tijdens de oorlogsjaren in de Tijdlijn: krollermuller.nl/tijdlijn

Lees meer over de openingstijden en entreprijzen van de schuilkelder: krollermuller.nl/schuilkelder

Stuur expositiegegevens en persberichten voor de KunstKrant van november/december
uiterlijk 10 oktober naar het volgende adres: [KunstKrant, Postbus 494, 9700 AL Groningen](#),
of e-mail naar redactie@kunstkrant.com

ROYAL TALENS

 REMBRANDT
The Professional Choice

 Cobra
Nieuw museum de Rotterdam

 van Gogh

AMSTERDAM

 art creation

 Talent

 brunzel

 SAKURA

 Schjerming

 Strathmore
Training & Development

GELOOF LIEFDE HOOP

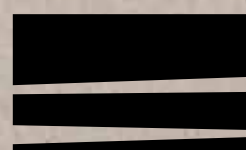
Een tentoonstellingstrilogie
van de Draiflessen Collection

Draiflessen Collection gGmbH
Georgstraße 18, D-49497 Mettingen
www.draiflessen.com

13.10.2019 —
26.1.2020

DRAIFLESSEN COLLECTION

RUIMTE P60 ASSEN

PRESENTEERT

'QUATUOR'

4 KUNSTENAARS UIT BELGIË

PAUL GEES
ARPAÏS DU BOIS
KATLEEN VINCK
BABS DECRUYENAERE

15 september - 13 oktober
Opening zondag 15 september 16.00u.

Deze tentoonstelling kwam mede tot stand door de welwillende medewerking van de volgende galleries:
Valerie Traan, Fifty One, Base-Alpha. Gevestigd in Antwerpen.

'IN TIME'

30 JAAR LATER

ALLIE VAN ALTENA
ARNO KRAMER

27 oktober - 17 november
Opening zondag 27 oktober 16.00u.

Ruimte P60 portugallaan 60 9403DS Assen
Openingstijden: tijdens tentoonstellingen vr.za,zo 13.00-17.00u
En op afspraak.
info: www.ruimtep60.com

Noorderlicht. Internationale Fotomanifestatie

TAXED TO THE MAX

6 OKT
1 DEC
2019
GRONINGEN
WWW.NOORDERLICHT.COM

FOTO © MARVIN LEUVREY [DETAIL] OVERFLOW

KAMPEN KOGGESTAD

Geheimen van de IJsselkogge

5.10 t/m 1.12.2019

Stedelijk
Museum
Kampen

Locatie: Stedelijk Museum Kampen en Voormalige Synagoge (tevens ook in het Stadsarchief Kampen en Koggewerf Kampen)

vierdaagse kunstbeurs

Art Noord ③

vierdaagse kunstbeurs

Museum Belvédère

Heerenveen-Oranjewoud

26 t/m 29 september 2019

www.art-noord.nl

DERDE EDITIE

- Art Noord biedt een platform aan kunst uit het noorden.
- Art Noord wordt met Friese, Groningse en Drentse galleries georganiseerd in beide vleugels van het museum. Dit jaar met drie gast-galleries uit Amsterdam, Utrecht en Alkmaar. Met cursussen en een speciale focus op jong talent.
- Art Noord vestigt de volle aandacht op het noordelijke kwaliteitsaanbod, variërend van regionaal, nationaal tot internationaal, van schilderkunst tot fotografie.
- Art Noord wil de belangstelling voor kunst stimuleren en verleiden tot ontmoeten, kijken en kopen.
- Voor meer informatie over het aanbod en de tickets: www.art-noord.nl

in Museum Belvédère

ART
THE HAGUE

OKT
2 / 6

Medusa © Koen Vanmechelen

FOKKER TERMINAL DEN HAAG
WWW.ARTTHEHAGUE.NL

VAN GAUGUIN TOT MATISSE

MEESTERWERKEN UIT HET MUSÉE D'ART MODERNE DE TROYES

DE BETOVERING VAN KLEUREN

12-10-2019–
19-01-2020

U KUNT
NU
BOEKEN!

André Derain, Big Ben, 1906. Öl auf Leinwand, Foto: Musée d'Art moderne de Troyes © VG Bild-Kunst, Bonn 2019

KUNSTMUSEUM

Picasso

münster

KUNSTMUSEUM PABLO PICASSO münster

Picassoplatz 1 | D-48143 Münster | Tel.: +49 (0) 251/414 47-10 | info@picassomuseum.de
www.kunstmuseum-picasso-muenster.de | Openingstijden: maandag–zondag van 10.00–18.00 uur
geopend en op vrijdag van 10.00–20.00 uur

omgekeerd evenredig

6 september - 29 december 2019

dubbel 40-jarig kunstenaarschap

ad arma

vanhorck

musiom

huis voor hedendaagse kunst

plus:
permanente tentoonstelling uit de
museumcollectie met meer dan 25
tijdgenoten

vrijdag t/m zaterdag - 12 tot 17 uur
stadsring 137 - amersfoort
www.musiom.art